

Risikoanalyse som ferskvare

*Politiets bruk av risikoanalyseverktøy i forebyggende
innsats mot vold i nære relasjoner*

Mette Aas

Masteroppgave i kriminologi
Institutt for kriminologi og retts sosiologi

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2020

Risikoanalyse som ferskvare

Politiets bruk av risikoanalyseverktøy i forebyggende innsats mot vold i nære relasjoner

© Mette Aas

2020

Risikoanalyse som ferskvare

Mette Aas

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Tittel: Risikoanalyse som ferskvare - *En kvalitativ studie av politiets forebyggende innsats mot vold i nære relasjoner ved bruk av risikoanalyseverktøy*

Skrevet av: Mette Aas

Veileder: May-Len Skilbrei

Institutt for kriminologi og rettssosiologi

Det juridiske fakultet

Universitetet i Oslo

Vår 2020

Arbeid mot vold i nære relasjoner har i senere år vært et viktig satsningsområde for staten. Som en del av denne satsningen har politiets innsats mot vold i nære relasjoner gjennomgått store endringer. I 2011 ble et pilotprosjekt satt i gang i Oslo og Vestfold politidistrikt, hvor risikoanalyseverktøyet *SARA* skulle brukes i det forebyggende arbeidet mot partnervold. Senere har også risikoanalyseverktøyet *Patriark* blitt tatt i bruk for å forebygge æresrelatert vold. Analyseverktøyene er utformet som sjekklister og skal bidra til at arbeidet blir mer strukturert, enhetlig og effektivt. Denne oppgaven undersøker det forebyggende spor i politiets innsats mot vold i nære relasjoner, og fokuserer på risikoanalysepraksisen. Oppgaven er en kvalitativ studie som baserer seg på intervjuer med risikoanalytikere fra Oslo politidistrikt, samt dokumentanalyse av analyseverktøyene *SARA* og *Patriark*.

Det er bestemt fra politisk hold at alle saker som omhandler vold i nære relasjoner skal risikoanalyseres av politiet, men hva skjer fra en sak blir kjent for politiet, til den er ferdig risikoanalysert? Oppgavens overordnede mål er å undersøke prosesser og aktører innad i risikoanalysepraksisen. Aktør- nettverksteori og Foucaults styringsbegrep vil brukes for å belyse tematikken, men oppgaven forholder seg

likevel empiri-nær. Diskusjonen i oppgaven kretser rundt analytikernes egne erfaringer og tanker om praksis. Hvordan operasjonaliseres risiko for vold i nære relasjoner? På hvilken måte påvirkes det politifaglige skjønnnet av analyseverktøyene? Og hvordan kan man forstå politiets forsøk på styring av voldsutsatt og utøver ved bruk av beskyttelsestiltak? Hva er implikasjonene av praksisen slik den er utformet i dag? Dette er spørsmål som vil bli reist, diskutert og besvart i oppgaven. Analysen er satt opp kronologisk og vil på denne måten ta leseren gjennom analyseprosessen fra start til slutt. Oppgaven bringer med seg kunnskap på et felt som er lite forsket på i norsk praksis. Studien bidrar til problemstillinger som er relevante i samtidens politiforskning, om risikoorientert politiarbeid, innsnevring av skjønnsrom, og styring av mennesker gjennom forebyggende arbeid.

Forord

Arbeidet med denne oppgaven har vært spennende, utfordrende og veldig givende. Innspurten har vært krevende med nedstengning av samfunnet på grunn av COVID-19, og jeg er stolt over hvordan mine medstudenter, min veileder og jeg har taklet denne situasjonen.

Mange har bidratt til at denne oppgaven har blitt til og fortjener en takk. Først og fremst vil jeg takke informantene mine som tok seg tid til intervjuer i en travel hverdag. Jeg setter stor pris på at dere ville dele deres erfaringer. Denne oppgaven kunne ikke blitt til uten dere!

Tusen takk til May-Len for fantastisk veiledning. Dine kommentarer og tidvis harde tidsfrister har virkelig bidratt til at oppgaveskrivingen har blitt en fin prosess.

Tusen takk til dere som har lest korrektur og har kommet med tips og kommentarer!

Takk til Jasmina for engasjement og gode samtaler!

Jeg setter stor pris på menneskene jeg har møtt på studiet. Siri og Camilla, vi møttes første uke på krimmen og har holdt sammen siden. Det er jeg glad for! Camilla B, vi har vist at man kan være støtte og heiagjeng for hverandre, selv om vi jobber på forskjellig tid av døgnet. Jeg er så takknemlig for å ha fått fine år med dere på krimmen.

Tusen takk til familien min for at dere alltid er der! Andreas, tusen takk for all tålmodighet, støtte og latter i hverdagen. Det beste jeg vet er å være på tur med deg, og jeg gleder meg til å få mer tid til det fremover.

Oslo, mai 2020

Mette Aas

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	1
1.1 Problemstilling	3
1.1.1 Oppgavens struktur	4
2 Risikoanalyse i politiet	6
2.1 Møtet mellom risikoforståelse og norske politistategier	6
2.1.1 Fremvekst av risikotankegang i politiet	7
2.1.2 Kunnskaps- og etterretningsbasert politiarbeid.....	8
2.1.3 Politiets arbeid mot vold i nære relasjoner i Norge.....	9
2.1.4 Strukturert profesjonell vurdering	10
2.2 Forskning på risikoanalyse	12
2.3 Forskning på risikohåndtering	14
2.3.1 Besøksforbud, voldsalarm og omvendt voldsalarm	14
2.3.2 Strengt fortrolig adresse – Kode 6.....	15
3 Teoretisk rammeverk	17
3.1 Styring og makt	17
3.1.1 Governmentality	17
3.1.2 Styring av selvet.....	18
3.2 Aktør- nettverksteori	19
3.2.1 Den sorte boksen	20
3.2.2 Inskripsjoner.....	21
3.2.3 Kategorisering	22
4 Metode	24
4.1 Kvalitativ tilnærming	24
4.1.1 Kvalitative intervjuer.....	25
4.1.2 Dokumentanalyse.....	25
4.2 Gjennomføring av studien	26
4.2.1 Rekruttering.....	27
4.2.2 Utvalg	27
4.2.3 Intervjuguide og gjennomføring.....	29
4.2.4 Fra samtale til tekst	31

4.2.5	Utvalg og innhenting av dokumenter.....	32
4.2.6	Analytisk tilnærming til empirien	33
4.3	Etiske refleksjoner.....	35
4.4	Kvalitet i studien	37
5	Analyse	39
5.1	Puslespillet – hvordan lages risikobilder?	41
5.1.1	Informasjonsbrikker	42
5.1.2	Kontekstbrikker.....	44
5.2	Kategorisering – hvordan ordnes risiko?	45
5.2.1	Partnervold eller æresrelatert vold?.....	46
5.2.2	Hierarkisering av risiko	52
5.3	Styring – Hvordan påvirkes skjønn og selvet?	60
5.3.1	Risikoanalyse – møtet mellom politiskjønn og teknologi.....	61
5.3.2	Risikohåndtering – møtet mellom risiko, egnethet og styring	69
6	Avslutning	77
	Litteraturliste.....	81
	Vedlegg 1 – Meldeskjema NSD	90
	Vedlegg 2 – Samtykkeskjema.....	93
	Vedlegg 3 – Intervjuguide.....	95
	Vedlegg 4 – SARA:SV	96
	Vedlegg 5 – Patriark.....	99

1 Innledning

Arbeid mot vold i nære relasjoner har i senere år vært et viktig satsningsområde for staten. Det er estimert at vold i nære relasjoner koster den norske stat mellom fire og en halv og seks milliarder hvert år (Rasmussen, Strøm, Sverdrup & Vennemo, 2012, s. 7). Sett bort fra de økonomiske konsekvensene av volden, fører den også til menneskelig lidelse som er vanskeligere å måle. Som en konsekvens av dette har arbeidet mot vold i nære relasjoner skutt fart de siste førti årene.

I 2006 trådte familievoldsparagrafen i kraft. En dedikert paragraf i straffeloven sender tydelige signaler om at volden er straffbar og uakseptabel. Regjeringen har i tillegg til dette publisert en rekke handlingsplaner. Her har ulike former for vold i nære relasjoner stått på agendaen, for eksempel partnervold, vold mot barn og kjønnslemlestelse. Handlingsplanene er rettet mot ulike etater og institusjoner, og det er langt fra bare politiet som er satt i sving for å få bukt med problemene. Slik massiv statlig satsning skiller seg vesentlig fra tidligere tiders håndtering av fenomenet. Forståelsen av hva vold i nære relasjoner er, og hvordan det skal håndteres, har endret seg over tid: "Spissformulert har utviklingen gått fra ignoranse til nulltoleranse." (Skjørten, Bakketeig, Bjørnholt & Mossige, 2019, s. 14). Parallelt med legitimeringen av vold i nære relasjoner som et offentlig og ikke lenger et privat anliggende, har det vokst frem flere tverrfaglige tiltak og praksiser for å avverge volden.

Politolovens § 1 sier at "Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig". Politiets arbeidsoppgaver og mandat er også forankret i handlingsplaner og virksomhetsstrategier, hvor forebygging samt kunnskaps- og etterretningsbasert politiarbeid nå står sentralt (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016; Politidirektoratet, 2014a; 2017; 2018). Det er i dag ansett som en del av politiets mandat å forebygge og håndtere risiko for vold i nære relasjoner. Riksadvokaten skrev i 2019 at i 71% av partnerdrapene i Norge ble det registrert partnervold i forkant, og vektlegger potensialet for forebygging i slike saker (Riksadvokaten, 2019,

s. 2). Denne oppgaven vil undersøke det forebyggende sporet i politiets innsats mot vold i nære relasjoner. Nærmere bestemt vil jeg undersøke risikoanalyse av partnervold og æresrelatert vold i Oslo politidistrikt.

I 2011 ble det igangsatt et pilotprosjekt rettet mot forebygging av vold i nære relasjoner i Oslo og Vestfold politidistrikt. Politiet skulle bruke det strukturerte risikoanalyseverktøyet *SARA* for å få en systematisk tilnærming for best mulig vurdering, prioritering og oppfølging av partnervoldssaker (Politidirektoratet, 2014b). Akronymet *SARA* står for *Spousal Assault Risk Assessment*. Verktøyet er en liste med 15 risikofaktorer som skal vurderes i alle partnervoldssaker politiet får kjennskap til. Vurderingen av risikofaktorene leder frem til et risikonivå som synliggjør de mest trusselutsatte, og skal bidra til at nødvendige beskyttelsestiltak settes inn på et tidlig tidspunkt (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014b, s. 22). Sammen med elektronisk kontroll ved kontaktforbud og beslutningsmyndighet for strengt fortrolig adresse, er bruken av risikoanalyseverktøy et av flere forholdsvis nye virkemidler politiet har mot vold i nære relasjoner. "Verktøykassen" for beskyttelse utvides (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014a, s. 28). Pilotprosjektet i Oslo og Vestfold ble ansett som en suksess, og arbeidsmetoden ble implementert videre ut i landets politidistrikter i 2012 og 2013 (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014b, s. 22). I 2015 ble verktøykassen for beskyttelse ytterligere utvidet, denne gang med risikoanalyseverktøyet *Patriark* (Politidirektoratet, 2016, s. 17). *Patriark* er utformet på samme måte som *SARA*, men risikofaktorene rettet mot utøver er ulike. Politiet opererer ut fra en forståelse om at æresrelatert vold har andre årsaker og risikofaktorer enn partnervold. Dette har ledet frem til anvendelsen av *Patriark*, som skal bidra til prediksjon av fremtidig risiko i æresrelaterte saker.

Etter implementeringen av risikoanalyseverktøyene er det forsket lite på praksisen. Det foreligger lite kunnskap om hvordan verktøyene brukes, hvilken funksjon de har, effekten av risikoanalysearbeidet og implikasjoner av praksisen. Dette gjør risikoanalysepraksisen og anvendelse av risikoanalyseverktøy til et relevant forskningsobjekt som bør undersøkes nærmere. Forebygging er dessuten et politisk felt og det er viktig at det "baseres på kunnskap og kritisk refleksjon, slik at man unngår at feltet kun blir en arena for syensing og symbolsk handlekraft" (Lie, 2011, s. 22).

Det er ikke bare på området vold i nære relasjoner at informasjonsinnhenting og vurdering er viktig: "Strukturert informasjonsinnhenting skal gjøre politiet smartere og mer effektivt, dette ved å ha bedre kvalitet på kunnskapsgrunnlaget som skal brukes til trusselvurderinger, risikovurderinger og beslutningsstøtte" (Gundhus, 2018, s. 145). Denne oppgaven vil undersøke risikoanalytikerens erfaringer, forståelse av og arbeid med operasjonalisering og kategorisering av risiko for vold i nære relasjoner. Herunder blir strukturering av kunnskap og informasjon gjennom bruk av risikoanalyseverktøy sentralt. Jeg vil også undersøke hvordan det politifaglige skjønnet styres ved bruk av analyseverktøyene, samt hvordan politiets bruk av beskyttelsestiltak kan forstås som statlig styring *via* politiet. Oppgaven sentreres dermed rundt ulike former for styring i risikoanalyseprosessen, hvor begreper hentet fra Foucault og aktør- nettverksteori blir spesielt relevant. Studiens empiriske grunnlag er kvalitative intervjuer med seks risikoanalytikere, samt dokumentanalyse av risikoanalyseverktøyene SARA og Patriark.

Informantene i denne studien er hentet fra Oslo politidistrikt. Oslo er Norges største by, og innbyggernes bakgrunn er mangfoldig. Vold i nære relasjoner er et fenomen som strekker seg på tvers av ulike kulturelle bakgrunner, men motiv og metode kan i stor grad variere innad i kategorien. Politidistriktet har et stort tilfang av både partnervoldssaker og æresrelaterte voldssaker. Politiet har selv vurdert disse som så forskjellige at man bruker ulike risikoanalyseverktøy.

1.1 Problemstilling

Med dette som bakteppe er problemstillingen formulert i ett spørsmål rettet mot prosesser som inngår i politiets forebyggende innsats mot vold i nære relasjoner.

På hvilken måte operasjonaliseres risiko gjennom politiets bruk av risikoanalyseverktøy, og hvilke implikasjoner får verktøy og beskyttelsestiltak for politiets skjønnsrom og styring av risiko?

Problemstillingen sirkulerer rundt spørsmål om hvordan arbeid med risiko foregår og på hvilken måte arbeidet styres av rammene for risikoanalysepraksisen. Målet med oppgaven vil være å svare på og belyse disse spørsmålene.

1.1.1 Oppgavens struktur

I kapittel 2 vil jeg presentere fremveksten av risikoanalyse av vold i nære relasjoner i politiet. Samfunnsmessig utvikling gjennom endret syn på risiko, sikkerhet og vold i nære relasjoner, samt organisatoriske og metodiske endringer i politiet vil belyses i dette kapittelet. Her vil også den faglige bakgrunnen for SARA og Patriark presenteres. Det vil legges frem relevant nasjonal og internasjonal forskning på risikoanalyse og risikohåndtering. Dette kapittelet danner bakteppet for videre analyse av praksisen.

Kapittel 3 vil være en gjennomgang av relevante teoretiske bidrag som vil anvendes i analysen. Det er to teoretiske tradisjoner som vil brukes aktivt i oppgaven, henholdsvis Foucaults styringsbegreper og aktør- nettverksteori. Foucaults governmentality og teori om styring av selvet vil kort presenteres. Fra aktør- nettverksteori legges det vekt på tre begreper: den sorte boksen, inskripsjoner og kategorisering.

Studiens metodiske grunnlag og strategi vil presenteres i kapittel 4. Her vil det vektlegges fremgangsmetode ved innhenting av empiri, analysestrategier, oppgavens kvalitet og etiske hensyn. Gjennomføringen av intervjuer og innhenting av dokumenter er adskilt i delkapitler, mens den analytiske tilnærmingen til empirien tar for seg intervjuer og dokumenter i samme sekvens.

Femte kapittel er oppgavens analysekapittel, og kapittelet er satt opp kronologisk. Dette betyr at kapittelet følger stegene i risikoanalysen fra informasjon om en voldshendelse når politiet til beskyttelsestiltak innføres. Analysen er delt i tre hoveddeler: kapittel 5.1, 5.2 og 5.3. Den første delen er den korteste og handler om hvordan analytikerne driver kunnskapsarbeid i en tidlig fase av risikovurderingen. Her brukes en puslespillmetafor for å undersøke hvordan analytikerne setter sammen et bilde av risikoen, ved hjelp av informasjon om voldshendelsen og konteksten rundt den. Analysens andre del omhandler operasjonalisering av risiko gjennom strukturering og kategorisering. To ulike former for kategorisering vil undersøkes, henholdsvis skillet mellom partnervold og æresrelatert vold, og klassifisering av risiko etter alvorlighetsgrad. I analysens tredje del vil styring av og via politiet bli drøftet. Spørsmål om hvordan det politifaglige skjønnets styres gjennom

bruk av risikoanalyseverktøy og hvordan politiet selv forsøker å styre ved bruk av beskyttelsestiltak vil besvares i analysens siste del.

Kapittel 6 er avslutningskapittelet. I dette kapittelet oppsummeres oppgavens viktigste funn, samtidig som det vil reflekteres rundt hvilke implikasjoner funnene kan ha.

2 Risikoanalyse i politiet

I dette kapitlet vil det redegjøres for risikoanalysens posisjon og fremvekst i norsk politi. At praksisen er plassert i politietaten fremfor i eksempelvis barnevernet, helsevesenet eller kriminalomsorgen har en betydning. I dag er forebygging av vold i nære relasjoner vurdert som politiets mandat og oppgave, men slik har det ikke alltid vært. Jeg vil vise praksisens fremvekst i samspill med en ny risikotankegang samt faglig og organisatorisk endring i politietaten. De aktuelle risikoanalyseverktøyene vil også kort presenteres for å gi et detaljert nok bilde til videre diskusjon. Deretter vil tidligere forskning på risikoanalyse og risikohåndtering fra nordisk og internasjonal litteratur legges frem. Kapitlet vil danne bakteppet for videre analyse av risikoanalysepraksisen.

2.1 Møtet mellom risikoforståelse og norske politistrategier

"Politiets hovedoppgaver er å opprettholde alminnelig orden, forebygge og forhindre straffbare handlinger, beskytte borgerne og deres lovlydige virksomhet samt å etterforske lovbrudd." (Justis- og beredskapsdepartementet, 2018, første avsnitt). Risikoanalyse av vold i nære relasjoner faller her inn under forebygging og beskyttelse av borgerne. Målet er å forhindre fremtidig vold ved å undersøke hva som har skjedd og hva som kan tenkes å skje i fremtiden. Forebygging handler om å være i forkant og forhindre negative hendelser og handlinger (Lie, 2011, s. 21). Frem til 2020 har politiet satt forebygging som sin primærstrategi, og mot 2025 har de som mål i sin virksomhetsstrategi å være i forkant av kriminaliteten (Politidirektoratet, 2017; 2018). Gjennom en slik vektlegging av forebygging sendes det tydelige signaler fra politiets ledelse om at de sikter seg mot en mer proaktiv løsning på ulike former for kriminalitet.

Den proaktive tendensen er påpekt av flere. Belfrage, Strand, Jennifer, Gibas, Kropp, Hart & Kovera (2012b) viser at politiets respons på vold i nære relasjoner har endret seg. Det som tidligere var primært en reaktiv respons har utviklet seg til en mer proaktiv tilnærming (Belfrage et. Al, 2012b, s. 60). Det reaktive arbeidet

gjennom etterforskning og bistand i nødsituasjoner er fremdeles en viktig oppgave for politiet, men det suppleres nå av risikoanalyser og sikkerhetsarbeid. Proaktiv personorientert forebygging og risikoanalyse i politiet har vokst frem som en del av en større organisatorisk utvikling og endringsprosess som jeg nå vil gå nærmere inn på.

2.1.1 Fremvekst av risikotankegang i politiet

Risiko er et sentralt begrep i politiets forebyggende arbeid. Å arbeide med etterretning knyttet til risiko for kriminalitet kan bidra til effektivisering gjennom best mulig prioritering (Politidirektoratet, 2014a, s. 58). Ressursene kan på denne måten anvendes på steder hvor det statistisk sett er mest sannsynlig at kriminalitet oppstår. Politiet har over flere år forsøkt å møte kriminaliteten på en "smartere" måte, eksempelvis gjennom problemorientert-, etterretningsbasert- og hot spot-politiarbeid (Hestehave, 2018, s. 62). For å kunne snakke videre om politiets arbeid mot vold i nære relasjoner i dag, må risikoforståelsen de arbeider ut fra forklares. Jeg vil kort presentere noen viktige internasjonale og nasjonale utviklingslinjer som har plassert risiko som begrep og verktøy på den politiske agendaen.

Fra rundt 1970 har det foregått en endring i idealet for kriminalitetskontroll og straff (Garland, 2001, s. 2). Det snakkes om et paradigmeskifte. Mye av litteraturen er myntet på USA, men endringen har også vært merkbar i Norge. Før var det vanlig å anta at kriminalitetens årsaker var basert på dårlige levekår og sykdom. Teorien om rasjonelle valg, som har vært populær i senere tid, sier derimot at mennesker er rasjonelle aktører. Vi er alle potensielle fremtidige kriminelle dersom handlingen antas å ha en positiv effekt for oss. Vi lar vær å gjennomføre handlingen dersom risikoen for en negativ effekt er for stor (Newburn, 2013, 287). Denne antakelsen om kriminalitetens årsaker har ført til mindre fokus på rehabilitering og økt fokus på forebygging gjennom håndtering av menneskers adferd ved bruk av blant annet prediktive teknikker (Lie, 2011, s. 270; O'Malley, 2010). Forebyggingen rettes direkte mot høyrisikoindivider eller områder, også omtalt som *kriminogene situasjoner* (Garland, 1997, s. 187). Håndtering av risiko og det å være i forkant av kriminaliteten er det nye idealet. Dette kommer tydelig frem i Politidirektoratets (2017; 2018) målsetninger for norsk politi, hvor det å være i forkant av kriminaliteten står sentralt.

Risikodiskursen er fremtidsrettet, og bringer en hypotetisk og forestilt fremtid til nåtiden (Ericson & Haggerty, 1997, s. 87). Politiet oppfordrer folket til å ta forhåndsregler slik at vi sikrer oss mot mulige utfall av den risikofylte fremtiden (Lie, 2011, s. 278). Det har blitt hevdet at vi beveger oss mot et *pre-crime* samfunn, hvor kriminaliteten skal predikeres og stoppes før den kan gjennomføres (Zedner, 2007; O'Malley 2010). Fremfor etterforskning av kriminalitet, kan vi begynne å snakke om *førforskning* (Gundhus, 2018, s. 160). Teknologi og verktøy som brukes til analyse og risikohåndtering vil i følge Ericson og Haggerty (1997, s. 85) aldri være noe mer enn sannsynlighetsutsagn. Slike modeller bruker informasjon fra fortiden og nåtiden, til å si noe om hva som kan skje i fremtiden. Risikoanalyse av vold i nære relasjoner er et eksempel på en slik modell.

2.1.2 Kunnskaps- og etterretningsbasert politiarbeid

Svaret på spørsmålet om hvilken form for kriminalitetskontroll som er den beste er i stadig endring og utvikling. Nærpolitireformen ble vedtatt på Stortinget i 2015, og den ble senere delt inn i en strukturreform og en kvalitetsreform (Larsson & Sørli, 2018, s. 20). Politiet skulle omstruktureres ved å få færre distrikter og mer spesialisering. Politiet skulle også arbeide mer kunnskapsbasert og legge vekt på effektivitet, kvalitet og kompetanse i etaten (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014a, s. 32). "Kunnskapsbasert politiarbeid blir i norsk politi beskrevet som systematisk og metodisk innhenting av relevant informasjon og kunnskap som analyseres med formålet å kunne treffe strategiske og operative beslutninger om forebyggende og bekjempende tiltak" (NOU 2009:12, s. 185).

Etterretningsdoktrinen utgjør rammeverket for etterretning i norsk politi, og viser til hvordan politiet skal arbeide med etterretning (Politidirektoratet, 2014a, s. 12). Styringsdokumentet er laget av Politidirektoratet og målet er blant annet at alle ansatte i politiet skal ha en felles forståelse av hva etterretning er. Doktrinen ble publisert i 2014, og et viktig mål var at den skulle bidra til at rette avgjørelser blir fattet når det gjelder prioritering av ressurser. Etterretning defineres som "*en styrt prosess, bestående av systematisk innsamling, analyse og vurdering av informasjon om personer, grupper og fenomener for å danne grunnlag for beslutninger.*" (Politidirektoratet, 2014a, s. 18). Informasjon samles inn og analyseres basert på

kunnskap hos analytikere. Etterrettingsprosessen kan dermed sies å være både kunnskapsbasert og kunnskapsproduserende. Kunnskapsproduktet bidrar til å håndtere fremtidig risiko for kriminalitet, som igjen støtter opp under skiftet i politistategien mot en proaktiv logikk (Fyfe, Gundhus & Rønn, 2018, s. 1).

Spesialiseringen på fagfeltet gjør at risikoanalytikerne tilegner seg mer fenomenkunnskap som igjen anvendes i det forebyggende arbeidet. "Den nye politireformen trekker politiet i retning av en spesialist-modell som har feste i en målstyringslogikk, hvor verdier som standardisering og effektivitet står sentralt" (Gundhus, Talberg & Wathne, 2018, s. 203). Struktureringen av risikovurderingene gjennom bruk av verktøy kan ses i tråd med denne logikken. Praksisen er en del av en forebyggende strategi som har vokst frem som et resultat av økt fokus på risiko, sikkerhet, effektivitet og kunnskap. Dette danner bakteppet for etableringen av risikoanalyse av vold i nære relasjoner i politiet.

2.1.3 Politiets arbeid mot vold i nære relasjoner i Norge

Som nevnt innledningsvis har samfunnets forståelse av vold i nære relasjoner gjennomgått en dramatisk endring de siste førti årene. Dette gjelder også politiets forståelse av, og arbeid mot volden. Tidligere ble det uklare og svevende begrepet *husbråk* brukt om det vi i dag kaller *vold i nære relasjoner*. Forståelsen og begrepets praktiske implikasjon tilbake på 1980-tallet var at "bråket" var et privat anliggende, som det ikke var straffeapparatets oppgave å gjøre noe med (Dullum & Bakketeig, 2017, s. 123). Finstad (2000) skriver at politiet innehar en symbolsk makt som gir dem myndighet til å konstruere virkeligheten. Hvordan politiet oppfatter og håndterer saker som omhandler vold i nære relasjoner, kan derfor få en vesentlig betydning for hva som skjer videre i saken. Diskursen knyttet til vold er et resultat av samtidens forståelse, men kan også produsere videre forståelse og handling.

I dag er politiets innsats mot vold i nære relasjoner svært annerledes enn for førti år siden. Målet er å stoppe all vold i nære relasjoner, og innsatsen er nå delt inn i to spor: det forebyggende sporet og straffesakssporet. Det samarbeides på tvers av sporene, men de er delt i to fordi det skal arbeides med ulike oppgaver som ikke bør blandes sammen (Politidirektoratet, 2014b). Straffesakssporet skal primært avdekke hva som har skjedd. Etterforskerne skal deretter avklare om det som skjedde var

beviselig straffbart slik at gjerningspersonen kan straffefølgges. Det forebyggende sporet ser derimot fremover, og består av risikoanalyse og risikohåndteringsarbeid. Det preventive arbeidet går ut på å analysere risiko, og å sette inn tiltak for å forebygge fremtidige voldshendelser. Mens etterforskningens jobb er å undersøke *fortiden*, er forebyggingens oppgave å undersøke *fremtiden*. Altså inneholder politiets innsats mot vold i nære relasjoner i dag et samarbeidende tosporet system som baserer seg på ulike logikker. Der det ene sporet tar utgangspunkt i en reaktiv logikk, arbeider det andre sporet proaktivt.

Implementeringen av et eget straffebud mot vold i nære relasjoner viser til en ny forståelse av volden. Paragrafen kriminaliserer voldshandlinger som er begått mot mennesker i nær relasjon. En voldshandling bryter lovbestemmelsen fordi handlingen ses i lys av konteksten den opptrer i. En voldshandling behandles altså ulikt dersom den gjøres mot en person i nær relasjon, enn om den gjøres mot noen som ikke har en slik tilknytning. Implementeringen av familievoldsparagrafen kan ses som et resultat av endringer i både samfunnets oppfattelse av volden og politiets arbeidsmetoder. Paragrafen er derimot ikke utelukkende blitt til som et resultat av endring i samfunnet, den er også ment for å skape endring selv. Det er sakene som faller inn under straffelovens § 282 og § 283 risikoanalytikerne plikter å analysere. Deres mandat er altså knyttet tett opp mot lovgivningen.

2.1.4 Strukturert profesjonell vurdering

Vurderinger av risiko er en del av en politibetjents arbeidsoppgaver, risikoanalyse er således ikke noen ny oppgave i politiet. Det kan dreie seg om risikovurderinger ved pågripelse, sikring av bevis eller håndtering av menneskemengder. Det som gjør at risikoanalyse av partnervold og æresrelatert vold skiller seg ut er den strukturerte tilnærmingen. Metoden operasjonaliserer informasjon og kunnskap og kan derfor sies å passe godt med premisene for kunnskaps- og etterretningsbasert politiarbeid. Strukturert profesjonell vurdering omtales i internasjonal litteratur som "SPJ" – *structured professional judgment*.

SPJ is a method of risk assessment where explicit risk factors (often both static and dynamic) are scored according to specific criteria, but the

combination of these items into an overall evaluation of risk is left to the judgment of the professional (Helmus & Bourgon, 2011, s. 65)

Den strukturerte profesjonelle vurderingen kombinerer statistisk prediktive risikofaktorer med en profesjonell analyse basert på faglig skjønn og saksspesifikke variasjoner. Det er altså en kvalitativ analyse som baserer seg på kvantitativ gruppenivåstatistikk.

Utviklingen av SARA-verktøyet begynte med en litteraturgjennomgang for å identifisere adferdsmønstre og trekk ved gjerningspersoner som gjentok sin voldelige adferd (Shapiro & Noe 2015, s. 35-36). På denne måten identifiserte forfatterne ulike risikofaktorer som korrelerer med gjentatt voldsutøvelse. SARA:SV (short version) består av 15 risikofaktorer hvorav 10 risikofaktorer er knyttet til voldsutøver og 5 sårbarhetsfaktorer er knyttet til den voldsutsatte (Politidirektoratet, 2014b, s. 12). Risikoanalysen er ment å synliggjøre de mest trusselutsatte og bidrar til at nødvendige beskyttelsestiltak settes inn på et tidlig tidspunkt (Justis- og Beredskapsdepartementet, 2014b, s. 22).

Patriark er på samme måte som SARA et strukturert analyseverktøy. SARA skal anvendes ved partnervold, mens Patriark skal tas i bruk ved æresrelatert vold eller kollektivistisk motivert vold. Nærmere undersøkelse av hvorfor og hvordan politiet skiller disse vil komme i kapittel 5.2.1. Patriark ble innført i norsk politi etter SARA, for å bidra til analyse av saker hvor SARA ikke dekker saksforholdene. Sårbarhetsfaktorene i de to verktøyene er tilnærmet de samme, mens risikofaktorene som går på utøver er forskjellige. En av de største forskjellene er at i en æresrelatert sak er ofte trusselen kollektivistisk motivert, noe som gjør at politiet må få oversikt over kulturell bakgrunn, hierarki og et større antall trusselutøvere enn det som er nødvendig i en partnervoldssak.

For analytikerne betyr disse verktøyene at de skal jobbe utfra en sjekkpunktliste som er sammensatt av ulike risikofaktorer. Eksempler på risikofaktorer fra verktøyene er: tidligere voldshendelser, rusmisbruk, eskalerende vold eller psykiske lidelser. Dersom disse faktorene foreligger i saken vil det gi en indikasjon på økt risiko for fremtidig vold. Verktøyene er teknologiske hjelpemidler som er basert på kunnskap om vold i nære relasjoner, og skal bidra til økt treffsikkerhet og effektivitet i det

forebyggende arbeidet. Når informasjon knyttet til de ulike sjekkpunktene er innhentet foretar analytikeren en vurdering med utgangspunkt i svarene de får. Informasjon innhentes fra utsatt, utøver, pårørende og andre parter som for eksempel skole eller arbeidsplass.

Verktøyene inngår i

"et system som skal motvirke at arbeidet innen vold i nære relasjoner fremstår som fragmentert og uoversiktlig. Basert på kunnskap, struktur og systematikk skal metoden stimulere til best mulig vurdering, prioritering og oppfølging av saker. Verktøyet skal spesielt legge til rette for et forebyggende spor der risikohåndteringsstrategier og samarbeid med andre etater står sentralt" (Politidirektoratet, 2014b, s. 8).

Risikoanalyse av partnervold og æresrelatert vold skal i tråd med politiets egne målsettinger, avdekke risiko for nye voldshendelser og igangsette tiltak for å forebygge vold. Det ligger i arbeidets natur at det ved risikoanalysens begynnelse allerede har forekommet en uønsket hendelse eller trussel, det er dermed en hendelsesstyrt praksis. Arbeidet retter seg derfor ikke mot forebygging av all vold i nære relasjoner, men retter seg mer konkret mot forebygging av gjentatt vold.

2.2 Forskning på risikoanalyse

Det er forsket forholdsvis lite på politiets risikoanalyse av vold i nære relasjoner i norsk praksis etter at SARA og Patriark ble innført som arbeidsverktøy. Denne forskningen vil kort redegjøres for her, samt suppleres av nordisk og internasjonal forskning på risikoanalyse og beslutningsprosesser.

Politiet i Sverige anvender også risikoanalyseverktøyene SARA og Patriark. Grunnet landenes nærhet og demografiske likhet kan det tenkes at de svenske forskningsresultatene kan være valide også i Norge. En svensk kvantitativ evaluering av politiets risikovurderinger ved bruk av SARA, konkluderte med at det er et jevnt over treffsikkert verktøy som i en betydelig andel av sakene predikerte sannsynlighet for gjentakelse godt (Belfrage, Strand, Storey, Gibas, Kropp & Hart, 2012b). SARA-verktøyet ble først tatt i bruk i Canada og har siden spredt seg til mange land.

Helmus & Bourgon (2011) foretok en gjennomgang av forskning på bruk av SARA-verktøyet i Canada fra de siste 15 årene. Gjennom kvantitative studier ble det funnet at noen av sjekkpunktene ikke er signifikante med tanke på prediksjon av gjentakende vold (Helmus & Bourgon, 2011). Det kan likevel argumenteres for at en svakhet i prediksjon ikke nødvendigvis gjør sjekkpunktet irrelevant. Belfrage, Strand, Ekman og Hasselborg (2012a) skriver i sin evaluering av Patriark at mange av risikofaktorene selvsagt ikke er kausale, ei heller tradisjonelt knyttet til æresrelatert vold. Likevel har de i noen former for kontekst blitt vurdert som så viktige at de burde innlemmes. Dette gjaldt spesielt i vurderingen om trusselen er kollektivistisk eller individuelt motivert (Belfrage et al. 2012a, s. 24).

Geir Aas (2015) har skrevet om bruk av SARA i politiet og peker på ulike utfordringer ved dagens praksis. Blant annet politiets dobbeltrolle som sikkerhetsarbeider og etterforsker. Problemet oppstår når eksempelvis en gjerningsperson oppgir noe til SARA-kontakten fordi tillitten mellom dem er stor, og dette ikke er kommet frem i etterforskningen. Å gå videre med informasjonen vil føre til et tillitsbrudd, samtidig som politiet er pålagt å rapportere informasjonen (Aas, 2015 s. 76). Hoyle (2008) peker også på en rekke utfordringer knyttet til risikoanalyse av vold i nære relasjoner i engelsk politi. Hun har gjennomført en studie av praksisen i England og finner at det er lav enighet om hvilke risikofaktorer som faktisk predikerer vold, at det ikke er en presis vitenskap, at risiko er sosialt konstruert, og at analysene har kort gyldighet. Dette er utfordringer jeg vil undersøke nærmere i den norske praksisen.

I sin doktorgradsavhandling presenterer Lundgaard (2019) beslutningsprosesser i tilknytning til politiets operasjonssentral. Temaer som kategorisering av hastegrad, bruk av verktøy (matriser), samt hvordan dette bidrar til forming av arbeidsprosesser, sammenfaller med temaene for min studie. Valland (2016) skriver også om beslutningsprosesser i politiet. Hennes studie undersøker frykt for å begå feil i politiet. Skjønnsutøvelse er en svært viktig del av politiets oppgaver og ved frykt for å begå feil kan det føre til beslutningsvegring. Hun trekker frem i studien at skjønnsutøvelse innebærer en risiko i alle profesjoner, men i møte med beredskapsprofesjoner kan en feilvurdering potensielt bli fatal. Møtet mellom handlingsfrihet på den ene siden og handlingsplikt på den andre siden (Valland,

2016, s. 32-33), gjør seg relevant ved undersøkelse av politiets skjønnsrom i min studie.

2.3 Forskning på risikohåndtering

Vold i nære relasjoner er utfordrende å avdekke, men når det først er oppdaget står hjelpeapparatet i en unik posisjon. Ved vold i nære relasjoner vet man ofte hvem som er det potensielle fremtidige offeret og den potensielle fremtidige utøveren. Dette muliggjør individualpreventive tiltak på et helt annet nivå enn ved andre voldshendelser. Tradisjonelt har personorientert forebygging i politiet rettet seg mot ungdom som har høy risiko for å begå lovbrudd (Lie, 2011, s. 116), men begrepet brukes nå også om blant annet risikoanalyse av vold i nære relasjoner (Politidirektoratet, 2018, s. 8). I dette delkapitlet vil det kort redegjøres for et utvalg polisiære beskyttelsestiltak og tilhørende forskning fra norsk praksis.

2.3.1 Besøksforbud, voldsalarm og omvendt voldsalarm

Besøksforbud ble innført som beskyttelsestiltak i Norge i 1995. "Besøksforbud er et beskyttelsestiltak som har som formål å beskytte utsatte for vold, trusler og trakassering, og særlig de som er utsatt for vold i nære relasjoner" (Dullum, 2019, s. 9). Det kreves ikke straffesak for å ilegge besøksforbud, men det vil være straffbart å bryte besøksforbudet etter Straffeloven § 168b. Hovedfunnene i Dullums evaluering var at besøksforbud er et godt og velegnet beskyttelsestiltak, at tiltaket i hovedsak benyttes reaktivt etter et lovbrudd har funnet sted, at terskelen for ileggelse virker høyere i praksis enn lovens ordlyd tilsier, og at det er sporadisk og mangelfull håndheving av brudd på besøksforbudene (Dullum, 2019).

En voldsalarm er en alarm som er knyttet direkte til politiet. Dersom alarmen utløses, utløser dette utrykning til den trusselutsattes posisjon samtidig som politiet kan prate med den utsatte. I 2002 startet et pilotprosjekt for å gi trusselutsatte mobil voldsalarm. Før dette var voldsalarmene stasjonære og kunne ikke medbringes dersom den utsatte skulle ut av huset. Bakketeig (2006, s. 14-15) fant at den mobile alarmen ga de utsatte økt opplevelse av trygghet og mer bevegelsesfrihet, men at terskelen for å utløse alarmen var høy. GPS-lokalisering var på den tiden en utfordring knyttet til de mobile voldsalarmene, men rask utvikling i teknologi har langt

på vei løst problemet. Mens voldsalarm utdelt til trusselutsatte er et lavterskeltiltak tildelt av politiet, er omvendt voldsalarm noe som må idømmes. Omvendt voldsalarm er hjemlet i straffeloven §57 femte ledd, og baserer seg på elektronisk kontroll av trusselutøver. På denne måten kan politiet kontrollere at det ilagte kontaktforbudet overholdes. Overtredelse av den geografiske rammen som har blitt satt, vil føre til utløst alarm og utrykning. Det er forsket lite på bruken av kontaktforbud med elektronisk kontroll i Norge. Fra implementeringen i 2013 har kontrolltiltaket blitt forholdsvis lite brukt, og riksadvokaten ytrer i et rundskriv at det bør nedlegges påstand om tiltaket i flere saker (Riksadvokaten, 2019, s. 2).

2.3.2 Strengt fortrolig adresse – Kode 6

Strengt fortrolig adresse, også kjent som kode 6, er et av de mest inngripende beskyttelsestiltakene som kan tilbys i Norge. Tiltaket innebærer at den trusselutsatte må flytte fra sitt hjem, og den nye adressen må holdes skjult. Eidheim har forsket på ulike aspekter ved det å leve på strengt fortrolig adresse i Norge (2007; 2009). Målet er at trusselutøver ikke skal være i stand til å oppsøke den utsatte. Den utsatte må si opp jobben, bytte fastlege og bank, barna må bytte skole og idrettslag og ens sosiale nettverk må etterlates (Eidheim, 2009, s. 75).

Belfrage et al. (2012b) undersøkte i hvilken grad mer og mindre intervensjoner kontrolltiltak fra politiet ville gi en økt eller svekket sannsynlighet for gjentakelse. Inngripende tiltak mot høyrisikoindivider var svært effektivt, mens inngripende tiltak mot lavrisikoindivider slo motsatt vei og førte til høyere gjentakelsesfare (Belfrage et al., 2012b, s. 66). Proporsjonalitet i tiltakene kan altså vise seg å være viktig for hvor godt de virker. Dette viser hvor viktig situasjonsforståelse og vekting av risiko opp mot de enkelte tiltakene kan være.

Til nå har jeg presentert politiets mandat i møte med det vi i dag kaller *vold i nære relasjoner*. Jeg har også vist hvordan samfunnsmessig utvikling og politisk styring har bidratt til fremveksten av risikoanalysepraksisen. Forskning viser at risikoanalyseverktøyene innehar prediktive egenskaper og Politidirektoratet mener at verktøyene skaper effektivitet gjennom strukturering av arbeidet. Statlig argumentasjon for strategier og arbeidslogikk kan tenkes å være presentert på en optimistisk måte, med tanke på hvordan det er ment å fungere. Undersøkelse av

praksis kan bidra til en mer realistisk forståelse av logikkens møte med praksis. Med dette som bakteppe vil jeg undersøke nærmere hvordan risikoanalysen utspiller seg, ved å intervjuere analytikere og undersøke analyseverktøyene. Hvordan fungerer analytikeren i samspill med verktøyene? Hvordan kan man forstå kategoriseringsprosesser i analysepraksisen? Hvordan virker verktøyenes rammer og statlig styring inn på analytikernes skjønnsrom? Og kan risiko brukes som et styringsverktøy i seg selv? Dette er spørsmål jeg vil undersøke i analysen, men før det skal jeg presentere de teoretiske perspektivene analysen skal trekke på, samt hvilke analytiske og metodiske valg jeg har tatt i prosessen.

3 Teoretisk rammeverk

I dette kapittelet vil teoretiske perspektiver og begreper presenteres. Disse skal brukes videre i analysen for å få en dypere forståelse av tema for oppgaven. Målet er å anvende teoretiske begrep som verktøy for å belyse praksis knyttet til politiets risikoanalyse og håndtering. Teoriene er hentet fra ulike faglige tradisjoner og tider, men bindes sammen i møte med empirien. Begreper og konsepter i oppgaven er hentet fra Foucaults tese om makt og styring, og aktør- nettverksteori. Foucaults begrep om styring vil brukes for undersøke risikohåndtering og risikoanalysens rolle i samfunnet. Begreper hentet fra aktør- nettverksteori vil ha en mer direkte analytisk funksjon gjennom å fungere som analytiske verktøy. Sistnevnte teori bidrar i stor grad til analysens oppbygning.

3.1 Styring og makt

3.1.1 Governmentality

Governmentality er et begrep hentet fra Michel Foucaults arbeid, og sikter til en bestemt styringsform. Governmentality handler om at fremfor autoritær statlig makt, brukes det nå også styringsteknikker som gjør at staten kan styre folket indirekte og på avstand (Foucault, 1991, s. 102). Denne styringsformen har i følge Foucault utviklet seg siden 1500-tallet, og skiller seg fra tidligere styringsformer hvor styringen av folket baserte seg på at den eneveldige herskeren skulle verne om sine territorier og beholde sin makt (Garland, 1997, s. 178). *Conduct of conduct* er et begrep som sikter til anvendelsen av den nyere styringsteknikken. Det er beskrevet som en aktivitet som tar sikte på å forme, guide, eller påvirke ett eller flere menneskers handlinger (Gordon, 1991, s. 2). Styringen foregår på mange ulike arenaer og målet er at folket selv skal ta valg som leder til størst mulig velferd. Eksempler på slike arenaer kan være skoler, banker, treningsentre og trossamfunn. Det er slik den indirekte styringen foregår, den er spredt utover samfunnet i ulike etater, organisasjoner og systemer.

Styring på avstand betyr likevel ikke at den autoritære makten er borte. "In practice, governance functions through a mix of direct expressions of power and indirect forms of coercion. In so far as the state retains the legitimate right to use force, direct

expressions of violence are rarely necessary" (Mythen & Walklate, 2006, s. 385). De fleste mennesker følger samfunnets normer og regler, uten at staten behøver å direkte tvinge dem til det. Dersom dette ikke skulle være tilfelle har staten rett til å bruke makt for å gjenopprette orden.

Foucault diskuterer også politiets rolle i styringen av folket: "the police must foster citizens' lives – understood as improved living – in such a way that their development also fosters the state's strength" (Dupont & Pearce, 2001, s. 130). Av Foucault blir politiet altså sett som en bidragsyter til styrking av staten, gjennom styrking og forbedring av livene til folket. Når politiet omtales som bidragsyter til statlig styring, kan det være lett å bare tenke på politiets hjemlede rett til å utøve makt. Det er kanskje dette mange forbinder med politiets oppgaver, men Foucaults forståelse av politiets styrende oppgaver strekker seg lenger enn dette. Hans forståelse av politiets oppgaver og hvordan staten styrer via politiet, vil være nyttig for å belyse dagens praksis. Empirien i denne oppgaven er både risikoanalyseverktøy og intervjuer med politiets risikoanalytikere. Det er derfor mulig å undersøke analytikernes oppfatning av egen styrende funksjon, samt hvordan de selv opplever å bli styrt.

3.1.2 Styring av selvet

Foucault var opptatt av at statens makt ikke bare retter seg mot befolkningen som en helhet, men også mot individene gjennom individualiseringsteknikker (Foucault, 1982, s. 782). Individene skal formes som aktive subjekter med agens og autonomi, samtidig som valgene de tar blir forsøkt styrt i retning av statens mål og ønsker (Garland, 1997, s. 175). I samfunn preget av governmentality spiller samfunnets medlemmer en viktig rolle i styringen av selvet gjennom *self-governance* (Dupont & Pearce, 2001, s. 125). Individene er forventet å ta ansvar for seg selv eksempelvis med tanke på økonomi, helse og sikkerhet. På denne måten får staten individene til å ta gode valg og ivareta seg selv, slik at behovet for statlig intervensjon og maktutøvelse ikke blir nødvendig.

Foucaults begrep om styring av individer gjør seg relevant i møtet med risikohåndteringsarbeidet. Foucault var opptatt av makt og styring. Spesielt interessert var han i prosesser knyttet til styringen, samt innvirkningen den hadde på

individene (Foucault, 1982). Så hvordan styres utsatt og utøver? Hva er risikoanalytikernes rolle i styringen? Tiltakene politiet setter inn er ment for å forhindre gjentatt vold i fremtiden, enten gjennom påvirkning av utsatt eller påvirkning av utøver. Governmentality vil brukes for å undersøke hvordan og i hvilken grad de ulike tiltakene er ment å påvirke de involverte. Jeg vil også komme nærmere inn på prosessene som foregår når politiet analyserer risiko og iverksetter beskyttelsestiltak.

3.2 Aktør- nettverksteori

Aktør- nettverksteori (ANT) er en teoretisk tilnærming som søker å granske nettverk, samt de ulike aktørene som inngår i slike nettverk. Teorien har et sosialkonstruktivistisk utgangspunkt, hvor ulike aktørers samhandling, assosiasjoner og sporene de legger igjen er det som skaper det sosiale (Latour, 2005, s. 8). For å forstå det sosiale må man undersøke denne samhandlingen, ikke bare fenomenet som en helhet. Aktørene trenger ikke å være menneskelige, men for å regnes som aktører må de ha en innvirkning på handlinger i nettverket: "Thus, the question to ask about any agent is simply the following: Does it make a difference in the course of some other agent's action or not?" (Latour, 2005, 71). Aktørenes påvirkning på hverandre og prosessene som foregår bak, er det sentrale undersøkelsesobjekt i denne teoretiske tilnærmingen.

ANT undersøker hvordan mennesker og det materielle sammen konstruerer verden, og gjør seg dermed relevant i studier hvor teknologi anvendes i kunnskapsdannelse. Risikoanalyseverktøyene forstås her som teknologi og leder frem til kunnskap om risiko gjennom samspill med analytikeren: "Kunnskap produseres og bekreftes i relasjonell praksis" (Lien, Nustad & Ween, 2012, s. 217). Aktører i et nettverk er relasjonelt knyttet til hverandre og virker inn på hverandre. Risikoanalytikerne er en del av et aktørnettverk hvor analytikerne selv, risikoanalyseverktøyene, utsatt, utøver, og styringspraksis fra Politidirektoratet inngår som aktører. Analysen av dette nettverket og risikoanalysepraksisen vil trekke på forståelser, tankesett og begreper hentet fra ANT, men vil ikke være en helhetlig ANT-analyse slik Latour (1999) forstår den. Tre begreper hentet fra ANT-tradisjonen vil bli spesielt relevant i denne oppgaven, og vil nå kort redegjøres for. Disse begrepene vil brukes konkret som

analysestrategi for å undersøke og trekke frem sentrale funn fra oppgavens empiriske grunnlag. Begrepene er: *den sorte boksen*, *inskripsjoner* og *kategorisering*.

3.2.1 Den sorte boksen

Den sorte boksen er en metafor som tradisjonelt er brukt i psykologi, men er også blitt stadig mer brukt i beskrivelser av algoritmer og kodingsprosesser. Den sorte boksen representerer prosesser som leder fra *input* til *output*. Dersom prosessene er for komplekse tegnes det opp en liten boks som vi ikke trenger å vite noe mer om enn hva som puttes inn og hva som kommer ut igjen på den andre siden (Latour, 1987, s. 3). Disse prosessene er ikke synlige eller forståelige bare ved å se på input og output, man må undersøke hva som skjer i mellom. Innenfor ANT ønsker man å forstå det sosiale ved å ta det fra hverandre, og undersøke nettverk og aktørene som opptrer i dem (Latour 1999, s. 18). Den sorte boksen er da en metafor for prosessene som foregår mellom aktører i et kunnskapsdannende nettverk. Det er aktørenes påvirkning på hverandre og prosessene de inngår i man søker å forstå. Hva skjer mellom input og output?

Latour og Woolgar (1986) bruker eksempelet om teknologisk analyseutstyr i laboratoriet for å forklare sorte bokser. De laboratorieansatte som anvender utstyret vet hva de skal putte inn og hvordan de skal lese av resultatene, men hvordan utstyret beregner og prosesserer materialet er ikke av interesse for dem. Prosessen de kaller *black-boxing* blir muliggjort gjennom kredibilitet (Latour & Woolgar, 1986, s. 242). Dersom det foreligger troverdighet og tillit til at et instrument eller system virker eller har effekt, vies ikke de underliggende prosessene noen videre oppmerksomhet. Det er dette ANT ønsker å gjøre noe med. Innholdet i de sorte boksene er det man søker å forstå og undersøke.

Risikoanalyse av vold i nære relasjoner består av prosesser som kan forstås som innholdet i en sort boks. Input i den sorte risikoanalyseboksen er alle saker som omhandler vold i nære relasjoner, samt saksspesifikk informasjon om disse. Det er et politisk krav at alle slike saker må risikoanalyseres av politiet. Ut på den andre siden av boksen får man et risikonivå og forslag til passende beskyttelsestiltak, dette er output. I mellom disse punktene foregår det en rekke prosesser mellom flere

aktører som sammen skaper risikoanalysen. For å forstå risikoanalysepraksisen må man også forstå prosessene som leder frem til den. Hvordan aktørene påvirker hverandre, hvordan styring virker inn, og hvordan prosessene innad i boksen fungerer blir da viktig for å forstå analysen og dens videre implikasjoner.

3.2.2 Inskripsjoner

Inskripsjon er et styringsbegrep hentet fra ANT-tradisjonen. Inskripsjoner skrives inn i gjenstander slik at de brukes på bestemte måter eller får bestemte formål (Lundgaard, 2019, s. 30). Latours (1990, s. 104) eksempel om hotellnøkkelen som gjøres tyngre og større for at gjestene ikke skal glemme å legge den igjen, er illustrerende. Nøkkelen gis en egenskap som fører til endring i hvordan andre aktører i nettverket håndterer den. Inskripsjoner kan på denne måten forstås som midler for å styre adferd. Hvorvidt inskripsjonene regnes som sterke eller svake, kommer an på hvor mye de påvirker de andre aktørene. En stor, tung og fargerik nøkkelring vil være en sterk inskripsjon, mens en liten diskret nøkkelring vil være en svak inskripsjon. Winthereik og Vikkelsø (2005) snakker om dette som stabilisering. Inskripsjoner legges til for at et objekt eller en tekst skal fungere likere i møte med andre aktører, og dermed få en mer stabil funksjon (Winthereik & Vikkelsø, 2005, s. 47). Hvor stabilt et objekt er i møte med andre aktører kommer da an på styrken på inskripsjonene. Ved eksempelet om hotellnøkkelen vil dette bety at dersom nøkkelen henger på en oppsiktsvekkende nøkkelring, vil de fleste hotellgjestene huske å legge den igjen. Som gruppe opptrer de mer stabilt i møte med nøkkelen, og hotelleieren oppnår målet sitt gjennom sterke inskripsjoner i nøkkelen.

Utallige gjenstander og artefakter har inskripsjoner i seg som påvirker adferd på ulike måter. I denne studien er det spesielt to uttrykk for inskripsjon som vil bli undersøkt, nemlig inskripsjoner i analyseverktøy og i beskyttelsestiltak. For det første påvirkes risikoanalytikerne av inskripsjoner i verktøyene de anvender, samt bestemmelser knyttet til bruken av disse. Verktøyene kan tenkes å begrense valgmuligheter da de har en spesifikk oppbygning og er rettet mot spesifikke voldsfenomen. Analytikerne har da en begrenset rekke valg å handle innenfor, og de bruker skjønn og har autonomi innenfor disse grensene. Det vil undersøkes hvordan og i hvilken grad inskripsjoner i verktøyene kan tenkes å legge en begrensning på analytikernes

skjønnsutøvelse. For det andre vil inskripsjoner i beskyttelsestiltakene undersøkes. Tiltakene iverksettes ovenfor utsatt eller utøver, og inskripsjonene i de ulike tiltakene varierer fra svake til svært sterke. Å belyse hvordan de ulike aktørene i risikoanalysenettverket blir påvirket av inskripsjoner fra andre aktører, samt hvordan disse prosessene kan forstås, vil være et av hovedmålene med analysen.

3.2.3 Kategorisering

Kategorisering er et annet sentralt tema innenfor ANT-tradisjonen. Det er beskrevet som viktig innenfor ANT å ikke anta kategorier forut for analysen, men heller undersøke hvordan de oppstår gjennom praksis (Lien, Nustad & Ween, 2012, s. 219). Law (2004) skriver om *dedication to messiness*, hvor hans poeng er at virkeligheten er rotete. For å forstå noe som er rotete skal man ikke bare rydde det inn i kategorier, da mister man den helhetlige forståelsen (Law, 2004, s. 2). Forutgående kategorier, samt kategorier som forenkler verden på en slik måte at man mister det detaljerte helhetlige bildet, ses som en ulempe for dypere forståelse. Kategorier gjør ikke noe med den faktiske situasjonen, men de abstraherer og kan i utstrekning føre til en endret forståelse. Giddens kan her brukes som eksempel. Han sier at forestillingen om et risikosamfunn hentyder at samfunnet har blitt farligere, mens det egentlig er opptattheten av fremtiden og sikkerhet som skaper forestillingen om risiko (Giddens & Pierson, 2002, s. 212). Samfunnet er ikke egentlig farligere, det er bare kategoriseringen og måten vi ser det på som har endret seg og dermed endret vår oppfatning av virkeligheten. Man kan anta at våre oppfatninger og forståelse av eksempelvis risiko kan påvirke våre videre handlinger. Hvilken risikokategori en sak havner innenfor får også innvirkning på videre håndtering.

Vold i nære relasjoner kan være svært rotete i form av utallige kombinasjoner av voldshandlinger, motiver og involverte parter. Risikoanalytikernes rolle er på mange måter å rydde opp i dette rotet for å få en helhetlig oversikt. Alle saker som risikoanalyseres klassifiseres etter hvor stor risikoen er for gjentatt vold. I tillegg til klassifisering av risikonivå, kategoriseres også sakene i to ulike enheter: partnervold og æresrelatert vold. Hvilke følger får en slik kategorisering? Det vil i analysen undersøkes hvilke implikasjoner man kan se ved klassifisering og kategorisering av

risiko på denne måten, samt se på analytikernes egne erfaringer knyttet til dette arbeidet.

Det teoretiske grunnlaget for oppgaven er nå presentert, og det er skissert opp to teoretiske konsepter som vil fungere i samspill med hverandre. Governmentality og styringsmentalitet er begreper hentet fra Foucault, samt forskning som har bygget videre på hans arbeid. Denne tradisjonen vil brukes for å forstå risikohåndtering, og brukes flere steder i analysen, men vil bli mest sentral i siste del av analysen. Begreper hentet fra aktør- nettverksteori vil brukes både for en helhetlig forståelse av risikoanalysen, men også nærmere undersøkelse av de konkrete prosesser som leder frem til analyseproduktet. Begge tradisjonene benytter seg av begrepet *styring*, og det er viktig å påpeke at begrepet ikke innebærer det samme innenfor ulike tradisjoner. Der governmentality sikter til styring på avstand og styring av selvet, sikter styring gjennom inskripsjoner og kategorier til en mer konkret styring av aktørers handling og funksjon. Det er altså to forståelser av styring som utfyller og komplementerer hverandre. Styringsbegrepet blir relevant gjennom hele analysen og med dette kapitlet som bakgrunn bør det være tydelig for leseren hvilken styringstradisjon det snakkes om i de ulike analysekapitlene. I neste kapittel vil metode og fremgangsmåte for studien fremlegges.

4 Metode

I dette kapitlet vil det redegjøres for metodiske valg, samt tilnærming til feltet og empirien. De metodiske valgene jeg har tatt bygger på teoriene jeg presenterte i forrige kapittel. På denne måten legger metoden til rette for å undersøke feltet ved bruk av teoretiske bidrag.

Jeg fattet interesse for politiet og straffeapparatets arbeid med vold i nære relasjoner og æresrelatert vold da jeg skrev min bacheloroppgave. Risikoanalyse og håndtering av risiko ved vold i nære relasjoner vekket derfor min interesse, og var noe jeg ønsket å undersøke nærmere. Profesjonaliseringen og struktureringen av risikoanalyse i politiet er et forholdsvis nytt fenomen. Jeg ble opptatt av å finne ut hvordan risikoanalysen er sammensatt, hvilke prosesser som virker inn på analysen, og ville nærmere undersøke risikoanalytikernes erfaringer og tanker om praksis.

For å undersøke disse spørsmålene ble det tidlig avgjort at en kvalitativ tilnærming ville være det mest hensiktsmessige. Dette fordi spørsmålene knytter seg til å oppnå dypere forståelse for menneskers erfaringer og opplevelser av en praksis de selv tar del i. Spørsmålene vil derfor undersøkes ved hjelp av empiri fra kvalitative intervjuer, og støttes av dokumentanalyse. Disse valgene vil begrunnes ytterligere i dette kapitlet.

4.1 Kvalitativ tilnærming

Formålet med kvalitativ forskningstilnærming er å utvinne kunnskap om fenomeners egenskaper gjennom fortolkning (Madsbu, 2011, s. 20). Disse fenomenene skal undersøkes i sin naturlige setting, og forståelsen som forskes fram skal baseres på meningene til feltets deltakere (Cresswell & Poth, 2018, s. 7). Thagaard (2018, s. 11) skriver at det er sentralt ved kvalitative tilnærminger å skape en forståelse av sosiale fenomener gjennom kontakten med personene man møter på feltet. Metoden er relevant fordi kunnskap og innsikt om risikoanalyse som sosialt fenomen, på best måte kan innhentes og forstås ut fra møtet med risikoanalytikerne og verktøyene de arbeider med. Metodevalget er på mange måter et pragmatisk valg som legger til rette for å kunne svare på problemstillingen (Tjora, 2018, s. 36). Jeg vil i resten av

kapittelet vise til forskningsprosessen og begrunne de ulike valgene som er tatt i arbeidet.

4.1.1 Kvalitative intervjuer

Forskningsintervjuet brukes for å konstruere kunnskap, og konstruksjonen foregår i en interaksjon mellom intervjueren og den intervjuede (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 22). Kunnskapen skapt i de kvalitative intervjuene, er hovedkilden til empiri i denne oppgaven. Implementeringen av risikoanalyse som metode for forebygging av gjentatt partnervold og æresrelatert vold, er begrunnet i styringsdokumenter (Justis- og beredskapsdepartementet 2012, s. 108; Politidirektoratet, 2014b). For å få dypere innsikt i den faktiske praksisen, ikke bare slik den ser ut på papiret, ble kvalitative intervjuer med risikoanalytikere vurdert som det beste alternativet. Intervjuer ble regnet som spesielt godt egnet fordi informantenes egne erfaringer og tanker om praksis står sentralt i studien.

Valget falt på dybdeintervjuer. "Målet med dybdeintervjuer er i hovedsak å skape en situasjon for en relativt fri samtale som kretser rundt noen spesifikke temaer som forskeren har bestemt på forhånd" (Tjora, 2017, s. 113). Disse temaene ble ivaretatt av en intervjuguide, samtidig som det ble stilt relevante oppfølgingsspørsmål underveis. Informantene hadde noe ulik erfaring fra de forskjellige fagområdene på feltet. Eksempelvis hadde noen mye erfaring med bruk av SARA og mindre erfaring med beskyttelsestiltaket strengt fortrolig adresse. Den semistrukturerte tilnærmingen gjorde at disse variasjonene ble ivaretatt, og det ble mulig å undersøke ulike aspekter ved den enkelte informants ekspertise- og interessefelt. En fordel ved å anvende en forholdsvis løst strukturert intervjuform er at man får mulighet til å oppdage elementer ved fenomenet man studerer, som man ikke var klar over på forhånd. Dette ble spesielt relevant i denne studien, fordi det foreligger lite forskning på feltet.

4.1.2 Dokumentanalyse

Dokumenter er hyppig brukt i samfunnsforskning. Dokumentbegrepet favner vidt om seg og kan omfatte alt fra arkiver, brev, filmer, bilder, tekster, lover og salmer. Til felles for dokumenter brukt i forskning er at de er kommunikative og kan bidra til å

skape handling fordi de er handlingsorienterte (Duedahl & Jacobsen, 2010, s. 43). Et mål med analysen kan da være å finne ut hva eller hvordan et dokument kommuniserer. Dokumentanalyse kan dog brukes på mange flere måter, og hva forskeren ønsker å se etter har stor betydning for hva dokumentene vil fortelle oss. Man kan undersøke det som blir sagt, det som blir utelatt, hvordan en tekst legges frem for å overbevise leseren om argumentets verdi, hvilke antakelser som ligger til grunn for argumentene og hvordan disse har vokst frem (Rapley, 2011). Dokumentene som skal analyseres i denne oppgaven er risikoanalyseverktøyene SARA:SV og Patriark. En analyse av disse dokumentene er viktig for å kunne undersøke hvordan deres utforming, antakelser og argumenter kan påvirke risikoanalysen.

Dokumentene i denne studien er ikke den empiriske hovedkilden, de er ment for å støtte opp under intervjuene. Analyseverktøyene ses som en belysende kilde og ressurs for å undersøke temaet. Tjora (2017) skriver at dokumenter eksempelvis kan beskrive hva de offisielle intensjonene var. "Dokumentene vil i slike situasjoner representere tidsbilder, mens intervjuene får fram minner og personlige opplevelser og refleksjoner rundt disse" (Tjora, 2017, s. 190). Dokumenter som støtteempiri til kvalitative intervjuer vil altså kunne gi et mer nyansert bilde av fenomenet, fordi ulik informasjon og kunnskap kan utvinnes fra ulike empiriske kilder. I denne studien er risikoanalyseverktøyene sentrale dokumenter i fenomenet jeg undersøker. Vi interagerer ikke på en nøytral måte med dokumenter. Vi leser og bruker dem på en spesifikk måte i en spesifikk kontekst for å gjøre spesifikke oppgaver (Rapley, 2011, s. 88). Analyseverktøyene defineres i oppgaven som aktører i tråd med aktørnettverksteori. De har påvirkningskraft på nettverket de inngår i, samtidig som de selv påvirkes av andre aktører. Interaksjonen mellom risikoanalytiker og risikoanalyseverktøy vil være et sentralt tema i analysen, og dokumentanalyse som støtte til intervjuene ble derfor vurdert som viktig for å få en dypere innsikt i praksisen.

4.2 Gjennomføring av studien

I dette underkapittelet vil jeg beskrive den praktiske gjennomføringen av studien. Jeg vil først presentere rekruttering av informanter, utvalg og gjennomføring av de

kvalitative intervjuene. Deretter vil jeg snakke om utvalg og innhenting av dokumenter til dokumentanalysen. Til slutt vil jeg redegjøre for forholdet mellom empiri og teori i studien.

4.2.1 Rekruttering

Det ble av praktiske og forskningsmessige årsaker tatt en tidlig beslutning om at informantene skulle komme fra Oslo politidistrikt. For å få tilgang til å intervju politiansatte i Oslo, er det krav om godkjenning fra politimesteren. Fakultetets politikontakt bisto med denne kontakten, og da prosjektet ble godkjent i slutten av april fikk jeg også tildelt en kontaktperson ved avsnittet jeg ønsket å intervju. Fangen bruker begrepet *portvakt* om slike personer: "De vokter porten som åpner for kontakt med de andre deltagerne og tilgang til feltet" (Fangen & Sellerberg, 2011, s. 53). Thagaard skriver at det kan være en fordel å ha en kontaktperson som kan presentere og informere om prosjektet til potensielle informanter (2018, s. 56). Uten kontaktpersonen ville rekrutteringen vært vesentlig mer utfordrende. Spesielt ved forskning på politiet kan etaten virke lukket og utilnærmelig uten en inngangsport (Cockbain & Knutsson, 2015, s. 24). Rekrutteringen begynte i mai, hvor min kontaktperson i politiet sendte ut mail med vedlagt informasjonsskriv til analytikergruppen med forespørsel om å være med på prosjektet. Dette gav meg to informanter. I starten av august ble det sendt ut en ny mail, hvor ytterligere tre personer sa seg villig til å bli intervjuet. Et siste intervju ble avtalt og gjennomført i oktober.

Politiorganisasjonen opplever seg selv som presset for ressurser og tid. Dette ble tydelig i rekrutteringsfasen. Mitt inntrykk var ikke at informantene ikke ønsket å bli med på studien, men at arbeidsmengden de sto ovenfor ikke overlot mye tid til andre oppgaver i arbeidstiden. Som intervjuer måtte jeg da være fleksibel, og gjennomføre intervjuene på tidspunkt som passet den enkelte informant. Dette resulterte i at intervjuene ble utført over en periode på fem måneder, fra juni til oktober i 2019.

4.2.2 Utvalg

Utvalget er i sin helhet hentet fra Oslo politidistrikt, og består av seks risikoanalytikere fra avsnitt for risikoanalyse og spesialavhør. Samtlige av

informantene er utdannet politi, men de har ellers ulik arbeidserfaring både innenfor og utenfor etaten. Informantenes alder og kjønn ses ikke som relevant for studien og vil ikke publiseres, dette sikrer også deltakernes anonymitet.

Utvalget er en kombinasjon av strategisk utvalg og tilgjengelighetsutvalg. Utvalget er strategisk fordi informantene ble rekruttert basert på deres erfaring og egenskaper som er relevant for studien, samtidig som det er basert på hvilke informanter som kunne gjøre seg tilgjengelige for prosjektet (Thagaard, 2018, s. 56). Et av kravene som ble stilt til informantene var at de måtte ha erfaring med risikoanalyseverktøyene SARA eller Patriark. Politibetjenter på ordenspatrolje kan bruke et forenklet risikoanalyseverktøy dersom de kommer over en situasjon som kan kategoriseres som partnervold (Politidirektoratet, 2014b, s. 55). Altså er det ikke bare de som jobber som risikoanalytikere som kunne ha vært aktuelle i studien. Jeg bestemte likevel at det var ønskelig å snakke med det spesialiserte avsnittet. Dette var fordi fokuset på risikovurdering og håndtering er mer rendyrket der, og de ansatte har mer erfaring fra saker som omhandler partnervold og æresrelatert vold. Dette var egenskaper som var mer interessant for studien enn generell erfaring fra patruljearbeid hvor saker om vold i nære relasjoner bare er en av mange arbeidsoppgaver. Valg av risikoanalytikere som informanter må derfor ses som en del av et strategisk utvalg som "er basert på at vi systematisk velger personer eller enheter som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen" (Thagaard, 2018, s. 54).

Oslo politidistrikt ble valgt dels på bakgrunn av tilgjengelighet og dels fordi de har et stort tilfang av saker. Spesielt har de mange kulturpregede og æresrelaterte saker som ikke opptrer like ofte andre steder i landet. Dette gjorde risikoanalytikerne i Oslo til ønskelige informanter. Det store antallet saker påvirket derimot utvalget i form av tilgjengelighet, og la en begrensning på utvalgets størrelse. Det kan tenkes at det ville kommet frem andre aspekter eller temaer rundt risikoanalyse og risikohåndtering dersom det hadde vært flere tilgjengelige informanter.

Komparativt kunne det vært interessant å sammenliknet risikoanalyse i Oslo politidistrikt med risikoanalyse i andre distrikter, eller snakket med utøver og utsatt, og dermed fått et tredimensjonalt bilde av hvordan risikoanalysen oppleves. Dette ble derimot vurdert som for omfattende med tanke på rekruttering og oppgavens

omfang. Det endelige utvalget ble derfor utelukkende risikoanalytikere fra Oslo politidistrikt.

4.2.3 Intervjuguide og gjennomføring

Som en forberedelse til dybdeintervjuene utviklet jeg en intervjuguide med spørsmål kategorisert i ulike temaområder. De tre hovedtemaene dreide seg om 1) bruk av risikoanalyseverktøy og risikoanalysehandlingen, 2) forskjell eller likhet mellom håndtering av partnervold og æresrelatert vold og 3) beskyttelsestiltak og forebygging. Dybdeintervjuets struktur deles inn i tre ulike deler: oppvarmingsspørsmål, refleksjonsspørsmål og avrundingspørsmål (Tjora, 2017, s. 147). Jeg begynte intervjuene med å stille forholdsvis enkle og praktiske spørsmål om hva arbeidet som risikoanalytiker går ut på. De videre spørsmålene krevde noe mer refleksjon rundt rolle, skjønn, synspunkter, prioriteringer og funksjon. Her ble det også stilt mer oppfølgingsspørsmål. Avslutningsvis fikk informantene spørsmål om det var noe de synes var viktig med arbeidet sitt som vi ikke hadde fått snakket om i løpet av intervjuet. Dette fungerte som et åpent avrundingspørsmål som både kunne avdekke ny kunnskap og som viste hva informanten selv så på som viktig.

Samtlige intervjuer ble gjennomført på en politistasjon. Tjora skriver at ved gjennomføring av dybdeintervjuer er det viktig å legge til rette for en avslappet og trygg atmosfære (2017, s. 121). Jeg opplevde atmosfæren for intervjuene som preget av trygghet og tillit. Informantene ble intervjuet som risikoanalytikere, altså som profesjonelle aktører og ikke som privatpersoner. Informasjonen jeg søkte av dem var derfor ikke preget av intim eller personlig karakter. Likevel hører deres personlige erfaringer og tanker med til deres profesjonelle rolle, så den trygge atmosfæren kan ha vært positivt for informasjonsflyten og intervjuopplevelsen. Det var trolig en fordel å intervju informantene på egen arbeidsplass slik at de fikk være på "hjemmebane". De sentrale temaene for intervjuene dreide seg dessuten om arbeidet de gjør på samme lokasjon som intervjuene tok sted, noe som kan ha virket positivt inn på informasjonsflyten og assosiasjonene som drev intervjuet fremover. Internlokasjonen for intervjuene varierte mellom å være på informantenes egne kontor, avhørsrom og samtalerom. Rommene gjorde at vi kunne snakke uforstyrret, noe som gjorde dem godt egnet. Til tross for disse fordelene, kan det også ha vært

noen ulemper ved å intervju på politistasjonen i arbeidstiden. Tidsbegrensningen til informantene gjorde at de ikke hadde mulighet til å sitte lenger enn timen som var satt av, noe som kan ha lagt en demper på informasjonstilfanget i et par av intervjuene.

Informantene hadde ulike ekspertiseområder innenfor risikoanalysefeltet. Blant annet var det noen som jobbet mye med SARA, mens andre jobbet mest med Patriark. Hva informantene hadde mest erfaring med ble avdekket underveis i intervjuet, og anvendelsen av intervjuguiden ble da tilpasset den enkelte informant. Noen spørsmål ble mindre relevant for noen informanter, samtidig som det dukket opp nye spørsmål underveis i samtalen. Intervjuguiden ble også revidert noe underveis i prosessen. Revideringen ble i hovedsak gjennomført for å gjøre noen av spørsmålene mer presise, da jeg oppdaget at noen av spørsmålene var litt dårlig formulert. På bakgrunn av dette ser jeg det som en fordel at intervjuene ble spredt ut over noen måneder. Ved å ha rom til å transkribere og bearbeide et intervju før jeg gikk i gang med det neste, fikk jeg mulighet til å lære av egne feil og utvikle meg som intervjuer.

En utfordring jeg ikke hadde sett for meg på forhånd var knyttet til å forstå språket og forkortelsene informantene brukte. Ansatte i politiet bruker mye forkortelser, og til tross for at jeg hadde lest meg opp på forhånd, var det flere ganger nødvendig å spørre hva en forkortelse sto for. Slike innhopp fra intervjuerens side kan ha innvirket på flyten i samtalen. En løsning på dette kunne ha vært å skrevet ned forkortelsene underveis, og spurt om dem ved en naturlig pause i samtalen. Det er derimot viktig at intervjueren forstår hva informanten snakker om, også underveis i intervjuet, for å være i stand til å stille relevante oppfølgingsspørsmål. Jeg opplevde at informantene var forståelsesfulle for at jeg ikke var fullt ut oppdatert på det institusjonelle språket.

Alle intervjuene ble tatt opp med lydopptak. "Dette gir oss en visshet om at vi får med oss det som blir sagt, mens vi i intervjusituasjonen kan konsentrere oss mer om deltakerne som snakker, for å sørge for god kommunikasjon og flyt i intervjuet samt be om utdypning og konkretisering der det trengs" (Tjora, 2017, s. 166). Lydopptak ble vurdert som en nødvendighet for å sikre at informantene siteres riktig i ettertid, samt for å gjennomføre bedre intervjuer med mer flytende samtale. Via det tilsendte informasjonsskrivet ble informantene på forhånd informert om at intervjuene ville tas

opp. De fikk også mulighet til å stille spørsmål om prosjektet og lydopptakene før opptaket begynte. Det var ingen av informantene som lot til å vie båndopptakeren spesielt mye oppmerksomhet. Bruk av lydopptak anvendes også i politiarbeid, noe som kan forklare informantenes fortrolighet med verktøyet. De ble også forsikret om at opptakene skulle oppbevares trygt og slettes ved prosjektets ferdigstilling. Alle intervjuene ble gjennomført på stille rom, lyd kvaliteten var god, og det var dermed svært få tilfeller hvor det var vanskelig å forstå hva som ble sagt i ettertid.

4.2.4 Fra samtale til tekst

Kvale og Brinkmann legger vekt på viktigheten av prosessen hvor talespråk blir til skriftspråk. Transkripsjoner er "oversettelser fra talespråk til skriftspråk, der konstruksjonene underveis krever en rekke vurderinger og beslutninger" (Kvale & Brinkmann 2017, s. 205). I transkripsjonsprosessen var jeg bevisst på å bevare informantens meninger etter beste evne. Jeg gjorde dette ved å skrive alle ordene som de ble sagt, så nøyaktig som mulig. Samtidig med dette skrev jeg små notater til meg selv om forhold som ikke kunne leses direkte ut fra teksten. For eksempel: "sa hun ironisk" eller "lo mens hun sa dette" og "børster hendene mot hverandre, som man gjør når man er ferdig med en oppgave". Når transkriberingen var gjennomført hørte jeg over og supplerte og endret der jeg hadde byttet om på noen ord underveis. Det var stort sett mindre korreksjoner og meningen i setningene ble ikke endret.

Når man transkriberer må man også ta et valg når det kommer til hva man skal innlemme i transkripsjonen og ikke. For å vise interesse og gi inntrykk av at jeg fulgte med på det som ble sagt av informantene, gjorde jeg noe som Thagaard kaller for å probe (2018, s. 96). Små ord og lyder som "ja", "mm", "ikke sant, ja", gjør at man viser at man interesserer seg for det informanten forteller, samtidig som man motiverer informanten til å snakke videre. Disse små ordene og lydene har jeg valgt å ikke transkribere, med mindre de førte til at informanten gikk ut av tankerekken for å utdype noe, eller det på annen måte var en naturlig del av samtalen og ikke bare tilhørerlyder. Jeg tok også et valg om å innlemme setninger som informanten ikke fullførte. Ofte når en person forteller, kan én tankerekke avbryte en annen, og man får en halv setning som ikke gir så mye mening alene. Slike pauser og brudd i

tankerekker kan være trivielle, men kan også være helt avgjørende for å forstå informantens budskap (Creswell & Poth, 2018, s. 264). På tidspunktet for transkribering var jeg ennå ikke klar over hva som kunne bli viktig i analysen, og innlemmet derfor alt som ble sagt av informantene, ikke bare det som ble fullført.

Transkriberingen har blitt gjort fortløpende i intervjuperioden. Med unntak av to intervjuer som ble gjort på samme dag, hadde jeg hele tiden transkribert forrige intervju før jeg begynte på neste. Alle intervjuene ble transkribert til bokmål og jeg fjernet dialektord underveis mens jeg transkriberte. For eksempel hvis informanten sa : "Jeg skjønner jo det sjøl", endret jeg det til "Jeg skjønner jo det selv". Dette ble i hovedsak gjort for å sikre informantenes anonymitet.

4.2.5 Utvalg og innhenting av dokumenter

For å støtte opp under de kvalitative intervjuene ønsket jeg å innlemme dokumenter som en del av empirien. Dokumentene fungerer som sekundæmpiri i studien og den metodiske fremgangsmåten får dermed noe mindre plass her enn intervjuene. Målet med å analysere dokumentene var å finne ut hvordan analytikerne samhandler med dokumentene, hvordan dokumentene påvirker risikoanalysen og hvilke implikasjoner dette får. Før innsamlingen starter er det viktig å definere formålet med dokumentene i studien. Dette er fordi spørsmålene man ønsker svar på avgjør dokumentets verdi som empirisk kilde (Duedahl & Jacobsen, 2010, s. 54). Jeg vil nå redegjøre for innhenting av dokumenter og presentere utvalget i studien.

Styringsdokumenter fra Politidirektoratet og Justis- og beredskapsdepartementet har i stor grad vært toneangivende for spørsmålene jeg valgte å undersøke på feltet, og er derfor viktig å nevne. Disse dokumentene sier noe om hva politiet skal beskjeftige seg med og hvordan de skal gjøre det. Styringsdokumenter har altså vært viktige for studien og må derfor nevnes, men disse behandles ikke empirisk videre i analysen. Dokumentene jeg derimot vil analysere er risikoanalyseverktøyene, fordi SARA og Patriark er dokumenter med en sentral rolle i risikoanalysen. Verktøyene ble vurdert som viktige analyseobjekter fordi spørsmålene jeg hadde til feltet i stor grad var knyttet til funksjon og anvendelse av risikoanalyseverktøy. Det ble derfor klart for meg at nærmere undersøkelse av SARA og Patriark ville bli et nødvendig skritt for å få dypere innsikt i risikoanalysepraksisen. Dokumentutvalget som vil undersøkes

empirisk for å støtte opp under intervjuene består dermed av de to risikoanalyseverktøyene SARA og Patriark.

SARA V3 og Patriark er tilgjengelige på sifer.no og var derfor problemfritt å få tilgang til. Kortversjonen av SARA som heter SARA: SV (Short Version) var derimot ikke tilgjengelig på internett. Arbeidsskjemaet måtte jeg derfor få tilgang til via min kontaktperson på risikoanalyseavsnittet. Det er SV-utgaven som brukes til risikoanalyse i politiet i Norge. SARA: SV og Patriark er vedlagt oppgaven, og kan studeres av leseren for å få et visuelt inntrykk av verktøyene. Verktøyene er databaserte, men kan likne på en tabell fra et Word-dokument og er derfor mindre komplisert utformet enn det kan oppfattes som. Jeg vil komme tilbake til den analytiske tilnærmingen til empirien i neste delkapittel.

4.2.6 Analytisk tilnærming til empirien

Jeg vil i dette underkapittelet vise til hvordan forholdet mellom empiri og teori vil forstås i oppgaven og anvendes i analysen. Mye av den foreliggende forskningen på risikoanalyse og tiltak mot vold i nære relasjoner er empiritung og uten fokus på teoretiske perspektiver. Jeg hadde et ønske om å koble de empiriske funnene opp mot teoretiske perspektiver, uten å miste nærheten til empirien og det praktiske arbeidet informantene gjør. Jeg har derfor latt meg inspirere av en abduktiv tilnærming til empiri og teori, som skal anvendes for å få økt kunnskap om fenomenet risikoanalyse og risikohåndtering.

Abduktiv tilnærming "starter fra empirien (som induksjon), men hvor teorier og perspektiver spiller inn i forkant eller i løpet av forskningsprosessen" (Tjora, 2018, s. 14). Empiri og teori får jobbe sammen og virke på hverandre for å svare på problemstillingen. Ved en induktiv tilnærming forsøker forskeren å fjerne forforståelser og å gå inn i feltet så nøytralt og objektivt som lar seg gjøre. Jeg har tatt utgangspunkt i min kunnskap om risiko, politiskjønn, og forebygging når jeg gikk inn i feltet, altså har jeg ikke hatt en ren induktiv tilnærming. Teoretisk kunnskap og styringsdokumenter fra fagfeltet påvirket hvilke spørsmål jeg valgte å stille i intervjuene. Likevel har empirien vært styrende for hvilke temaer og begreper som har blitt utviklet videre fra datamaterialet. Disse konseptene ble videre undersøkt ved

hjelp av teoretiske perspektiver. Teori og empiri har altså arbeidet sammen for å bygge studien og å undersøke fenomenet.

Analysen av det empiriske materialet er en kontinuerlig og skapende prosess (Creswell & Poth, 2018, s. 185). Gjennom hele prosjektet har det foregått en tankeprosess som har drevet min forståelse av feltet og empirien. Jeg fikk et bevisst forhold til analyseprosessen i transkriberingsarbeidet, hvor jeg noterte ned viktige temaer som potensielt kunne bygges videre på. Da intervjuene var transkribert, gjennomførte jeg en induktiv tematisk koding. Dette gjorde jeg ved å lese hvert enkelt intervju separat samtidig som jeg skrev et temabasert sammendrag fra hvert intervju. Dette tydeliggjorde hvilke temaer som hadde vært viktige i hvert enkelt intervju, men viste også hvilke temaer som hadde gått igjen i flere intervjuer. Temaene ble videre kodet til 14 unike koder som ble brukt for utvikling av konsepter til analysen. Det var således en empirinær kodingsstrategi.

Dokumenter har et innhold som må analyseres for at de skal gi svar på spørsmålene forskeren stiller (Duedahl & Jacobsen, 2010, s. 53). Dokumentanalysen begynte på samme måte som intervjuanalysen, på et tidlig tidspunkt i studien. Fordi det var åpen tilgang på internett fikk jeg mulighet til å studere risikoanalyseverktøyene i forkant av intervjuene. Jeg undersøkte verktøyene, tilhørende veiledere og deres formål, og dette bidro til utvalget av spørsmål som ble innlemmet i intervjuguiden. Risikoanalyseverktøyene SARA og Patriark er sentrale i utførelsen av risikoanalyse ved vold i nære relasjoner. Verktøyenes utforming, anvendelse og formål må tas i betraktning for å videre kunne skape en forståelse av hva risikoanalyse og håndtering av vold i nære relasjoner er. Som en del av analysen ville jeg se nærmere på verktøyene og tilhørende veiledningsdokumenter, dette for å undersøke deres rolle i risikoanalysen og håndteringen. Ved å lese veiledere for bruk av verktøyene, samt skaperens beskrivelse av dem, skapte jeg meg et inntrykk av hva formålet med verktøyene var ment å være.

For å analysere det empiriske materialet ved bruk av teori valgte jeg teoretiske bidrag hentet fra Foucaults begrep om styring, og aktør- nettverksteori (ANT). Det har i ulike fagmiljøer blitt diskutert om ANT egentlig er en teori. Noen vil heller kalle det materiell semiotikk, en empirisk filosofi eller metodisk tilnærming (Latour, 1999; Lien, Nustad & Ween, 2012, s. 214). I denne studien har jeg valgt å bruke sentrale

begreper fra teorien som analytiske og deskriptive verktøy, slik Law (2009, s. 142) mener at den skal brukes. Aktør- nettverksteori vil altså brukes som et teoretisk bidrag til analysen heller enn et metodisk utgangspunkt.

4.3 Ethiske refleksjoner

All forskning plikter å følge forskningsetiske retningslinjer. Denne studien har tatt utgangspunkt i retningslinjene fra *Den nasjonale forskningsetiske komite for samfunnsvitenskap og humaniora* (2016) også kjent som *NESH*. Dette er generelle retningslinjer for samfunnsvitenskapelig forskning. I tillegg følger studien politiets forskningsetiske veileder, da det er noen aspekter ved politiforskning som må håndteres på en annen måte en samfunnsvitenskapelig forskning for øvrig. Studien er godkjent av norsk senter for forskningsdata (NSD)(Se vedlegg 1).

Ulike etiske hensyn gjør seg relevante på ulike tidspunkt i et forskningsprosjekt (Creswell & Poth, 2018, s. 53). Alt fra møtet med feltet, innsamling og oppbevaring av data, analyse og korrekt gjengivelse, stiller etiske krav til forskeren. Dette har jeg vært bevisst på under hele prosjektet.

Fra personopplysningsloven er det et krav om samtykke dersom det innhentes personopplysninger. Lydopptak av stemmer er ansett som en personopplysning, og samtykke måtte derfor innhentes i denne studien. NESHs (2016) retningslinjer sier at et samtykke må være fritt, informert og uttrykkelig. For å sikre dette sendte jeg ut samtykkeskjemaet til mine informanter i forkant av hvert intervju (Se vedlegg 2). På denne måten hadde de god tid til å sette seg inn i prosjektet, samt se hvilke opplysninger jeg ville oppbevare på forhånd. Informantene fikk også mulighet til å stille spørsmål om studien og oppbevaring av personopplysninger før intervjuene ble startet. Det ble tydeliggjort i skrivet at informantene ikke kunne snakke om temaer eller personer som ville rammes av taushetsplikten. En slik begrensning innskrenker informantenes frihet til å assosiere og snakke fritt, men det er likevel en nødvendighet med tanke på forskningsetiske forpliktelser. Informantene kunne likevel komme med eksempler på typiske saker eller utfordringer de har stått ovenfor uten å vise til konkrete og gjenkjennelige saker. Slike eksempler på saker var virkemidler informantene brukte hyppig for å fortelle om analysepraksisen. Alle

informantene ble på forhånd informert om at de hadde mulighet til å trekke seg fra studien eller trekke enkeltutsagn i etterkant av intervjuet.

Mye forskning på politiet har vært kritisk til politiets metoder, roller og institusjonen som helhet. Det var viktig for meg å legge dette til side for å gå inn i feltet så nøytralt som mulig. Målet med studien er å få bedre innsikt i hvordan risikoanalysepraksisen fungerer. Det har ikke vært et mål å argumentere for eller mot risikoanalysepraksisen, men å bli bedre kjent med den. Weiss (1994, s. 202) kaller dette en *dispassionate investigator*. En av fallgruvene ved en slik tilnærming kan være at man rapporterer på en måte som er nøytral, men skadelig for informantene. Det har derimot også vært viktig for meg at informantenes bidrag til studien ikke skulle slå negativt ut for dem. Dette er også i tråd med NESH sine retningslinjer. Jeg har etter beste evne forsøkt å tolke utsagn fra intervjuene slik de var ment av informantene. For å gjøre dette har jeg lagt vekt på en nøytral undersøkelse av fenomenet, uten å tillegge informantene egenskaper eller meninger de ikke selv har presentert.

Ved forskning på politimetoder er det viktig at studien ikke avslører detaljer som kan skade politiets effektivitet (Bjørge & Myhrer, 2015, s.14). Politiets arbeidsmetoder er i all hovedsak ikke underlagt taushetsplikt, men om detaljer knyttet til taktikk publiseres kan det tenkes å virke hindrende på politiets arbeid. Dette har jeg tatt hensyn til ved å fokusere på mer generelle trekk ved risikoanalysearbeidet. Detaljer om hvordan politiet rykker frem i enkeltsaker er ikke noe som vil publiseres i denne oppgaven. Fokuset ligger på analytikernes overordnede erfaringer og tanker om praksis, samt deres samhandling med analyseverktøy.

Gruppen som jobber med risikoanalyse i Oslo politidistrikt er forholdsvis liten. Det ble derfor viktig for meg å være nøye med å bevare anonymiteten til informantene i studien. For å sikre dette har jeg ikke tilkjennegjort informantenes kjønn, alder og bakgrunn. Informantene ble, i tilfeldig rekkefølge, tildelt en bokstav som brukes fremfor navn i studien. Eksempelvis *Informant A* og *Informant D*. Personopplysninger ble vurdert som unødvendig for å besvare problemstillingen. Det sentrale er at alle deltakerne i studien har erfaring med bruk av risikoanalyseverktøy i politiet. For ytterligere sikring av informantenes anonymitet er all transkripsjon skrevet over til bokmål, og lydopptakene ble slettet så snart transkripsjonen var

ferdigstilt. I mellomtiden ble lydopptakene oppbevart trygt innelåst. Til tross for disse tiltakene møtte jeg på en utfordring med å holde deltakerne fullstendig anonyme. Intervjuene ble spredt utover flere måneder, noe som ga informantene god tid og mulighet til å snakke med hverandre. Det fikk jeg inntrykk av at de gjorde. Flere av informantene har derfor trolig kjennskap til hverandres deltakelse i studien. Likevel skal ikke sitater hentet ut fra intervjuene være sporbart tilbake til enkeltpersoner.

4.4 Kvalitet i studien

De tre begrepene validitet, reliabilitet og overførbarhet er å regne som kvalitetsmål på en studie. Kvalitative metoder kan bringe forskeren tett på feltet, og det er derfor viktig å ha et bevisst og transparent forhold til studien og studieobjektet.

Validitet eller gyldighet knytter seg til spørsmålet om studien svarer på det den sier at den skal gjøre (Tjora, 2018, s. 80). Begrepet viser ikke bare til en verifisering av det ferdige produktet, men også til kvalitet i prosessen (Creswell & Poth, 2018, s. 259). Empirien brukes sammen med teoretisk rammeverk for å svare på problemstillingen i denne studien. I tråd med temaområdene problemstillingen tegner opp, vil ulike aspekter ved risikoanalyse og risikohåndtering undersøkes i oppgaven. Argumentene veies for og i mot basert på studiens empiriske grunnlag, teoretiske rammeverk og tidligere forskning. Studien kan derfor sies å ta hensyn til ulike synspunkt og innfallsvinkler, og innehar derfor intern validitet etter en kvalitativ forskningsstandard.

Reliabilitet knytter seg til studiens pålitelighet. Ville andre forskere ha fått samme resultater? Tjora (2018) skriver at forskerens engasjement for studiens tema kan virke forstyrrende på studiens pålitelighet fordi personlige verdier og tanker kan påvirke forskningsresultatet. Han skriver også at engasjementet kan brukes som en ressurs dersom det gjøres rede for hvordan det påvirker studien (Tjora, 2018, s. 83). Om forskerens engasjement for temaet svekker studiens pålitelighet, dreier seg da om transparens. Politiforskning og æresrelaterte problemstillinger i møte med det norske systemet har vært i mitt interessefelt, men jeg har ikke selv jobbet med tematikken før forskningsprosjektet. Jeg har heller ingen tilknytning til Oslo

politidistrikt eller risikoanalytikerne. Jeg vil derfor si at mitt engasjement ikke har gjort noe annet enn å bringe meg til fagfeltet.

Det kan være vanskelig å si sikkert om en annen forsker ville kommet til andre resultater i møte med det samme feltet. Intervjuguiden var temabasert og semistrukturert. Informantene fikk prate forholdsvis fritt og vektla det de selv synes var viktig. Jeg fokuserte på å stille åpne og ikke ledende spørsmål, og opplevde at det var variasjoner i informantenes svar. Dette styrker studiens pålitelighet. En ny studie med samme tematiske tilnærming ville trolig resultere i liknende svar fra informantene.

Studiens overførbarhet bestemmes av dens evne til å si noe om andre forhold enn akkurat det studien undersøker. Mitt prosjekt er gjennomført i Oslo politidistrikt. Det er både av mine informanter og i statlige dokumenter påpekt at praksis og kunnskapsnivå varierer i de ulike distriktene (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016, s. 75). Oslo politidistrikt har et unikt omfang av saker og dermed mulighet for spesialisering. Det er det største distriktet når man regner med antall mennesker og det minste distriktet når man regner etter areal. Det er derfor sannsynlig at informanter fra andre distrikter kunne hatt andre erfaringer knyttet til utfordringer og styrker ved risikoanalysepraksisen. Målet med studien er ikke å være generaliserbar på en slik måte at den kan si noe overordnet om alle politibetjenters erfaring med risikoanalyse. Det er likevel mer generelle spørsmål ved praksisen som kan tenkes å være overførbare. Eksempelvis stilles det spørsmål om hvordan kategorisering, teknologiske analyseverktøy og risikohåndtering kan få en styrende funksjon på praksis. Disse spørsmålene er mer generelle og kan dermed være overførbare til både andre distrikter og andre former for praksis hvor styring kan påvirke skjønnsutøvelse og arbeid.

5 Analyse

Du kan jo si det at i en straffesak så ser man på det som har skjedd. Det er bare det man kan dømme på. Man kan ikke dømme på noe i fremtiden. Men for å vurdere risiko må man på en måte se på det som har vært og det en er redd for at skal skje i fremtiden. (Informant A)

Analytikerne kan ikke vite sikkert hva som kommer til å skje i fremtiden. Likevel er det overordnede målet med risikoanalyse å forebygge fremtidig vold og å redde liv. Praksisen er basert på en forståelse om at definerte risikofaktorer korrelerer med en fremtidig voldshendelse, uten at det hevdes noen kausal sammenheng (Skeem & Monahan, 2011, s. 38). Arbeidet retter seg mot saker hvor det allerede har vært en voldshendelse, trusler eller mistanke om dette. Det ligger derfor i arbeidets natur at det allerede har oppstått en uønsket hendelse. Praksisen innehar dermed både reaktive og proaktive aspekter. Risikoanalysen initieres av en voldshendelse og er derfor reaktiv, mens de forebyggende tiltakene som følger av analysen er proaktive.

For å få overblikk over en situasjon, og for å skape realistiske framtidsscenarioer, er det en rekke prosesser og aktører som må samhandle for å sammenstille informasjon og kunnskap. Analytikerne bruker analyseverktøy og fenomenforståelse for å få innsikt om foreliggende risiko ved å strukturere informasjon om saksforholdene. Produktet av analysen er kunnskap om risikobildet i en konkret sak, samt forslag til tiltak for å håndtere denne risikoen. Arbeidet kan med dette forstås som både kunnskapsbasert og kunnskapsproduserende. Blant annet innebærer arbeidet kartlegging av risikofaktorer hos den antatte voldsutøveren og sårbarhetsfaktorer hos den antatte voldsutsatte. Risikoanalysen og risikohåndterings underliggende prosesser er det jeg vil undersøke nærmere her i analysen.

Risikoanalyse kan som nevnt i kapittel 3.2 forstås som en sort boks. *Den sorte boksen* er en metafor hentet fra ANT, og forstås her som prosessene som foregår mellom input og output i risikoanalysen. Hvordan prosessene og samhandlingen foregår er ikke nødvendigvis synlig ved første øyekast. Fra et styringsperspektiv er input og output de viktigste elementene ved risikoanalysen. Alle saker som

omhandler vold i nære relasjoner skal risikoanalyseres, og forebyggende tiltak skal deretter settes i gang. I den sorte risikoanalyse-boksen forstås voldssakene som input, og analyseproduktet som output. De politiske målene er knyttet til input og output, og kan oppnås uten at den politiske ledelsen har dypere kunnskap om hva som skjer i mellom. Prosessene som foregår mellom input og output er komplekse, og det er derfor et system som av praktiske årsaker bare beskrives ut fra input og output (Winner, 1993, s. 365). Analyseresultatene kan forstås uten å vite hva som skjer inne i den sorte boksen. Det er altså ikke strengt nødvendig med kunnskap om *hvorfor* en sak er vurdert som høyrisiko, dersom man vet *hvordan* saken skal håndteres. Men for å forstå output på et dypere nivå må det foreligge kjennskap til hvordan prosessene som leder frem til resultatet virker (Kaufmann, Egbert & Leese, 2019). Innholdet i den sorte boksen er derfor det jeg vil studere nærmere her. Jeg tar sikte på å belyse risikoanalysens kategoriseringsprosesser, samt analytikernes rolle som både styrende og styrte i møtet med analyseverktøy og beskyttelsestiltak. For å belyse dette vil informantenes egne erfaringer, politisk styring og risikoanalyseverktøy bli relevant.

Analysen er bygget opp kronologisk slik fremdriften i risikoanalysearbeidet foregår. Temaene vil være knyttet til informasjonsinnhenting i voldssaker, kategorisering av risiko, politiskjønns rolle i analysen og håndtering av risiko ved bruk av beskyttelsestiltak. I første del av analysen vil jeg bruke en puslespillmetafor for å tydeliggjøre noen grunnleggende faktorer knyttet til informasjonsgrunnlaget i risikoanalysen. Deretter undersøkes operasjonalisering av risiko gjennom kategorisering, ved hjelp av perspektiver hentet fra ANT. Her vil jeg undersøke hvorfor og hvordan politiet arbeider med partnervold og æresrelatert vold separat, samt prosessene som ligger bak hierarkisering av risiko. Det siste delkapittelet av analysen vil ta for seg styringsteknikker og styringsmentalitet i risikoanalysen. Jeg vil undersøke i hvilken grad politiets analysepraksis og skjønnsutøvelse styres gjennom inskripsjoner i verktøyene, for deretter å se nærmere på hvilke måter politiet selv styrer befolkningen gjennom risiko ved bruk av beskyttelsestiltak. Begreper hentet fra ANT vil anvendes som analytiske verktøy gjennom hele analysen og vil i siste delkapittel støttes opp av Foucaults styringsbegrep. Kapittel 5 vil altså ta leseren gjennom et utvalg av prosesser i risikoanalysen, fra saken blir kjent for politiet til det

innføres beskyttelsestiltak. Altså beveger analysen seg fra input til output gjennom den sorte boksen.

5.1 Puslespillet – hvordan lages risikobilder?

I sin doktorgradsavhandling bruker Lundgaard (2019) en puslespillmetafor for å beskrive beslutningsprosessene som foregår på politiets operasjonssentral. Jeg ønsker her å bruke denne metaforen til politiets risikoanalyser ved vold i nære relasjoner. Metaforen har sine begrensninger, men kan likevel brukes som et konseptuelt bidrag for å forstå noen grunnleggende faktorer i risikoanalysen. Flere av mine informanter bruker også begreper som *puslespillet* og *risikobildet*, så metaforen er nærliggende å bruke også i min studie. Analytikernes jobb er å forebygge fremtidige voldshendelser ved å få et overblikk over en situasjon, som på en eller annen måte har ankommet politiets søkelys. Dette gjør de ved å undersøke hva som har skjedd, hvorfor det har skjedd og dermed hva som kan tenkes å skje i fremtiden.

Puslespillets brikker består av informasjon om voldshendelsen, samt konteksten den har opptrådt i. Jo flere brikker man har, jo lettere er det å se det helhetlige bildet. Analytikerne vet ikke nødvendigvis hvor stort puslespillet er, hvor mange brikker de leter etter eller hvordan bildet skal se ut når det er ferdig puslet. Det kan også være at brikker fra to ulike puslespill har blitt blandet sammen. For å finne de rette brikkene og for å forstå hva bildet viser, brukes samarbeid med ulike aktører i informasjonsinnhenting og kunnskap gjennom fenomensforståelse. To kategorier av brikker er sentrale for risikopuslespillet, nemlig voldshendelsesbrikker og kontekstbrikker. Brikkene som viser direkte til en voldshendelse eller trussel kan ses som brikkene i midten av puslespillet. Disse er sentrale deler av puslespillets motiv. Utsatt, utøver og øvrig informasjon fra etterforskningen eller pårørende kan være eksempler på slike brikker. Konteksten utgjør en annen del av puslespillet. Brikkene som hører til konteksten legges rundt kantene, rammer inn bildet og hjelper den som pusler til å forstå motivet. De to kategoriene av puslebrikker danner sammen et helhetlig inntrykk av risikobildet i en gitt sak. Jeg vil nå se nærmere på hver enkelt puslebrikke-kategori.

5.1.1 Informasjonsbrikker

Den første brikken som tilkommer analytikerne er gjerne informasjon om voldshendelsen eller trusselen. Denne informasjonen når politiet på ulike måter og via ulike kanaler. Vanlige informasjonskilder er pågående straffesaker, den utsatte selv, lærere, pårørende eller andre samarbeidende etater som krisesentrene eller barnevernet. Til tross for at etterforskning og forebygging er adskilt i arbeidet mot vold i nære relasjoner, foreligger det gjerne mer informasjon om hendelsen i saker hvor det pågår etterforskning parallelt med risikoanalysen. Dette er fordi det allerede pågår aktiv informasjonsinnhenting innad i etaten. Selv om arbeidet er delt inn i forebygging og etterforskning, samarbeides det på tvers av de to sporene. Relevant informasjon skal deles innad i etaten. Analyseprosessen i det forebyggende spor begynner allerede her når informasjon fra ulike aktører skal sammenfattes. Et viktig grunnlag for en god analyse er tilstrekkelig informasjon om hendelsen og parter i saken. Utsatt og utøver sitter på mye av denne informasjonen, men innhenting av informasjon er ikke alltid uproblematisk. Informant D belyser dette på følgende måte:

Så sammenstiller vi den infoen vi kan for å vurdere om: er det i det hele tatt trygt å kontakte den som er trusselutsatt? Hvordan bør det gjøres i så fall? I mange tilfeller så er det ikke bare å ringe dem, da kan det hende at du eskalerer en situasjon bare med det. (Informant D)

Informasjonen som allerede foreligger brukes altså til vurdering av risikoen som kan utspille seg ved ytterligere informasjonsinnhenting. Å få tilgang på informasjon er viktig for politiets videre innsats i saken, men innhenting foregår ikke uhemmet. Sikkerhetsarbeidet går foran som fremste prioritet slik at politiets inngripen ikke fører til en situasjonseskalerting. Trygg innhenting av informasjon er dermed en viktig del av kunnskapsarbeidet, samtidig som det kan legge en demper på informasjonstilfanget og fremdriften i risikoanalysen.

En annen faktor som kan ha stor innvirkning på kunnskapsarbeidet, er knyttet til hvorvidt informasjonen som oppgis til politiet er korrekt. Noen puslebrikker som presenteres for politiet hører ikke til puslespillet de jobber med, og noen er ikke egentlig puslebrikker i det hele tatt. I en australsk studie svarte respondentene at de opplevde at den voldsutsatte er kilden til den mest troverdige informasjonen (Boxall,

Rosevaer & Payne, 2015, s. 5). Informant B forteller imidlertid om en sak hvor informasjon som ble oppgitt til politiet var usann, og hvor det lå en agenda bak den falske informasjonen. I nevnte tilfelle hadde en kvinne hørt fra medelever på norskkurs at dersom hun anmeldte mannen sin for vold ville hun få oppholdstillatelse. I dette tilfellet førte da feilinformasjon til en falsk forklaring til politiet. Også Informant E snakker om vurdering av informasjonskvalitet og troverdighet:

Dette her er jo et eget fag som krever trening og erfaring, å kunne se alle nyansene, og det er alltid mange dimensjoner og folk har vikarierende motiver ikke sant. Så det er jo en sånn tankejobb, også må du veie informasjon opp mot hverandre. Og hva er troverdig og ikke? (Informant E)

Å vurdere om rapportert informasjon er sann eller usann, er en utfordrende jobb for politiet. I flere eksperimentbaserte studier har politiets evne til å avdekke løgn vist seg å være relativt dårlige. Mann, Vrij og Bulls (2004) studie konkluderer med at en av årsakene til dårlig løgndeteksjon i slike studier, er at deltakerne i studiene har fått beskjed om å lyve som en del av eksperimentet. Om løgnen skulle bli avdekket har det ingen konsekvenser for den som lyver, noe som fjerner det psykologiske stresset som oppstår ved løgn. Det er markant forskjell på å lyve som en del av en studie og det å lyve for politiet i et reelt avhør. Det psykologiske stresset som medfølger løgn bidrar til deteksjon. I deres egen studie brukes videoopptak av reelle avhør, og resultatet viser at politibetjentene i større grad var i stand til å avdekke løgn enn de har vært i andre studier (Mann, Vrij & Bulls, 2004). Politiet evner å avdekke løgn gjennom samtaler og gjennom informasjonsinnhenting, men det er heller ikke all feilinformasjon til politiet som dreier seg om bevisst løgn. Det kan også være tilfeller hvor samme situasjon er oppfattet ulikt av ulike parter i saken, uten at noen bevisst forteller usannheter. Når informasjonsbrikkene hentes fra ulike kilder sikrer politiet seg i større grad mot denne typen skjevheter, men det vil kunne ligge en viss usikkerhet knyttet til informasjonen.

Informasjonsarbeidet dreier seg altså om å innhente mest mulig troverdig informasjon om hendelsen. Lokalisering av brikker til puslespillet påvirkes blant annet av spørsmål knyttet til sikkerhet og informasjonskvalitet. Kartleggingen av en voldssak kombinerer altså kunnskapsarbeid og sikkerhetsarbeid. Informasjon om

voldshendelsen er første byggestein i risikoanalysen, men informasjonen må komplementeres av kunnskap om konteksten hendelsen har opptrådt i.

5.1.2 Kontekstbrikker

Begrepet *kontekst* brukes om omstendigheter som foreligger rundt en hendelse. Konteksten kan bidra til å forklare hvorfor noe har skjedd, og den kan påvirke hvordan noe kan komme til å skje i fremtiden. Den danner en ramme rundt hendelsen, og er derfor viktig å forstå for å gjøre en god risikoanalyse. Eksempler på spørsmål som knytter seg til konteksten i voldssaker er: Har det tidligere vært brukt fysisk vold? Hvordan er de involverte parter økonomiske status? Har de involverte parter opprinnelse fra et kjent område som støtter æresrelatert vold? Kommer det frem holdninger som støtter eller unnskylder æresrelatert vold? Har den utsatte et avhengighetsforhold til voldsutøveren? Samtlige av de nevnte spørsmålene er hentet fra risikoanalyseverktøyene SARA og Patriark, og er dermed spørsmål som skal avklares i alle saker. Det handler om å finne svar på hva som forårsaker volden:

Da må vi jo se på at hva er det som utløser volden da. Om det har noe med rus å gjøre for eksempel. Om det har noe med økonomi, arbeid, relasjonelle problem [...] For det kan jo være noe som har vært generelt, eller om det er noe som kan ha skjedd akkurat nå som har ført til en eskalering. For eksempel da kan være at man har mistet jobben sin. (Informant A)

Informant A snakker her om å bruke kontekst for å komme til bunns i hva som utløser volden. Informanten skiller mellom årsaker som er generelle eller varige på den ene siden, og midlertidige på den andre siden. Hva som utløser volden har stor innvirkning på hva analytikerne tenker kan komme til å skje i fremtiden. Her er ikke selve voldshandlingen i sentrum, slik den er med informasjonsbrikkene. Ved identiske voldshandlinger i to ulike saker, vil konteksten rundt sakene kunne gjøre at de får helt forskjellige utfall i risikoanalysen. Ved et mønster av gjentatt fysisk vold i den ene saken og ingen tidligere hendelser i den andre saken, kan en tilsynelatende lik hendelse merkes som alt fra høy til lav risiko for gjentatt vold. Dette illustrerer hvor stor påvirkningskraft innrammingen av den konkrete hendelsen kan ha.

Et puslespill er avgrenset og kan bare settes sammen på *en* måte, dette er ikke foranderlig. En brikke som ikke passer med en annen kan ikke trykkes på plass bare fordi man ikke vet hvor den ellers hører til. Dersom informasjonen politiet besitter er korrekt og puslespillet er lagt riktig, vil analytikerne ha et godt utgangspunkt for videre analyse. Det kan riktignok komme nye hendelser innenfor samme kontekst eller nye kontekstbrikker til. Da er ikke lenger puslespillet gyldig, og det må legges til side. Man kan da snakke om et nytt puslespill som erstatter eller supplerer det gamle. Informasjonsbrikkene og kontekstbrikkene er statiske elementer, enten de er kjente eller ukjente for politiet, men det er viktig å understreke at puslespillet knytter seg til tid og bare er temporalt gyldig. Resultatet av risikoanalysen er gjeldene så lenge det ikke skjer noen endringer. Puslespillet er altså statisk på en slik måte at det ikke er foranderlig i seg selv, det er ikke dynamisk, men kan erstattes dersom det ikke lenger er representativt for dagens situasjon. Arbeidet med å skape dette statiske bildet er derfor preget av dynamikk og endring, ettersom ulike brikker gjør seg til kjenne eller oppfattes på nye måter. Dette vil jeg se nærmere på i kapittel 5.2 i analysen.

Når kontekstbrikkene er lagt på plass rundt, og analytikerne har oversikt over hendelsen i midten, begynner neste steg i risikoanalyseprosessen. Det puslede bildet har en helt sentral rolle i det videre arbeidet og i neste kapittel skal det undersøkes hvordan informasjon og oversikt over saken påvirker videre kategoriseringsprosesser i risikoanalysen.

5.2 Kategorisering – hvordan ordnes risiko?

Rydding, systematisering og kategorisering er hjelpemidler for å gjøre fenomener mer oversiktlig og forståelig enn de kan fremstå i en rotete og kompleks verden. Law (2004) er motstander av slik rydding og snakker om sin *dedication to messiness*. Rydding kan gjøre arbeid mer effektivt gjennom systematiserte og strukturerte prosesser, men man kan også risikere å abstrahere og miste detaljer og nyanser som er viktig for helhetlig forståelse av fenomener og verden de er en del av. Risikoanalysearbeidet handler i stor grad om å få oversikt over saker og omkringliggende kontekst. Videre skal analytikernes søken etter oversikt lede frem til en hensiktsmessig håndtering av risikoen. Voldsrisikoen ryddes inn i kategorier og

klassifiseres i ordnet rekkefølge etter type voldsfenomen og risikonivå. Dette skjer på ulike stadier i analyseprosessen. Kategoriseringsprosessene er et uttrykk for operasjonalisering, altså å gjøre risiko om til noe målbart og funksjonelt.

Skillet mellom partnervold og æresrelatert vold er tydelig i analysepraksisen, og er noe som må studeres nærmere. Analytikerne anvender ulike verktøy ved analyse av de to voldskategoriene. Dette skillet vil undersøkes ved å se på analytikernes erfaringer med SARA og Patriark som arbeidsverktøy. Deretter vil jeg se grundigere på den hierarkiske klassifiseringen av risiko ved å betrakte hvordan analytikerne selv beskriver kategoriseringsprosessen. Herunder vil prosessen knyttet til konstruksjon av risikonivå bli viktig.

5.2.1 Partnervold eller æresrelatert vold?

Kategorisering handler om å finne fellestrekk. Latour (2005) skriver at å kategorisere og standardisere kategorier ikke er forskernes jobb, men er noe som aktørene selv gjør. ANT skal undersøke hvordan kategorier blir til, og ser på forholdet mellom kategoriene. Dersom dette undersøkes har man et bedre utgangspunkt for å forstå det sosiale (Latour, 2005, s. 30). Man skal ikke bare undersøke kategorier, men også *kategorisering*, altså hvordan kategoriene dannes og arbeides med (Blanchet, 2018, s. 376). Når utallige saker med individuelle trekk og kvaliteter skal kategoriseres av risikoanalytikerne, foregår en oversettelsesprosess hvor sakene tilpasses slik at de passer inn i en kategori. De går fra å være mangfoldige til å bli enhetlig inndelt. Også voldskategoriene i seg selv er i endring. Dette blir tydelig om man ser på hvordan den overordnede kategorien *vold i nære relasjoner* har utviklet seg de siste førti årene. I dette delkapittelet vil det undersøkes hvorfor kategoriene har oppstått, samt hvordan analytikerne forholder seg til to ulike kategorier av vold i nære relasjoner gjennom valg av analyseverktøy.

I innsatsen mot vold i nære relasjoner skiller politiet mellom partnervold og æresrelatert vold. Dette kommer til syne både gjennom styringsdokumenter og informantenes fortellinger om praksis. SARA og Patriark er navnene på risikoanalyseverktøyene som retter seg mot de to ulike voldsfenomenene. I en rekke styringsdokumenter har det blitt vektlagt at disse verktøyene skal brukes i det forebyggende arbeidet. Spesielt fokus har det vært på Patriark da kompetansen på

æresrelatert vold har vært varierende ute i politidistriktene (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017, s. 13; Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 109; Politidirektoratet, 2018, s. 8; Barne- og likestillingsdepartementet, 2016, s. 75). Så hvorfor skiller politiet mellom partnervold og æresrelatert vold?

Verktøyene er bygget opp etter samme format, men sjekkpunktene i de to analyseverktøyene er ulike. Ved bruk av litteraturstudier og kvantitativ forskning har skaperne av verktøyene identifisert forskjellige risikofaktorer, og konkludert med at det foreligger ulike risikofaktorer som predikerer risiko for partnervold og æresrelatert vold (Belfrage et al. 2012a, s. 22). Fordi risikofaktorene ikke er de samme for ulike voldsfenomen, har det blitt laget ulike verktøy som passer til hver sin konkrete form for vold i nære relasjoner. Verktøyenes prediksjonsevne kan tenkes å øke når fenomenet det rettes mot konsentreres. Dette fordi det foreligger større variasjon i årsakene til alle former for vold, enn det er i årsakene til kategoriene partnervold eller æresrelatert vold. Eksempelvis er ikke kulturell bakgrunn regnet som en risikofaktor i partnervoldssaker, og rusmisbruk er ikke regnet som en predikerende faktor for æresrelatert vold. Når voldens årsaker ikke regnes for å være de samme får dette konsekvenser for politiets arbeid. Forebygging handler om å være i forkant og å forhindre at noe negativt skjer (Lie, 2011, s. 21). For at politiet skal være i stand til å forebygge kriminalitet, må de ha kunnskap om korrelerende og kausale forhold i ulike former for kriminalitet. Å predikere basert på risikofaktorer er ikke en presis vitenskap, men kan likevel bidra til mer målrettet informasjonsinnhenting og håndtering. Politiets forebyggende innsats gjennom prediksjon av fremtidige hendelser, styrkes altså av politiets kunnskap om variasjoner innad i den overordnede kategorien *vold i nære relasjoner*.

Durand og Khaire (2017) har studert kategoriseringsprosesser, og skiller mellom *category emergence* og *category creation*. Begrepene kan oversettes med kategorifremvekst og kategoriskapelse. Førstnevnte viser til en kategori som dannes fordi noe helt nytt oppstår, og dette ikke passer inn i foreliggende kategorier. Sistnevnte handler om en kognitiv endring hvor man redefinerer forståelsen av noe som allerede var kjent (Durand & Khaire, 2017, s. 92). Opphavet til kategoriene kan også forstås som induktiv og deduktiv kategorisering. Ut i fra kategoriforståelsen til Durand og Khaire kan det vi snakker om som æresrelatert vold regnes som en

kategorifremvekst, hvor et nytt voldsfenomen har kommet til som et resultat av globalisering og migrasjon. Det relativt nyankomne voldsfenomenet skiller seg tilstrekkelig fra andre kategorier av vold, og en ny kategori har oppstått. Dette er en induktiv form for kategorisering hvor empirien driver frem den mer teoretiske og overordnede kategorien. Partnervoldskategorien kan derimot ses som en kategoriskapelse. Partnervold gikk tidligere inn under kategorien *husbråk* eller *kvinnemishandling*, og med tiden har det fått en annen merkelapp. Den nye merkelappen har også ført til en endring i håndtering og forståelse av volden. Endringen kan forstås deduktivt fordi teorien eller forståelsen for partnervold, gjør at empirien eller de utsatte forstås og behandles på en radikalt annen måte enn før. En utbredt endring i den teoretiske forståelsen av fenomenet har skapt denne vendingen. Det er altså en forskjell på hvordan kategorien *partnervold* og kategorien *æresrelatert vold* har blitt til i norsk kontekst og i politiets forebyggende arbeid mot vold i nære relasjoner.

Det er flere årsaker til at politiet jobber etter en todelt kategorisering mellom partnervold og æresrelatert vold. Tilbake til puslespillmetaforen vil en æresrelatert voldssak gjerne ha flere brikker enn en partnervoldssak. Det kan da dreie seg om flere utsatte og utøvere, men også en rekke medvirkere og pådrivere til volden. Om trusselen stammer fra én eller flere voldsutøvere kan ha mye å si for hvor stor risikoen anses for å være. Dette vil igjen påvirke hvordan politiet går frem for å håndtere risikoen. Det var i stor grad enighet blant studiens deltakere om at de æresrelaterte sakene ofte er mer komplekse og krever mer kartlegging enn partnervoldssakene. Dette belyses av følgende sitater fra informant F og A:

I en sånn æresrelatert risikovurderingssammenheng, så er man avhengig av en viss økt forståelse og kunnskap. Mens i de tradisjonelle trusselvurderingene, altså SARA, partnervold, drap. Ikke det at ikke det er.. det er veldig viktig det også, men det er bare hakket enklere. Kompleksiteten er ikke så stor. Du har ofte ikke med... du trenger ikke nødvendigvis ha med et helt miljø å gjøre. Du har ikke nødvendigvis å gjøre med slektninger på tvers av byer og distrikter og land som er med, og på en måte påvirker og pådriver og trekker i trådene. (Informant F)

Og i forhold til æressaker blir det litt annerledes da. Der kan jo utøver være så mange, så det kommer helt an på saken [...] også kan det jo være veldig mange utøvere også, da prøver vi på en måte å finne ut hvem som er overhodet i familien da. Så i æressaker så dreier det seg mye om kartlegging, få en oversikt over familien og hvem det er som bestemmer da. (Informant A)

Her viser først Informant F til kompleksiteten i æresrelaterte voldssaker sammenliknet med partnervoldssaker. Forståelsen om at æresrelaterte saker kan være mer kompliserte enn partnervoldssaker er noe fem av seks informanter ga uttrykk for. Informanten legger vekt på at sakene er like viktige, men at de æresrelaterte sakene kan være mer utfordrende. Det er i utstrekning av dette viktig å påpeke at det er stor variasjon innad i de ulike kategoriene, noe studiens deltakere også vektla. Informant A viser til kartlegging av familien og det å finne ut av hvem som er overhode i familien, som en sentral del av arbeidet med æresrelaterte voldssaker. Dette er temaer som er mindre relevant i partnervoldssaker. Ulikhetene mellom de to kategoriene brukes rent praktisk i startfasen av risikoanalysen, noe som bringer diskusjonen videre til informantenes valg av analyseverktøy.

Å definere risikonivået i en sak begynner med valg av analyseverktøy. All informasjon om saken skal struktureres inn i analyseverktøyet, og det er derfor viktig å velge verktøyet som korresponderer best med saken. Informant C snakker her om hvordan antall voldsutøvere og trusselutsatte kan bidra til å avgjøre hvilket risikoanalyseverktøy som skal anvendes:

Så er det jo da å definere: Er det en eller flere voldsutøvere og/eller trusselutsatte? I det øyeblikket vi tenker at det er flere voldsutøvere og/eller trusselutsatte og vi tenker at det er æreselementer eller æresperspektiver i volden så blir den gjerne analysert med en Patriark. Sånn at det er egentlig ikke vanskelig. Det er relativt enkelt å definere om det er en SARA eller Patriark. (Informant C)

Når det er flere voldsutøvere eller trusselutsatte gir dette altså en tidlig pekepinn på hvilket verktøy som blir aktuelt. Dersom det foreligger noe som kan tolkes som æreselementer i tillegg til at det er flere voldsutøvere, beskrives avgjørelsen hvor man velger mellom Patriark eller SARA som en grei oppgave. Informanten gir altså

inntrykk av at kategorisering av partnervold og æresrelatert vold oppleves som en forholdsvis fordringsløs oppgave. For at kategoriseringen skal være enkel forutsettes det imidlertid at analytikeren har informasjon om både volden og utøvere av den. I startfasen av analysen er ikke denne informasjonen alltid korrekt eller utfyllende nok. Flere informanter diskuterer i den sammenheng hvordan ny informasjon i saken kan føre til en endring i hvordan sakene kategoriseres. Dette illustreres godt av Informant Cs resonnement:

Det er gjerne det at man kanskje i initialfasen får opplysninger som tilsier at det dreier seg om partnervold, men etterhvert som opplysningstilfanget tiltar så ser man at det er flere trusselutøvere. Da må man rett og slett bare forlate SARAen og starte på en Patriark. Eller motsatt hvis vi finner ut at det i utgangspunktet er en æresrelatert sak, og det koker ned til at det er en konflikt mellom to personer som ikke har æreselementer, ja så må vi gå fra en Patriark til en SARA. (Informant C)

Her viser informant C til en endring i kategorisering og at analytikerne ikke låser seg fast i ett spor. Dersom det tilkommer ny informasjon om konflikten som tilsier at det ikke er en æresrelatert sak likevel, byttes bare Patriark ut med SARA. Kategoriene er antatt forut for analysen, men hvilken kategori saken hører til oppstår i takt med informasjonen som gjøres tilgjengelig. Plasseringen innenfor en kategori er dermed foranderlig også langt ut i analyseprosessen. Bytte av kategori regnes altså ikke som en hindring, men som ett av flere steg analytikeren kan måtte ta i søken etter risikoens sanne ansikt.

Dersom kategoriene analytikerne har tilgang til ikke passer med saken de står ovenfor, møter de derimot på en vanskeligere oppgave. Det er slike situasjoner Law (2004) er kritisk til. Dersom kategorisering fjerner nyanser eller kategoriene hemmer håndtering, går de fra å være hjelpemiddel til å bli et hinder. Pigeonhole-prinsippet er et matematisk prinsipp som kan virke konseptuelt illustrerende for analytikernes kategoriseringspraksis. Prinsippet tilsier at hvis man har flere enheter enn kategorier må minst to enheter være plassert i samme kategori. Dersom man har tre hansker må nødvendigvis minst to av dem høre til enten høyre eller venstre hånd. Men ved å kategorisere hanskene etter hvilken hånd de hører til forsvinner fokuset på andre karakteristikker, som hvilken farge hansen har, om den er laget av skinn eller tøy,

eller om den er stor eller liten. Når flere enheter plasseres i samme kategori fjernes deres individuelle egenskaper og de gjenstår som forenklede utgaver av seg selv. Kriminalitet gjøres ikke bare etter ett mønster, og det er viktig å være bevisst de ulike formene det kan ta (Kaufmann, Egbert & Leese, 2019, s. 688). Fordi kategoriene er bestemt forut for analysen må informantene forholde seg til dem, men de har også virkemidler for å arbeide rundt kategoriene. Informant A viser til en situasjon hvor saken ikke passer helt med noen kategori, og hvordan man eventuelt kan håndtere en slik situasjon:

For Patriark passer til den kollektivistiske æren, men så kan det jo være mye personlig ære, som står sterkere i noen kulturer enn... vi har jo det i den norske kulturen også, men den står sterkere i noen andre kulturer da. Og da vil jo ikke Patriark passe, for da er det egentlig partnervold. Så kan det ofte være at familien og kulturen og miljøet presser på i tillegg. Da skal man egentlig skrive to. Da skal man både skrive en SARA og en Patriark, [...] det er viktig å på en måte ha to tanker i hodet samtidig. (Informant A)

I eksempelet foreligger det en sak som verken passer godt i partnervold-kategorien eller i æresrelatert vold-kategorien. Det er elementer av begge. Informantens løsning på en slik utfordring er å fylle ut både en SARA og en Patriark, slik at risikofaktorene ved begge voldsfenomenene dekkes. Ved å benytte seg av begge verktøyene slipper analytikeren å plassere saken i den ene eller den andre kategorien. Utfordringen informant A sikter til her reiser dog spørsmål rundt bruken av verktøy og den klare inndelingen av ulike voldsfenomen og rollefordeling. Den overordnede kategorien vold i nære relasjoner omfavner en rekke ulike handlinger og kombinasjoner av utsatte og utøvere. Langt mer enn det som inngår i tradisjonell forståelse av partnervold og æresrelatert vold. Verktøyene er også inndelt på en slik måte at utsatt og utøver er tegnet opp som to adskilte kategorier, til tross for at noen individer kan kategoriseres som både utsatt og utøver. At kategoriene og klassifiseringssystemene innenfor vold i nære relasjoner er for rigide har vært tema for kritikk også i andre studier (Boxall, Rosevaer & Payne, 2015, s. 4). Kategoriene bidrar til effektivitet gjennom strukturert og enhetlig tilnærming, men kan også føre til at arbeidet blir mer komplisert og tidkrevende i saker hvor kategoritilpasning er utfordrende.

Jeg har nå presentert kategoriseringsprosesser knyttet til to former for vold i nære relasjoner, samt undersøkt hvordan kategoriseringen utspiller seg i praksis. Politidirektoratet har vedtatt at risikoanalytikerne skal operere etter to ulike underkategorier av vold i nære relasjoner, med medfølgende analyseverktøy. På den ene siden er inndelingen pragmatisk med tanke på det praktiske politiarbeidet som skal sørge for en mest mulig effektiv forebyggende innsats. Kategoriene muliggjør samhandling, og de bidrar til strukturering av kunnskap. Årsaksforholdene og bakgrunnen for volden er da viktige faktorer som påvirker hvilken kategori saken plasseres i. På den andre siden kan todelingen føre til utfordringer i saker hvor tilhørighet til den ene eller andre kategorien er mindre åpenbar. Analytikerne vil da måtte finne tidkrevende mellomløsninger, hvor de eksempelvis bruker flere verktøy på samme sak. Kategoriene blir da noe analytikerne må ta hensyn til og jobbe rundt, heller enn at det effektiviserer analyseprosessen slik målsetningen er. Voldskategorier er bare en av formene for kategorisering analytikerne benytter seg av, blikket skal nå rettes mot en annen kategoriseringsprosess.

5.2.2 Hierarkisering av risiko

Klassifisering er en form for kategorisering hvor kategoriene representerer ulike nivåer eller verdier. Eksempler på klassifisering kan være karakterskalaen som brukes på skoleelevers faglige prestasjoner, eller vind som klassifiseres etter antall meter det blåser per sekund. På samme måte som kategoriseringen mellom partnervold og æresrelatert vold, brukes klassifisering av risiko for å effektivisere og systematisere det forebyggende arbeidet. I etterretningsdoktrinen omtales inndeling i ulike risikonivå som *sannsynlighetsgrader*. Sannsynlighetsgraden skal si noe om hvor sannsynlig det er at en bestemt hendelse kan komme til å inntreffe (Politidirektoratet, 2014a, s. 39). Sannsynlighet og risiko er begge nært knyttet til undersøkelse av potensielle fremtidige hendelser, og er følgelig begreper som går hånd i hånd. Denne oppgaven kretser imidlertid rundt risikobegrepet og lar sannsynlighetsbegrepet ligge i ro for nå. Risikoanalysen skal i følge Politidirektoratet (2014b, s. 39) lede til riktig prioritering av saker i forebyggingssporet. Sakene klassifiseres fra lavest til høyest risiko, og er følgelig et hierarkisk kategoriseringsprodukt. På denne måten kan risikonivået direkte bidra til beslutningstaking knyttet til prioritering av saker, fordi de mest alvorlige sakene synliggjøres.

Produktet av risikoanalysen er et risikonivå. Dette nivået sier noe om sannsynligheten for gjentatt vold eller antatt kapasitet bak fremsatte trusler. Analytikerne tar i bruk informasjon om hendelse og kontekst for volden og plasserer den inn i risikoanalyseverktøyet. Når tilstrekkelig mengde informasjon er innhentet, konkluderer analytikeren med det som på politiets fagspråk kalles en *risikovalør*. Denne valøren representerer risikoen, og den deles inn i fire ulike nivå som strekker seg fra lav, medium, høy, og opp til ekstrem risiko for gjentatt alvorlig vold. Å plassere sakene inn i disse kategoriene kan også betegnes som en klassifiseringsprosess. Plasseringen bestemmes av hvor stor sannsynlighet det foreligger for gjentatt vold, samt hvor alvorlig denne volden vil kunne være. De ulike valørene representerer dermed ulik alvorlighetsgrad. Analyseprosessen utleder på denne måten et hierarkisk ordnet kategorisystem som uttrykker grad av risiko. Risikonivået er igjen et hjelpemiddel som bidrar til å avgjøre hvilke saker som bør prioriteres og hva som vil være hensiktsmessig i videre håndtering. Risikonivået gir da en indikasjon på hvilke tiltak som kan være aktuelle og hvilke som legges til side. Klassifisering ved hjelp av kategorier bidrar slik til en mer effektiv håndtering ved at sakene sorteres etter hvor store behovene er for beskyttelsestiltak.

Ericson og Haggerty skriver at "Risk classifications infuse moral certainty and legitimacy into the facts they produce, allowing people to accept them as normative obligations and therefore as scripts of action" (1997, s. 6). Klassifisering av risiko er altså kunnskapsproduserende arbeid som er i stand til å påvirke adferd. Risikoklassifisering oppfattes i følge Ericsson og Haggerty som noe legitimt og aksepteres derfor som noe man må forholde seg til. Når etterretning overleveres av eksperter på feltet kan informasjonen anses som en fundamental sannhet og den blir vekt bærende for beslutningstakingen. Det er da viktig å være bevisst på mulig forekomst av skjevheter (bias) ved bruk av etterretnings- eller analyseprodukter (Vestby, 2018, s. 268). Risikonivået som settes av analytikeren vil følgelig få konsekvenser for videre forebyggende skritt i de ulike sakene. Valland (2016) skriver at det foreligger en begrunnet frykt for å begå feil i politiet. Både på grunn av rettslige etterspill, men også på grunn av konsekvensene det kan ha for liv og helse (Valland, 2016, s. 32). Å sette riktig risikonivå er derfor viktig med tanke på det forebyggende arbeidet som følger av nivåsettingen. Dersom det angis et for lavt risikonivå kan liv i ytterste konsekvens gå tapt, eller den utsatte kan måtte fortsette å leve et liv som

voldsutsatt. De mest alvorlige konsekvensene av feil risikonivå kommer altså til syne når nivået er satt for lavt. Settes risikonivået derimot for høyt kan noen mennesker risikere å leve med langt strengere sikkerhetsregimer og restriksjoner enn det som er nødvendig. Feil risikonivå kan på denne måten føre til forringelse av liv eller livskvalitet ved både for høyt og for lavt risikonivå.

Latour (1986) poengterer viktigheten av kategorisering ved hjelp av et tenkt eksempel fra et laboratorie. I et stort kjøleskap i laboratoriet oppbevares en rekke ulike prøver på identiske glass. For å skille dem fra hverandre er de kodet med ulike numre. Dersom en ansatt hadde sneket seg inn på natten og fjernet alle merkelappene, ville arbeidet neste dag fullstendig ha stoppet opp. Alle prøvene er der fremdeles og arbeiderne har fremdeles tilgang på dem, men fordi merkelappene er fjernet er det umulig å skille dem. Latour kaller dette for *entropi* eller uorden. Entropi sikter til usikkerhet eller tilfeldighet i et system (Kvålseth, 2014). Ved stor grad av entropi foreligger det altså stor usikkerhet rundt en måling. Dersom alle de ferdige risikoanalysene hadde forsvunnet fra politiets systemer, ville usikkerheten rundt fremtidig risiko i sakene trolig steget dramatisk. Det samme ville vært tilfelle dersom verktøyene ble fjernet og analytikerne skulle arbeidet uten noen struktur. Systemet og informasjonen gjør at usikkerheten er mindre. Likevel kan det fremdeles foreligge usikkerhet knyttet til risikonivået eller informasjonen som har kommet inn.

Det er som tidligere nevnt, flere aktører og prosesser som fungerer i samspill i risikoanalysen. Disse er sammensatt for optimal forebygging gjennom effektivitet, kvalitet og korrekt bruk av ressurser (Politidirektoratet, 2014a, s. 27). Det er om å gjøre at ikke saker klassifiseres feil. Analyseverktøyene brukes aktivt i analysen, men bruk av verktøyene fører ikke til et fasitsvar som på en sikker måte predikerer fremtidig vold. Informant A snakker her om hvordan verktøyet fungerer og hvordan klassifiseringen kan se ut i praksis:

Det er jo ikke et sånt aktuarisverktøy. At så og så mange "ja" og så og så mange "nei", så blir det en viss sum. Det er jo ikke sånn, så det er jo en helhetsvurdering. Men vi vet jo for eksempel at noen.. i forhold til vold da, så er det noe som er livstruende. Og da vil det i alle fall på en av valørene komme opp på høy automatisk [...] Er det tatt kvelertak for eksempel?

Kvelertak det kan man jo dø av. Vi må finne ut hvordan er dette kvelertaket holdt? Er på en måte hold sånn uten å.. bare for å skremme, bare for å markere, uten å på en måte klemme til eller er det sånn at man ser stjerner og man urinerer på seg for eksempel. Så da vet du at da er det reelt. Og da vil man komme på en høy. (Informant A)

Her viser analytikeren at detaljer knyttet til voldshendelsen kan ha betydning for hvordan en sak klassifiseres. Små variasjoner i hvordan et kvelertak er holdt kan ha betydning for analysen. Informasjon om nyanser og detaljer knyttet til voldshendelsen kan derfor være viktig for hvordan saken håndteres videre. I saker som omhandler vold i nære relasjoner kan det ofte være både mangel på vitner og samarbeidsvillighet hos de involverte parter. Nære relasjoner byr på utfordringer for politiet med tanke på innsyn og oppdagelse, nettopp på grunn av den nære relasjonen (Aas, 2014, s. 1). Informant A beskrev ulike måter et kvelertak kunne bli holdt på, og hvordan dette påvirker det endelige risikonivået. Når informasjon og nyanser i en hendelse kan ha så stor betydning at risikovaløren endres, viser det hvor stort behovet er for troverdig informasjon. Tilbake til puslespillmetaforen må analytikeren finne flest mulig brikker til puslespillet og samtidig finne ut hvilke brikker som ikke hører til puslespillet. Dette informasjonsarbeidet er nødvendig dersom risikoanalysen skal føre til kvalitet og riktig prioritering i det forebyggende arbeidet.

I kapittel 5.2.1 ble det vist at analytikerne kan veksle mellom verktøyene SARA og Patriark underveis i en sak dersom det tilkommer opplysninger som tilsier det. Til tross for at klassifiseringen av risiko er sluttproduktet i risikoanalysen, er også denne verdien foranderlig. Risikonivået kan altså endre seg, både via oppjustering og nedjustering. Ved dypere undersøkelse av intervjuene ble det identifisert to ulike årsaker til justering av risikonivå. Den kanskje mest åpenbare årsaken til endret nivå er at det skjer noe nytt i saken. En ny trussel kan ha blitt fremsatt eller volden kan ha eskalert slik at man ser på et nytt risikobilde. Dette er eksempler på hendelser som kan føre til en oppjustering av risikonivå, mens innføring av beskyttelsestiltak normalt vil kunne føre til en nedjustering. Den andre årsaken til nivåjustering handler ikke om at det skjer noe nytt i saken, men at analytikerne får kjennskap til ny informasjon eller tolker foreliggende informasjon på en ny måte. Dette kan illustreres gjennom følgende sitat fra Informant D:

Oftest da i min erfaring, så kan en sak som opprinnelig kommer inn til oss som en høy sak på grunn av det den trusselutsatte forteller politiet, eller forteller læreren sin eller.. det kan fort bli ganske kraftig moderert når du kommer i møte med den som utøver trusselen. Man skjønner hva de faktisk er kapable til. (Informant D)

Møtet med trusselutøveren endret inntrykket til analytikeren, og eksempelet viser viktigheten av kvalitet og bredde i informasjonsinnhentingen. I slike tilfeller handler justeringen av risikonivået om analytikernes endrede oppfatning av saken, ikke en endring i de faktiske saksforholdene. Justering av risikonivå dreier seg altså enten om en endring i den faktiske *objektive* risikoen eller om analytikernes endrede *subjektive* oppfatning av risikoen. Informant A reflekterer over forskjellen på disse og hvordan det noen ganger kan være vanskelig å vite hva som er hva:

Men vi har jo på en måte sett det at, for eksempel i æressakene, så er det ut i fra den informasjonen som har kommet først, så har det vært høy. Også har det for eksempel blitt tatt samtaler også har risikoen gått ned. Men det er jo vanskelig å si. Er det fordi man har tatt en samtale? Eller det fordi man har fått et mer nyansert bilde fordi man har fått hørt den andre parten? (Informant A)

Motivasjonssamtaler er et forebyggende tiltak rettet mot utsatt og utøver som skal skape tillit og bidra til kartlegging av behov for hjelp (Politidirektoratet, 2014b, s. 27). Samtalene dreier seg om å få mer informasjon om de involverte parter og årsakene til volden, samt å undersøke hvor motiverte partene er til å samarbeide med politiet for å unngå vold i fremtiden. I sitatet viser informant A til en slik samtale, hvor det er vanskelig å si hva som førte til en endret plassering på risikoskalaen. Enten kan samtalen ha hatt en forebyggende effekt på den objektive risikoen slik at risikobildet har forandret seg. Eller så kan risikobildet være nøyaktig det samme som det var før møtet, men analytikerens subjektive oppfatning har endret seg etter møtet med den andre parten. Et kjennetegn ved risiko er at det foreligger elementer av usikkerhet (Giddens & Pierson, 2002, s. 233-234). Dersom noe av usikkerheten elimineres gjennom møtet med voldsutøveren, er det naturlig at det reelle risikobildet blir klarere. Det kan likevel være nærliggende å tenke at det er en kombinasjon av motivasjonssamtalens forebyggende funksjon og minimering av usikkerhet knyttet til

utøveren som gjør at risikoen reduseres. Det er uavhengig av årsak til endret risikonivå i enkeltsaker en gjengs forståelse blant informantene at risikonivået er foranderlig og i bevegelse.

Og det som er da, med at en risikovurdering eller en trusselvurdering, det er jo en ferskvare. Det er jo på en måte, det gjelder på den dagen egentlig. I morgen kanskje det kan være noe annet. For da er det kanskje ny informasjon som tilsvarer at risikoen går opp eller faktisk kan gå ned.
(Informant A)

Her beskrives risikoanalysen som en ferskvare, og av andre informanter har den blitt kalt foranderlig, skiftende og levende. Risikoanalysen kan forstås som et stillbilde av objekter som er i stadig endring. Det er en kontinuerlig kunnskapsproduserende og klassifiserende prosess som kan endre seg mange ganger. Analyseproduktet er sammensatt av flere faktorer knyttet til både voldssituasjonen, individene og hjelpeapparatet. Disse faktorene eller aktørene kan omtales som foranderlige og relasjonelle, og må derfor forstås og undersøkes i relasjon til hverandre (O'Malley, 2010, s. 86). Denne forståelsen er i tråd med ANTs begrep om virkeligheten. Den er foranderlig og relasjonell fordi aktørene påvirker nettverket og nettverket påvirker aktørene (Latour, 1999, s. 19). Risikonivået som settes kan derfor ikke ses som en sikker prediksjon på hvordan fremtiden vil se ut, men gir heller en indikasjon på alvorlighetsgrad som bidrar til videre risikohåndtering. Hoyle (2008, s. 330) skriver at risikoanalyseverktøy vil kunne øke sin prediktive nøyaktighet om de evner å avdekke hvordan risikoen vil kunne utvikle seg i ulike fremtidige senarioer. Analysen må også gjentas dersom saksforholdene er endret. Om en sak er stemplet med et risikonivå er den altså ikke låst fast der. Det er derimot vanskeligere å si noe om hvor mye førsteinntrykket av en sak kan ha å si for det videre arbeidet, eller hvor mye som skal til for å endre denne første fornemmelsen av risiko.

Kategoriseringen fungerer som en ryddeprosess som kan sies å fjerne noe av kompleksiteten knyttet til enkeltsaker ved å fokusere på overordnet risikonivå heller enn konkrete saksforhold. Kategoriseringen er derimot, i følge Politidirektoratet, ikke ment for å underkommunisere saksforholdene, men for å skape et felles begrepsapparat for samarbeidende aktører (Politidirektoratet, 2014a, s. 39). Også her i undersøkelsen av de ulike risikonivåene kan begrepene om kategori-

oppstandelse og kategoriskapelse belyse praksis. Når risikovaløren endres i en sak grunnet nye overtredelser, er dette noe nytt som oppstår. Saken omdefineres til en annen risikonivåkategori på bakgrunn av noe helt nytt som skiller seg fra slik situasjonen var tidligere. Det er derimot mer interessant å undersøke hvordan risikonivået kan justeres på bakgrunn av den enkelte analytikerens oppfatning av risiko. Subjektiv oppfatning av risiko må forstås på en annen måte enn den objektive. Dette er fordi den objektive risikoen ikke kan måles, og risikoen som angis må derfor tolkes ut fra hvordan den er konstruert (Gundhus, Talbarg & Wathne, 2019, s. 106). Den subjektive og skjønnsbaserte vurderingen står sentralt i analyseprosessen, noe som setter selve analytikeren i sentrum.

Jasanoff (1993) skriver om hvordan risikoanalytikere må foreta forenklete antakelser om kontekst og mulige fremtidige hendelser i analyseprosessen. "The kind of imagination they bring to this activity, moreover, depends on their objectives, values, training and experience. The risks they measure therefore exist not "in reality" but only in an artificial micro-world of the risk analyst's creation." (Jasanoff, 1993, s. 124). Analytikerne er i følge denne tilnærmingen påvirket av en samfunnskontekst, og deres personlige erfaringer og verdier påvirker risikoanalysens resultat. Dette kan i praksis føre til at to analytikere som vurderer samme sak, ikke nødvendigvis konkluderer med samme risikonivå. Jasanoffs beskrivelser av risikoanalytikerens rolle stemmer godt overens med informantenes egne erfaringer og kommer tydelig frem i følgende utdrag:

Det er jo den enkelte analytiker sin subjektive vurdering av alle punktene som til syvende og sist ender opp i en valør. Du kan si at om jeg analyserer en sak og kollegaen min analyserer en sak, så kan vi ende opp på ulike sluttvalør. Om det er medium, høy eller lav. Og det har jo veldig mye med livserfaring og menneskeforståelse når du skal vurdere en trussel. I starten når jeg startet her så var alle saker en høy-sak, rett og slett fordi alt virket potensielt veldig alvorlig. Men etterhvert som du får nyansert ting litt så skjønner du jo litt mer mekanismene bak handlingen og bak det som er anmeldt. (Informant D)

De subjektive vurderingene får mye plass, og informanten legger vekt på erfaring og menneskeforståelse som viktig i risikoanalyseprosessen. Det betyr at selv om to analytikere har ført inn nøyaktig samme informasjon i analyseverktøyet, kan deres

bakgrunn og erfaringsbaserte skjønn føre til at de vurderer denne saken ulikt. Forståelsen av hva risiko er bestemmes av mennesker med definisjonsmakt (Hoyle, 2008, s. 329). Analytikerne har definisjonsmakt i risikoanalysen, og deres forståelse springer ut fra deres erfaringer og utdanning. Det kan dermed hevdes at forståelsen av hva risiko for vold i nære relasjoner er, til dels er en sosial konstruksjon. Risikoforståelsen er et produkt i kontinuerlig endring basert på både den styrende myndighets forståelse av risiko og den enkelte analytikers nåværende erfaringer og tanker om risiko. Et interessant poeng informantene bringer frem er at det ikke bare er subjektive forskjeller mellom analytikere som kan gjøre at samme sak vurderes ulikt. Også samme analytiker kan vurdere samme sak forskjellig, basert på hvor i erfaringskurven vedkommende befinner seg. Der alt tidligere virket potensielt alvorlig, har erfaring gjort at analytikeren nå i større grad evner å se nyanser i disse sakene.

Verktøyene leder ikke frem til ett riktig svar med to streker under, det er flere faktorer som spiller inn. To streker under svaret representerer noe endelig og korrekt. Fra intervjuene i denne studien har det kommet frem en forståelse om at risikoen er foranderlig og bevegelig. Den er i stor grad påvirket av tilgjengelig informasjon og subjektive erfaringsbaserte vurderinger. Kategorisering er nødvendig for samhandling, og brukes for systematisering og effektivisering i analysepraksisen. Fastsatte kategorier kan derimot også føre til utfordringer i tilfellene hvor saken ikke passer inn i en kategori eller plasseres feil. Operasjonaliseringen av risiko foregår altså gjennom kategorisering av voldsfenomen og risikonivå. Kategoriseringsprosessen gjør risikoen målbar og håndterlig, samtidig som vurderingene er preget av noe usikkerhet. Usikkerheten knyttes til vurderingene som baseres på tilgjengelig informasjon og analytikernes subjektive tolkning av denne informasjonen. Neste delkapittel vil trekke diskusjonen over på temaet *styring*, hvor analytikers skjønnsrom og styring gjennom beskyttelsestiltak vil undersøkes. Diskusjonen vil bygge videre på funn fra dette kapittelet, og analytikeren vil fortsette å stå i sentrum.

5.3 Styring – Hvordan påvirkes skjønnet og selvet?

Politiet har mange oppgaver i dagens samfunn. Blant annet går oppgavene ut på å beskytte mennesker og eiendom, opprettholde offentlig orden og sikkerhet, og å forebygge kriminalitet (Politi-loven, 1995, §2). Arbeidsoppgavene kan utføres ved bruk av makt og streng kontroll, men også gjennom påvirkning og styring av folkets adferd. Etter Foucaults forståelse av governmentality (ref. kapittel 3.1) ønsker staten å styre individene på avstand via ulike instanser i samfunnet. Politiet er en slik instans som både forsøker å påvirke adferd i retning av det staten anser som ønskelig, og som også kan utøve autoritær makt dersom ønsket adferd ikke oppnås. På denne måten kan man si at staten styrer folket *via* politiet.

Det kan argumenteres for at statens styring av politiet er mer direkte enn indirekte. Politiet håndhever lovene Stortinget har vedtatt, og er omtalt som lovens lange arm. Mer spesifikt arbeider politiet etter satsningsområder og mål satt av Justis- og beredskapsdepartementet som igjen styrer Politidirektoratet. Virksomhetsstrategier og doktriner kan ha en sterk styrende effekt på praksis i politiet. Arbeidet med risikoanalyse er et godt eksempel på dette. Politidirektoratets avgjørelse om å implementere analyseverktøyene SARA og Patriark, med tilhørende instruksjoner, har i stor grad formet hvordan politiet arbeider forebyggende mot vold i nære relasjoner i dag. Implementeringen ble drevet frem av økt fokus på skadelige konsekvenser ved vold i nære relasjoner, samt økt fokus på kunnskapsbasert og forebyggende politiarbeid fra politisk hold.

I dette kapitlet skal det undersøkes nærmere hvordan bruk av analyseverktøy og statlig styring påvirker risikoanalysepraksisen og håndteringen av risiko. Skjønnsutøvelse og styring blir viktige temaer. Det vil vektlegges en diskusjon om i hvilken grad det politifaglige skjønnet og analytikernes autonomi påvirkes av de praksisrettede rammene som er dannet rundt risikoanalysen. Her vil inskripsjoner i verktøyene og statlig styring gjennom verktøyene diskuteres. Deretter vil jeg undersøke hvordan staten forsøker å styre befolkningens fremtidige handlinger, via politiet, ved bruk av risiko. Dette vil blant annet undersøkes ved å betrakte hvordan sterke og svake inskripsjoner i ulike beskyttelsestiltak kan påvirke utsatt og utøvers adferd. Jeg vil vise at styringsprosessene er dynamiske og at aktørene innehar

varierende grad av autonomi i møte med håndteringen av risiko. Men først undersøkes altså skjønnsrommet i risikoanalysen.

5.3.1 Risikoanalyse – møtet mellom politiskjønn og teknologi

"The hope in managing or governing through discretion has been to leave less to chance when leaving things to choice" (Lint, 1998, s. 298). Skjønnsutøvelse betyr at det er rom for egenvurdering ved en avgjørelse. Skjønnsutøveren må fatte den beslutningen vedkommende selv opplever som mest hensiktsmessig. Å utøve skjønn er en viktig oppgave for politiet, fordi mange situasjoner og saker kan håndteres og forfølges på ulike måter. Det foreligger sjelden noen krystallklar instruks på hvordan enkeltsaker skal løses. Skjønn brukes i slike tilfeller til beslutningstaking i politiarbeidet. Som vist i forrige kapittel kan dette bety at ulike politibetjenter kan komme til å fatte ulike avgjørelser basert på egen erfaring, selv om de blir satt ovenfor akkurat den samme situasjonen. Det er viktig å påpeke her at skjønnsutøvelse ikke betyr at enhver politibetjent kan ta avgjørelser basert på egne tanker om hva som er rett, galt eller produktivt. Det er her snakk om et erfaringsbasert skjønn som opptrer i tråd med politiets retningslinjer, Norges lover og politiets øvrige virksomhet. Det innledende sitatet i avsnittet viser til et ønske om å stabilisere og styre skjønnsutøvelsen for at den skal bli mindre tilfeldig. Med Foucaults begrepsapparat kan vi da snakke om *governing* eller *disiplinering* av skjønnen. Skjønnen påvirkes av staten via instruks rett mot gjennomføringen av det forebyggende arbeidet. Påbudt bruk av analyseteknologi og føringene innad i verktøyene er eksempler på slik styring. Hvordan dette påvirker risikoanalysen kan undersøkes ved å "Deconstruct power by "studying up" rather than down" (Law, 2009, s. 150). Retningslinjer og teknologi kan ha en avgrensende effekt på rommet for skjønnsutøvelse, og jeg vil nå se nærmere på informantenes egne oppfatninger av dette skjønnsrommet for å undersøke hvordan de opplever og påvirkes av styring.

Informantene i studien fikk flere spørsmål rettet mot deres eget inntrykk av rommet for skjønnsutøvelse i risikoanalysearbeidet. Ved det overordnede spørsmålet om analytikerne selv mener skjønnsutøvelse er viktig i analysearbeidet, svarte informantene forholdsvis entydig. Svarene representeres her med sitater fra intervjuer med Informant C og D.

Jeg vil si at det er jo stort sett bare skjønn, men det er jo erfaringsbasert skjønn. Og jeg tenker at det her er jo et.. det å være analytiker er jo en oppgave du vokser i med erfaring og med tid. Sånn at det er ofte mengdetrening som skal til. (Informant C)

Hundre prosent, vil jeg si. For det er jo ikke et analyseverktøy som genererer en valør, som til syvende og sist genererer et resultat. Det er jo den enkelte analytiker sin subjektive vurdering av alle punktene som til syvende og sist ender opp i en valør [...] Du kan si at i noen tilfeller så hadde man kanskje satt pris på å ha hatt et verktøy som, avhengig av hva slags verdi du setter inn i det, ender opp med en kalkulert sluttvalør. Da ville du fått litt mer jevn, uniform vurdering av sakene. Men til syvende og sist så tror jeg du trenger det der rommet for menneskelig forståelse. (Informant D)

Gjennomgående legger informantene vekt på skjønn og erfaring som avgjørende i risikoanalysearbeidet. Dette funnet støttes av funnene fra en australsk studie på arbeid med risiko for vold i nære relasjoner. Informantene i studien svarte også der at deres egen kunnskap og erfaring bidro til deres forståelse av risiko. De opplevde at verktøyene var teoretiske, mens deres egne erfaringer knyttet seg til det virkelige liv (Boxall, Rosevear & Payne, 2015, s. 6). På det overordnede spørsmålet om opplevd grad av skjønnsutøvelse i risikoanalysen, svarer informantene altså at det er svært sentralt og at de bruker skjønnsutøvelse som en viktig del av arbeidet. De opplever selv at skjønn og erfaring har stor betydning. På den ene siden er skjønn, slik informantene opplever det, en helt nødvendig del av arbeidet. På den andre siden kan et stort skjønnsrom føre til ustabilitet med tanke på hva som blir ansett som risikofullt. Informant C la mye vekt på viktigheten av skjønnsutøvelse i risikoanalysen, men reflekterer også om hvordan bruk av risikoanalyseverktøyene avgrenser det frie skjønnnet:

Ja det er en del tilfeldigheter, men det at vi setter det inn i en struktur gjør at vi kommer sånn noenlunde likt ut. Det har vi erfaring med for det har vi testet [...] hvis vi ikke har et verktøy som SARA eller Patriark så blir det jo på bakgrunn av magefølelsen, og det er jo ikke en god måte å definere en trussel på. Ikke en politimeslig, faglig riktig måte å gjøre det på. (Informant C)

Et uttrykt mål ved implementeringen av SARA i politiet var at sakene skal forebygges og etterforskes likere på bakgrunn av felles kunnskap og forståelse, samt å motvirke at arbeidet virker fragmentert og uoversiktlig (Politidirektoratet, 2014b, s. 8). Et mer enhetlig politi har også vært et fremtredende argument i etableringen av nærpoltireformen. Risikoteknologier kan ses som et middel som tas i bruk for å temme eller minimere tilfeldigheter (Ericson & Haggerty, 1997, s. 87). Implementeringen av analyseverktøyene kan dermed ses som et forsøk på å standardisere det forebyggende arbeidet mot vold i nære relasjoner. På denne måten er utsatte og utøvere sikret likere vurdering, uavhengig av hvilket distrikt eller hvilken analytiker de møter. For å undersøke hvordan styring av skjønn gjennom bruk av analyseverktøyene utspiller seg i praksis, gjør begrepet om inskripsjoner seg relevant.

I Latours eksempel om hotellromnøkkelen (presentert i kapittel 3.2) konstrueres det inskripsjoner i nøkkelringen som skal gjøre at aktørene som håndterer nøkkelen skal huske å legge den igjen etter endt hotellopphold. Sterke inskripsjoner gjorde at flere husket å legge igjen nøkkelen enn ved svake inskripsjoner. I Latours eksempel er ikke skjønnsutøvelse hos subjektene en relevant faktor. Det foregår ikke en bevisst vurdering om hvorvidt de *burde* legge igjen nøkkelen eller ikke. Gjestene er ikke rasjonelle subjekter, enten husker de på nøkkelen eller så glemmer de den. Begrepet inskripsjoner kan sies å være tett knyttet opp mot styring av adferd. Sterke inskripsjoner er således utelukkende positivt i Latours eksempel, såfremt nøkkelringen ikke er utformet på en sjenerende måte for hotellgjestene. Ved sterk styring av adferd oppnår hotelleieren målet sitt. Som tidligere nevnt er skjønnsutøvelse ansett som en viktig del av risikoanalysearbeidet. Analysen kan derfor ikke styres på samme sterke måte som hotellgjestene, men inskripsjoner har likevel en innvirkning på arbeidet. Det er derfor relevant å stille spørsmål ved hvordan og i hvilken grad inskripsjoner i risikoanalyseverktøyene styrer og virker inn på analytikernes rom for skjønnsutøvelse.

En forholdsvis sterk inskripsjon knyttet til verktøyene dreier seg om punktene som må fylles ut i sjekklisten. De femten punktene fordelt på risikofaktorer og sårbarhetsfaktorer skal fylles ut i alle saker som risikoanalyseres. Slike punkter sikrer at visse variabler som er korrelert med risiko blir vurdert i alle saker, mens annen

informasjon blir gitt en sekundær betydning (Hoyle, 2008, 329). Dette styrer ikke bare hvordan arbeidsprosessen foregår, men kan også påvirke hvilken informasjon som innhentes. Teknologi som bidrar til politiets innsats kan inneha skjevheter som påvirker informasjonsinnhenting, og videre påvirker hvordan denne informasjonen tolkes. Kaufmann, Egbert og Leese (2019) viser hvordan mønstre, som tas i bruk ved prediktivt politiarbeid, er basert på ulike logikker og forståelser av kriminalitet. I deres studie problematiserer de bruk av algoritmer opp mot manglende kunnskap om prosessene som ligger bak algoritmene. Mine informanter bruker verktøy som er basert på gruppenivåstatistikk, ikke på algoritmer. Likevel må analytikerne ha et bevisst forhold til verktøyenes begrensninger, og utvise skjønn dersom verktøyet ikke strekker til eller viser et skjevt bilde. De store variasjonene innenfor saker som omhandler vold i nære relasjoner gjør det klart at ikke alle punktene kan være like relevant i alle saker. Trolig er dette en av årsakene til at det ikke anvendes en algoritmebasert tilnærming, som ville blitt for statisk til å kunne predikere innenfor et saksområde med slike variasjoner (Shapiro & Noe, 2015, s. 1). SARA og Patriark inneholder femten punkter som trolig heller aldri vil kunne gi uttømmende informasjon om saksforholdene i alle saker som omhandler partnervold og æresrelatert vold. Informant A og D tar begge opp denne svakheten ved verktøyene.

Jeg synes at Patriark kan komme litt til kort da, det er litt for lite punkter der. Det kan være flere moment som spiller inn som er viktig enn det som kommer fram i Patriarken. Så ofte så må du jo ha med litt mer informasjon i fritekst der enn for punktene. Så det synes jeg kan være et verktøy som ikke alltid er godt nok da. (Informant A)

De er litt ufullstendige begge verktøyene egentlig, i forhold til de punktene som du skal se etter og angi en valør på i selve skjemaet. Det ser man vel etterhvert som man jobber i flere og flere saker, at det burde være flere punkter og litt mer spesifisert. Det er klart vi finner jo de punktene også legger vi de i skjemaet selv om de ikke har noen naturlig plass der, men du kan si at for noen som ikke har jobbet så mye med det da, og skal bruke det her som rettesnor så burde det nok vært litt redigert.. litt mer spesifikt. (Informant D)

Begge informantene nevner her at det er for få punkter og at punktene ikke nødvendigvis alltid er dekkende for saksomfanget. Det er viktig å påpeke at

risikoanalytikerne i politiet bruker SARA:SV, som er den korte versjonen av SARA-verktøyet. Den mer omfattende utgaven av verktøyet har blitt vurdert som for tidkrevende for bruk i politiet, samt at flere spørsmål kun bør besvares av analytikere med klinisk utdanning. Det finnes altså en utgave med flere punkter, men disse punktene er rettet mot psykiatri og helse, og er derfor ikke den typen punkter analytikerne etterlyser. Den opplevde mangelen på punkter løser analytikerne ved å plassere informasjon inn under et annet punkt, selv om det ikke nødvendigvis passer inn. De skriver også mer i "fritekst", altså at de må skrive mer om en faktor som påvirker risikoen i en sak når denne faktoren ikke er inkorporert som et eget punkt i analyseverktøyet. Inskripsjonene i verktøyet er forholdsvis sterke med tanke på de fastsatte punktene, men analytikerne arbeider rundt de styrende elementene ved å også innhente og vektlegge informasjon verktøyet ikke ber om. Verktøyet er en fastsatt ramme som saken må tilpasses inn i, heller enn at verktøyet kan tilpasses til sakens premisser.

En mykere og mer fleksibel ramme kunne vært oppnådd med et vurderingsskjema liknende det de bruker i triage-vurderingen på legevakten. Manchester triage system eller MTS er et av de mest brukte triage-systemene i Europa og det brukes blant annet på legevakter i Norge (Johannessen, 2018, s. 247). Triage-verktøyet er et verktøy som skal bidra til en hastegradsvurdering av pasienter på akuttmottak eller legevakt. Det er et verktøy som bidrar til vurdering av prioritet basert på alvorlighetsgraden til pasientens symptomer. Triage-vurderingen har altså det samme målet som politiets risikoanalyse ved vold i nære relasjoner, nemlig å lokalisere de mest alvorlige sakene slik at de kan prioriteres. Triageringen er knyttet opp mot en annen tematikk, men systemet den baserer seg på er overførbart. Den største forskjellen på risikoanalyseverktøyene og triage-verktøyet handler om antall punkter og verktøyets evne til å tilpasse seg informasjonen som føres inn. SARA og Patriark inneholder nøyaktig de samme punktene uavhengig av hva som føres inn eller krysses av på. Alle disse punktene må fylles ut og inskripsjonen er således sterk. Triage-verktøyet tilpasser seg derimot etter hvilke symptomer som krysses av på. Hvis det krysses av "ja" på spørsmål om brystsmerter vil helt andre spørsmål bli aktuelle enn dersom det krysses av på "nei". Verktøyet tilpasses på denne måten til saken slik at av de mange mulige punktene som kan vurderes, skal bare de relevante punktene brukes videre i vurderingen. En slik utforming av risikoanalyse-

verktøyene kunne løst utfordringen med manglende og for lite spesifikke punkter. Likevel ville inskripsjonene i et slikt verktøy også vært sterke, og skjønnsrommet kunne blitt ytterligere redusert ved at verktøyet tar valg på vegne av analytikeren med tanke på hvilke punkter som er relevante.

Informant D påpeker i sitatet ovenfor at erfaring er det som gjør analytikeren i stand til å se relevansen av informasjon, også i tilfellene hvor den ikke er etterspurt av verktøyet. Mer trening kan lede til større grad av intern reliabilitet, altså at analytikerne kommer til likere resultater (Shapiro & Noe, 2015, s. 2). Om analytikeren er uerfaren og analyseprosessen utelukkende kretser rundt sjekkpunktene kan dermed viktig informasjon gå tapt eller vektlegges på feil måte. Spesielt sårbart blir verktøyet i møte med analytikere med lite erfaring fra fagfeltet. Kritikken baserer seg da på at verktøyet er sentrum for risikoanalysen og at skjønnsutøvelsen må tilpasse seg og fylle inn tomrommene verktøyet etterlater seg. Det varierer derimot hvor mye informantene legger vekt på de styrende egenskapene til verktøyene, samt hvilken posisjon verktøyene skal ha i analysen. Der informant A og D erfarer at verktøyet inneholder for få punkter, ser informant E bruken og verdien av verktøyene på en annen måte:

Vi gjør jo alle familievoldssaker. Som også ikke egner seg til å bruke SARA og Patriark. Men alle politifolk tenker jo risiko og senarioer og situasjonsvurderinger og gjør etterretning i alle saker. Og da har man ikke det skjemaet, men man tenker jo likt. Hva er det man skal dekke? Hvilken informasjon trenger vi? Hvilken informasjon har vi ikke? Vi gjør det vi kan, men poenget med å gjøre en risikovurdering og poenget med den malen er jo for å hjelpe til å gjøre en god faglig kvalifisert vurdering. Så okei vi har ikke det hjelpemiddelet i alle typer saker, men vi klarer å gjøre ca. det samme.
(Informant E)

I følge informanten bidrar risikoanalyseverktøyene til en faglig og kvalifisert vurdering. Sitatet gjør det klart at informanten ikke ser på risikoanalysepraksisen som avhengig av verktøyet, det er de politifaglige vurderingene som er sentrale. Ved en slik forståelse vil ikke inskripsjonene knyttet til utfylling av punktene ha store konsekvenser for det endelige analyseproduktet. En forutsetning for Informantens oppfatning av verktøyenes funksjon er at analytikerne har nok kunnskap og erfaring

til å utøve politifaglig skjønn, og på denne måten frigjøre seg fra verktøyet. Verktøyenes hovedoppgave blir da å styre hvordan arbeidet gjennomføres og struktureres. Hvordan sluttresultatet av risikoanalysen blir seende ut er derimot styrt av den enkelte analytikers faglige vurdering. Informant E snakker også om hvordan politifolk tenker og arbeider, og at dette gjør dem i stand til å ta gode avgjørelser også uten verktøyet. Profesjonaliseringsbegrepet kan bidra til å forstå verktøyets funksjon i analysepraksisen. Profesjonaliseringen av politiet er en prosess som skal standardisere praksisen for å unngå subjektive og tilfeldige avgjørelser (Aas, 2016, s. 3). Det har blitt argumentert for at profesjonaliseringen i politiet handler om å få økt kontroll over skjønnsutøvelsen gjennom kvalitetssikringsrutiner og gjennomgang av måloppnåelse (Gundhus, 2016, s. 72). Det føres blant annet statistikk på antall saker som er risikovurdert og antall saker som *skulle* vært risikovurdert. Avdelingen forventes å komme i mål med sakene sine. Måten analytikerne har blitt utdannet på og deres erfaring fra etaten kan også hevdes å ha en styrende funksjon på skjønnsutøvelsen (Aas, 2016). Man kan snakke om et tillært politifaglig skjønn som påvirkes av erfaring, utdanning og organisasjonens interne kontrollvirksomhet. Med Foucaults begrep kan bruken av analyseverktøy forstås som et virkemiddel for å *disiplinere* skjønnet.

Gilbert og Powell (2010) bruker Foucaults forståelse av makt og motstand for å forstå forholdet mellom sosialarbeidere, deres ledelse og deres klienter. I sosialt arbeid skapes et sammensatt forhold mellom kunnskap, makt og handling som gir rom for et spesifikt sett med muligheter. Disse mulighetene bærer med seg et preg av usikkerhet med tanke på hvilke handlinger som kan komme til å gjennomføres. (Gilbert & Powell, 2010, s. 6). Det er her, innenfor et avgrenset reaksjonsområde, rommet for skjønnsutøvelse og agens befinner seg. Risikoanalytikerne bærer med seg kunnskap og erfaring fra rollen som politi samtidig som de styres strengt med tanke på hvilke saker de skal ta og hvilke metoder de skal anvende. I det gjenværende skjønnsrommet har analytikerne mye frihet, og deres egen forståelse av risiko er helt avgjørende for analysens endelige utfall. Dette funnet støttes av annen norsk politiforskning som viser at rommet for skjønn innsnevres når politiarbeidet blir mer standardisert, men hvordan disse oppgavene løses i praksis har derimot blitt mindre vektlagt og er dermed mindre styrt (Gundhus, Talberg & Wathne, 2019, s. 93). Styringen og reduksjonen av skjønnsrommet knytter seg altså

mer til valg av arbeidsoppgaver, enn til selve risikoanalysen som heller er styrt av det tillærte politifaglige skjønnet.

Standardisering av politiarbeid har vært en økende trend i senere år gjennom *new public management*-tankegangen (Wathne, 2018). Kravet fra Politidirektoratet om at alle saker som omhandler vold i nære relasjoner skal risikoanalyseres kan på denne måten forstås som målstyring av skjønnet. Det er verken opp til analytikerne selv eller politietaten hvilke saker de skal arbeide med. At arbeidet er blitt strukturert og forsøkt effektivisert gjennom bruk av verktøy, kan også forstås som et resultat av denne målstyringstankegangen. Målene Justis- og beredskapsdepartementet og Politidirektoratet har satt for politiets forebyggende arbeid mot vold i nære relasjoner, inneholder inskripsjoner som virker direkte inn på risikoanalysepraksisen. Målstyring dreier seg oftest om kvantitet, og studier som denne er viktige for å undersøke det kvalitative som ligger bak tallene.

Standardiseringen og systematiseringen av risikoanalysen gjennom bruk av verktøy legger begrensninger på rommet for skjønnsutøvelse, samtidig som det setter krav til det. For å få et analyseprodukt med kvalitet er det nødvendig med erfaring og skjønn som bygger rundt verktøyene. Slik evner analytikerne å se forbi de begrensende rammene verktøyene setter. At verktøyene skal brukes i alle saker som omhandler vold i nære relasjoner er et politisk krav som styrer analytikerne til å anvende skjønn nettopp fordi verktøyene ikke passer eller er dekkende i alle saker. Å pålegge bruk av verktøyet betyr derfor i utstrekning å pålegge bruk av skjønnsutøvelse. Styring og skjønn trenger ikke å ses som motstridende faktorer, men kan ses som samhandlende fordi de har en utfyllende funksjon på hverandre. Implikasjonene som følger av anvendelse av risikoanalyseverktøy dreier seg altså om et innskrenket skjønnsrom. Den enkelte analytiker kan ikke ta en skjønnsmessig avgjørelse på hvilke saker som vurderes og hva slags informasjon som skal hentes inn i verktøyet. Her må de følge rammene for praksisen. Innsnevring av skjønnsrommet kan ses som en del av politiorganisasjonens profesjonaliseringsarbeid, som strukturerer og skaper et mer enhetlig politi gjennom bruk av målstyringslogikk. Samtidig fremstår det gjenværende politifaglige skjønnet som svært sentralt for kvalitet i risikoanalysen, og skjønnsutøvelse forblir en viktig del av den forebyggende innsatsen.

5.3.2 Risikohåndtering – møtet mellom risiko, egnethet og styring

Politiets risikoanalyser styres altså både av verktøyene de bruker og av en målstyringslogikk fra politisk hold. Risikoanalytikernes arbeid stopper derimot ikke med analyseproduktet. Når analytikeren har konkludert med et risikonivå skal et endringsarbeid påbegynne. Som tidligere nevnt skal politiet i følge Foucault bidra til at folket tar de valgene som fører til størst mulig velferd i fremtiden. Vold i nære relasjoner kan få en rekke negative ringvirkninger både på individ og samfunnsnivå, og er således noe samfunnet bør forsøke å endre på. Risikoanalytikernes oppgave, som en del av det forebyggende sporet mot vold i nære relasjoner, er å forhindre gjentatt vold. Dette gjør de ved å analysere seg frem til sakene med størst sannsynlighet for gjentatt vold, for deretter å innføre målrettede beskyttelsestiltak.

Beskyttelsestiltak er, som ordet tilsier, tiltak laget for å beskytte. Henleggelsesraten på saker som omhandler vold i nære relasjoner er stor. Tall hentet fra STRASAK-rapporten for 2018 viser at bare 30% av saker som omhandlet vold i nære relasjoner ble oppklart (Politiet, 2018, s. 68). I tillegg til de henlagte sakene kommer de antatt store mørketallene, som representerer saker som aldri kommer innenfor politiets søkelys. Dette betyr at i en stor prosentandel av sakene som kan plasseres innenfor kategorien vold i nære relasjoner, blir det ikke utmålt noen straff til volds- eller trusselutøveren. Det er utfordrende å dømme noen for vold i nære relasjoner. Det er gjerne et mangelfullt bevisbilde, og for lite etterforskningsressurser til å avdekke den gjentakende volden som har pågått over mange år (Aas, 2019, s. 108). Beskyttelsestiltak fungerer i slike saker som et sikkerhetsnett, da anvendelsen av dem ikke påvirkes av utfall i en eventuell straffesak. Ved saker som omhandler vold i nære relasjoner kan politiet se et behov for beskyttelse og innføre sikkerhetstiltak, selv om de ikke har nok beviser til å ta ut påtale. Dette kan gjøres fordi forebygging og etterforskning er adskilt i ulike spor. Beskyttelsestiltakene gjør seg også relevante i tilfeller hvor voldsutøver er ferdig sonet, men fremdeles utgjør en trussel. Eksempler på beskyttelsestiltak som brukes i Norge i dag er mobil voldsalarm, besøksforbud, kontaktforbud, og fortrolig og strengt fortrolig adresse. Så hvordan brukes disse tiltakene til styring gjennom risiko?

Igjen blir begrepet om inskripsjoner relevant for å belyse tematikken. De ulike beskyttelsestiltakene legger forskjellige føringer og begrensninger på trusselutøver og utsatt. Tilbake til ANTs forståelse av hva en aktør er, kan de ulike beskyttelsestiltakene også forstås som aktører. Disse både påvirker og påvirkes av de øvrige aktørene i nettverket, som for eksempel utsatt, utøver, analytiker og analyseverktøy. Tiltakene kan begrense individenes frihet på mange måter. Det kan blant annet dreie seg om hvordan utsatt og utøver skal opptre, hvem de kan prate med, eller hvor de kan oppholde seg. Det stilles krav til både voldsutsatt og voldsutøver. For at beskyttelsestiltakene skal ha ønsket funksjon, og faktisk ha en forebyggende effekt, må disse kravene etterkommes. Forebygging gjennom beskyttelsestiltak er således avhengig av en eller flere motiverte parter, som evner å tilpasse seg tiltakets forutsetninger. Føringene som legges kan være strenge og tilsynelatende altomfattende, eller de kan være mildere og mer håndterbare. Man kan derfor snakke om sterke og svake inskripsjoner ved de ulike beskyttelsestiltakene.

Mobil voldsalarm er et eksempel på et beskyttelsestiltak med forholdsvis få og svake inskripsjoner. De eneste kravene som stilles til bæreren av alarmen er at den er oppladet, at den bæres med til enhver tid og at vedkommende trykker på alarmen dersom en trusselsituasjon skulle oppstå. Alarmen lades og oppbevares på samme måte som en mobiltelefon, og er derfor noe de fleste kan klare å forholde seg til. Den utsatte kan altså leve forholdsvis fritt, uten at sterke føringer blir lagt på egen adferd i dagliglivet. Ved første øyekast virker tiltaket anvendelig og håndterbart. Det er derimot ikke alltid anvendelse av beskyttelsestiltaket er like enkelt i praksis som det kan se ut på papiret. Informant D tar for seg en av utfordringene knyttet til bruk av mobil voldsalarm:

Mobil voldsalarm, det er jo veldig vanlig og er et lavterskel beskyttelsestiltak. Der er det jo ikke alle som er i stand til å nyttegjøre seg av det tilbudet, så det blir jo en vurdering, ikke sant, om hvor sårbar er den trusselutsatte, vil han eller hun i det hele tatt evne å trykke på alarmen hvis det skulle skje noe, ikke sant. Noen er såpass traumatiserte at de bare vil fryse. De er ikke kognitivt i stand til å forholde seg til den. Så da vil det kanskje bli, om du deler en sånn ut til noen som er der, så vil det bli.. da kan det bli en falsk trygghet, ikke sant.

Det kan være de tar risikoer de ikke ellers ville gjort, og kan også øke trusselnivået. (Informant D)

Til tross for at tiltaket ikke legger strenge føringer på individet, krever det likevel noen form for delaktighet. Dersom den utsatte ikke evner å ta i bruk tiltaket, kan bruk av mobil voldsalarm i følge informanten føre til en falsk trygghet og dermed økt risiko. Falsk trygghet er også reist som en problemstilling av aktørene som har bidratt til utvikling og administrering av alarmene (Bakketeig, 2006, s. 110). Sitatet fra informant D viser hvor viktig personlig egnethet kan være for sikkerheten et beskyttelsestiltak kan gi. Individuelle forskjeller hos to utsatte kan føre til at det samme tiltaket kan øke og minimere risiko, avhengig av hvilken utsatt som får tildelt den mobile voldsalarmen. Tiltakene krever noe av de involverte, og om ikke de klarer å innfri kravene vil ikke tiltaket ha ønsket effekt. Dette er uavhengig av hvor sterke inskripsjonene i tiltaket opprinnelig er. Egnethet er derfor et viktig punkt som må vurderes når beskyttelsestiltak skal fastsettes. Informant C problematiserer forholdet mellom hva som er et nødvendig beskyttelsestiltak for å sikre den utsatte og hva den utsatte er egnet til å ta i mot. utfordringene er her knyttet til bruk av strengt fortrolig adresse ved høy risiko, og hva det krever av den utsatte for å klare å holde adressen skjult:

Ja, når vi snakker fortrolig og strengt fortrolig, kode 6 og kode 7, så er det et absolutt utgangspunkt at det må foreligge en høy trussel. Og det gjør jo vi en analyse på, vi gjør en vurdering på om det foreligger en høy trussel. Så det er liksom, det må ligge i bunn. Men så har vi et annet moment, og det er nesten like avgjørende, ja det er egentlig like avgjørende, og det er at det må foreligge egnethet hos fornærmede [...] ofte opplever vi at de blåser sin egen adresse veldig veldig kjapt fordi at de klarer ikke å leve opp til de rutiner og de krav som vi setter for at de skal få en kode 6 kode 7. I slike tilfeller er vi veldig restriktive, og den sitter langt inne. Likevel ser vi jo at i blant blir vi "presset" (i anførselstegn), til å opprette en kode 6 eller kode 7 fordi at vi vet at trusselen er ekstremt høy og vi vet at det er kanskje det siste kortet vi har å spille ut. (Informant C)

Kode 6 eller *strengt fortrolig adresse* er det beskyttelsestiltaket som er tilknyttet sterkeste inskripsjoner. Den utsatte må også her ta ansvar for egen sikkerhet dersom tiltaket skal fungere. Informanten bruker uttrykket "blåser sin egen adresse", og mener med det at den utsatte avslører sin skjulte adresse slik at trusselutøveren kan finne vedkommende. For at de ikke skal "blåse" eller avsløre sin skjulte adresse må de utsatte ha ansvarsfølelse og egensikkerhetstenkning. Her nærmer vi oss kjernen i dette delkapittelet. Foucault snakker om *governance of the self*, eller styring av selvet. Hvert individ må ta ansvar for egen sikkerhet og risikoen de selv utsetter seg for. Ved å opprette beskyttelsestiltak legges mye av ansvaret og belastningen over på den utsatte. Denne praksisen er i tråd med fremveksten av fokus på risiko og forebygging i vestlige samfunn (Se f.eks.: O'Malley, 2010; Zedner, 2007; Garland, 2001; Lomell, 2012). Individuer oppfordres til å ta ansvar for egen sikkerhet gjennom bruk av forsikringer, alarm, vektere og øvrige forholdsregler som bør tas ved ferdsel og tilstedeværelse i samfunnet. Hoyle (2008) skriver om risikohåndtering i England og finner den samme tendensen. De utsatte for vold i nære relasjoner blir også der ansvarliggjort og oppfordret til å følge en sikkerhetsplan slik at den utsatte selv minimerer risikoen for fremtidig vold (Hoyle, 2008, s. 332). Beskyttelsestiltak innføres altså av politiet, og gjennom tiltakene får den utsatte ansvaret for egen sikkerhet. Men hvorfor er det slik?

Med unntak av terrorforberedelser, kan ingen i Norge dømmes for handlinger de ennå ikke har begått med mindre de er dømt til forvaring. Det betyr at volds- eller trusselutøveren ikke kan inkapasiteres ved bruk av fengselsstraff bare fordi risikoanalytikerne har vurdert at det foreligger høy risiko for vold i fremtiden. En mulighet kunne vært at politiet tok fullt ansvar for den utsattes sikkerhet gjennom eksempelvis livvaktstjeneste eller sikring av bolig. Det har derimot vært en økende tendens til at ansvar for egen sikkerhet overføres til befolkningen selv og andre etater, eksempelvis barnevernet eller krisesenteret. Politiet ville trolig heller ikke hatt kapasitet til en slik oppfølging av alle voldsutsatte. Giddens (Siteret av Ericson og Haggerty) sier at sikkerhet er "a situation in which a specific set of dangers is counteracted or minimized. The experience of security usually rests on a balance of trust and acceptable risk" (1997, s. 85). Sikkerhet og beskyttelse mot vold i nære relasjoner handler altså ikke om at politiet med hundre prosent sikkerhet kan forhindre gjentatt vold, men at de bidrar til minimering av risiko ved innføring av

beskyttelsestiltak. Det handler om å innføre tiltak og regulere utsatt og utøver slik at risikoen for gjentatt vold reduseres til et akseptabelt risikonivå. Dersom trusselutøveren ikke lar seg regulere og ikke kan dømmes, må ansvaret bæres av den utsatte. Politiet bidrar til dette gjennom styring av den utsattes forståelse av seg selv og sin egen situasjon.

Noe av det viktigste egentlig er egensikkerhetstenkning for de som er utsatt. Det er noe vi har veldig fokus på, tror jeg, i de aller fleste sakene. Og det har jo med fysisk sikring, altså hvordan du bor. Hvor lett tilgang noen kan ha inn i hjemmet ditt? Hvor mange låser du har på døra? Bor du høyt oppe eller nær bakken? Hvordan kommer du deg på jobb? Tar du kollektivt og risikerer å møte på trusselutøver på veien? (Informant D)

Ofte så går det på reguleringer av trusselutøver og det går på realitetsorientering ovenfor fornærmede. Altså hva er status? Hva må du selv ta ansvar for? Hva må du gjøre for å ivareta din egen sikkerhet? (Informant C)

Man kan si at politiet forsøker å styre gjennom risiko. De setter et risikonivå og realitetsorienterer den utsatte, slik at vedkomnes forståelse for risiko korresponderer med politiets. Deretter innføres beskyttelsestiltak som samsvarer med risikonivå og egnethet. På denne måten søker politiet å få de involverte partene til å ta de rette valgene, og å styre seg selv. Dette foregår gjennom det Foucault (1982) kaller individualiseringsteknikker. Staten gjør folket til selvstendige individer som skal ta ansvar for egen velferd, som igjen vil lede til velferd i staten (Foucault, 1982, s. 784). Styringen baserer seg på individenes frie vilje og forsøker å påvirke deres handlinger gjennom handling (Gordon, 1991, s. 5). Ved et høyere risikonivå legitimeres større og mer omfattende beskyttelsestiltak. Som Informant C nevnte tidligere er det en samlet vurdering av risikonivå og egnethet som avgjør hvilke beskyttelsestiltak som innføres. Dette betyr at politiets styrende funksjon blir viktigere og sterkere ved høy risiko. Økt risiko fører altså til økt grad av forsøk på styring. Dette er fordi konsekvensene i verste fall kan være fatale dersom den utsatte ikke tar ansvar for egen sikkerhet, eller utøver ikke lar seg regulere. Mens et moderat risikonivå kan føre til at den utsatte styres til å bære med seg en mobil voldsalarm, kan et høyt risikonivå styre den utsatte til å gi opp sitt normale liv og flytte til andre siden av

landet. Risiko brukes altså som en måleenhet som får videre innvirkning på hvordan saken forfølges, og i hvilken grad politiet forsøker å styre de involverte partene.

Ved undersøkelse av politiets styrende funksjon, må man også undersøke hva deres rolle som politi betyr. Som nevnt i kapittel 2 er det trolig ikke tilfeldig at risikoanalyse av vold i nære relasjoner er plassert i politiet. Den mest åpenbare grunnen er at det primært er ansett som politiets oppgave å stanse volden. Det kan likevel tenkes at plasseringen av risikohåndteringen kan ha andre årsaker også. Politiets tilstedeværelse og tolkning av verden kan virke regulerende fordi politiets rolle er preget av *symbolsk makt* (Finstad, 2000, s. 181). Dette betyr at når politiet realitetsorienterer en voldsutsatt kan politiets stilling og posisjon (fysisk oppmøte på politistasjonen), bidra til at påvirkningskraften blir sterkere. Finstad påpeker derimot også at den symbolske makten bare virker dersom den anerkjennes (Ibid). Den utsattes holdning til politiet vil derfor kunne påvirke politiets evne til styring. Politiets styrende funksjon kan altså tenkes å styrkes av politirollen i tilfellene der den utsatte aksepterer politiets definisjonsmakt i møte med sin egen realitetsoppfatning.

Ved nærmere undersøkelse av forholdet mellom beskyttelsestiltakene, den utsatte og politiet kan man se at styringsprosessen er preget av dynamikk. De ulike aktørene påvirker og tilpasser seg hverandre. Makt i et samfunn er ikke fastlåst og konstant, men et uendelig åpent strategisk spill (Gordon, 1991, s. 5). Politiet styrer utsatt og utøver via beskyttelsestiltak for å minimere risikoen, men som vist ovenfor har også individenes egnethet og individuelle faktorer en styrende funksjon på hvilke beskyttelsestiltak som iverksettes. De enkelte beskyttelsestiltakenes innhold, funksjon og krav til den utsatte er forholdsvis statiske og kan ikke endres. Hvordan politiet og den utsatte anvender tiltakene kan derimot variere. Politiet forsøker å styre ved hjelp av beskyttelsestiltakene. Dersom den utsatte ikke ønsker å ta i bruk tiltaket kan politiet forsøke å styre gjennom endring av individets forståelse av egen situasjon. Slik endring kan som nevnt oppnås ved fokus på egensikkerhetstenkning og realitetsorientering. På denne måten kan politiet bruke risiko for å styre den utsatte til å ta i bruk nødvendige beskyttelsestiltak. Den utsatte har på sin side påvirkningskraft med tanke på hvilke tiltak som tas i bruk, og hvordan vedkommende velger å bruke dem. For å styre individer må det foreligge kunnskap om menneskers tankemønstre, og en evne til å påvirke disse mønstrene (Foucault, 1982, s. 783). En

vanlig feilantakelse knyttet til ofre for vold i nære relasjoner er at de er rasjonelle og forstår sitt eget beste (Hoyle, 2008, s. 332). Dette er ikke alltid tilfelle. Beskyttelse via tiltak fra politiet er frivillig, så dersom den utsatte ikke ønsker hjelp, har vedkommende autonomi til å avgjøre det selv. Dette skiller seg fra straffesakssporet hvor den utsattes bestemmelsesrett er innskrenket fordi det er offentlig påtale for vold i Norge. Den utsatte har altså mer autonomi i møte med det forebyggende sporet, enn i straffesakssporet. Forebyggingen bærer preg av en mer dynamisk styringsprosess, hvor den voldsutsatte i større grad kan påvirke håndteringen av sin egen risiko. Politiets evne til å proaktivt forebygge vold i nære relasjoner begrenses altså av de involverte parter ønske om å endre sin egen situasjon.

Beskyttelsestiltakene kan oppleves som svært kontrollerende og styrende for hverdagslivet. Ved kontakt- eller besøksforbud vil bevegelsesfriheten til trusselutøver innskrenkes, og ved kode 6 og 7 vil bevegelsesfriheten til den utsatte i praksis innskrenkes kraftig. Informant D bruker ordet *regime* i møte med tiltaket strengt fortrolig adresse:

Ja, det du gjør egentlig er jo at du erstatter et voldsregime med et annet regime. Du blir jo veldig begrenset når du lever med adressesperre. Du kan ikke leve helt som normalt, du må gjerne leve en liten løgn. Særlig hvis du da relokaliserer i tillegg, flytter til en annen by og skal bo på hemmelig adresse, så må du fortelle ei litt annen historie til omverdenen for å hindre at du avslører deg selv. (Informant D)

Til tross for innskrenking av bevegelsesfrihet samt en rekke andre forbehold og avgrensninger som kan følge av beskyttelsestiltakene, er de ikke å regne som *kontrolltiltak*. Spesielt for en utøver som er ilagt besøksforbud kan beskyttelsestiltaket oppleves som straff. Strengt fortrolig adresse må være frivillig for den utsatte nettopp fordi det ellers ville vært regnet som en frihetsberøvelse (Eidheim, 2009, s. 78). Hva tiltakene regnes som er dog ikke et spørsmål om opplevd funksjon, men om definisjon. Governmentality handler om at staten styrer indirekte og lar individene ta gode valg for seg selv. Beskyttelsestiltakene passer herunder inn som en del av statens styringsmentalitet, hvor tiltakene brukes til å styre folket ved bruk av risiko *gjennom* politiet. Vold i nære relasjoner er skadelig på både individ- og samfunnsnivå. På samme måte som i Foucaults forståelse av

politiets funksjon, har også norsk politi myndighet til å utøve makt i tilfellene hvor utøver ikke lar seg regulere og beskyttelsestiltakene ikke har hatt ønsket effekt. Det er først da man kan snakke om straff og kontrolltiltak, som for eksempel fengsling eller omvendt voldsalarm. Saken har da beveget seg over i straffesakssporet.

Beskyttelsestiltakene kan altså sies å inneha styrende elementer, og ansvaret for personlig sikkerhet legges over på den utsatte. Tiltakene gjør seg relevante i saker hvor etterforskningen fremdeles pågår, men også i sakene der etterforskningen ikke kommer i mål og voldsutøveren ikke får noen dom. Risikoanalyse og beskyttelsestiltakene fungerer som et sikkerhetsnett. Inskripsjoner i tiltakene legger begrensninger på livsutfoldelse, og setter krav til de involverte parter. Kravene kan strekke seg fra et trykk på den mobile voldsalarmen i en trusselsituasjon, til å måtte leve med en betydelig innskrenkning i bevegelsesfriheten. Funnene i mitt materiale viser at politiet forsøker å styre den utsatte og utøveren til å ta valg som forhindrer vold i fremtiden. Dette gjøres i tråd med Foucaults styringsbegrep ved bruk av individualiseringsteknikker, realitetsorientering og beskyttelsestiltak. Den styrende funksjonen styrkes av tilhørende inskripsjoner og politiets symbolske makt. Styringen bærer preg av en dynamikk hvor de ulike aktørene virker inn på, og styrer hverandre. Implikasjonen av praksisen er at politiets forebyggende arbeid bare virker så godt som den utsatte evner og ønsker å ta i mot tiltakene ved å styre seg selv.

6 Avslutning

Risikoanalysen politiet gjør kan forstås som innholdet i en sort boks. Målet med studien har på mange måter vært å bruke viskelær på de sorte sidene, for å gjøre boksen mer transparent. For å observere innholdet i risikoanalysen fra utsiden må mer enn bare input og output være synlig. Dette gjelder spesielt for oss som observerer politiet som etat utenfra, men også for dem som observerer utenfra det aktuelle avsnittet. Å se og reflektere over innholdet i den sorte boksen kan også være nyttig for aktørene som selv tar del i risikoanalysen. Mer kunnskap må til for å bygge forståelse for hva som driver og påvirker risikoanalysepraksisen. I kapittel 5 har jeg åpnet boksen og trukket ut sentrale elementer av risikoanalysens prosesser og funksjon, samt undersøkt hvordan disse samhandler og virker inn på hverandre. Problemstillingen jeg presenterte innledningsvis dreide seg om hvordan politiet operasjonaliserer og håndterer risiko for vold i nære relasjoner, samt hvilke implikasjoner denne praksisen kan få for politiets skjønnsrom og styring av risiko. Spørsmålet har blitt belyst gjennom undersøkelse av risikoanalytikernes erfaring med operasjonalisering gjennom kategoriseringsprosesser, og styring gjennom inskripsjoner i verktøy og beskyttelsestiltak.

Informantenes forståelse av risiko er et av grunnelementene i risikoanalysearbeidet. Jeg fant at deres risikobegrep baserer seg på en forståelse av risiko som dynamisk og betinget av fremtidige hendelser, samtidig som den også er påvirket av deres egen subjektive og temporale forståelse av risiko. Denne risikoforståelsen operasjonaliseres og gjøres håndterbar ved å sortere sakene inn i kategorier. Kategoriseringsprosessene som inngår i arbeidet er politisk definerte elementer av analysepraksisen. Disse skal skape økt effektivitet og pålitelighet gjennom en strukturert tilnærming. Analytikerne bruker sin risikoforståelse i kategoriseringsarbeidet, og sakene oversettes og tilpasses slik at de passer inn i kategoriene. Risikonivåkategorien bidrar til operasjonalisering av risiko slik at den kan måles, sammenliknes og håndteres på en ryddig måte. Kategorisering muliggjør samforståelse og samhandling. Uten et felles sett med kategorier ville skillet mellom ulike typer vold og ulike risikonivå blitt uoversiktlig. På den andre siden medfører også ryddingen en risiko for tap av detaljer og nyanser som blir mindre synlig etter kategoriseringsprosessen.

Studiens deltakere rapporterte at de i noen tilfeller opplevde utfordringer med kategoritilpasning. Spesielt gjaldt dette i saker hvor det ikke åpenbart var snakk om en æresrelatert voldssak eller en partnervoldssak, men elementer av begge. Jeg problematiserte i analysen hvordan risikonivået konstrueres av tilgjengelig informasjon og subjektive erfaringsbaserte vurderinger. Dette kan ses som en svakhet i søken etter idealet om den objektive forståelsen av risiko. Samtidig er de subjektive vurderingene regnet som en forutsetning for praksisen slik den er utformet i dag, og informantene legger selv vekt på viktigheten av det menneskelige i møte med menneskelige problemer. Dette ledet diskusjonen videre til analytikernes skjønnsrom.

Politiet styres av Justis- og beredskapsdepartementet, via Politidirektoratet. Risikoanalytikerne er fra politisk hold påbudt å analysere alle saker som omhandler vold i nære relasjoner. Analyseverktøyene SARA og Patriark skal anvendes i saker som omhandler partnervold og æresrelatert vold, men verktøyene leder ikke frem til ett riktig svar med to streker under. Analyseverktøyene er ikke algoritmebasert, og kan ikke alene si noe om risikonivået i en sak. Informantene vektla erfaring fra fagfeltet og det politifaglige skjønnet som sentralt for å gjøre gode risikoanalyser. Uten erfaring og fenomensforståelse ble verktøyene ansett som mangelfulle. Anvendelsen av verktøyene innskrenker analytikernes skjønnsrom fordi inskripsjoner i verktøyene kan tenkes å styre informasjonsinnhenting. Analytikerne kan heller ikke velge hvilke saker som skal risikoanalyseres. Det er altså lite rom for skjønn ved valg av arbeidsoppgaver. På den andre siden legges skjønnsutøvelse til grunn for bruk av verktøyene, og analysene kunne ikke vært gjennomført uten analytikernes politifaglige skjønn. Verktøyene og det politifaglige skjønnet fungerer således i samspill og utfyller hverandre i analysepraksisen slik den er utformet i dag.

Styring virker også inn på risikohåndteringsarbeidet. Håndteringen av risiko gjøres gjennom innføring av beskyttelsestiltak eller motivasjonssamtaler. Styringen tidlig i analyseprosessen bar preg av å være top-down, med forhåndsbestemte kategorier, mens styringen i risikohåndteringsarbeidet i større grad var preget av dynamikk. Politiet kan innføre beskyttelsestiltak eller forsøke å endre realitetsoppfatningen til den utsatte slik at vedkommende tar de beste valgene for seg selv. Dette gjøres i tråd med Foucaults forståelse av politiets rolle i den statlige styringen. Den utsatte

kan på sin side velge å ta i mot hjelpen eller la være å bruke tiltakene slik de er ment. Ved siden av risikonivå er egnethet hos den utsatte det viktigste punktet med tanke på hvilke tiltak som igangsettes. Vedkommende kan dermed styre selv i hvilken grad risikoen blir håndtert, og blir ansvarlig for sin egen sikkerhet. Dette er i tråd med samfunnsutviklingen hvor individer i stadig større grad har blitt ansvarliggjort, og forventes å beskytte og styre seg selv. Beskyttelsestiltakene er i seg selv statiske og kan ikke forandres på. De kan derimot styre de øvrige aktørenes adferd, på samme måte som aktørene kan styre hvordan de velger å bruke tiltakene. Politiets innføring av beskyttelsestiltak virker altså bare i den grad den utsatte selv ønsker og evner å ta i bruk tiltaket. I hvilken grad risikoanalyse og håndtering har en forebyggende effekt er vanskelig å si noe konkret om. Det føres svært lite statistikk på gjentatt vold i saker som er risikoanalysert. Informantene rapporterer selv at det forebyggende arbeidet de gjør gjennom risikoanalyse og håndtering har en forebyggende funksjon, men inntil politiet begynner å føre statistikk vil den faktiske effekten være skjult.

Risikobegrepet er uatskillelig knyttet til fremtiden. Politiet skal etter dagens målsetninger arbeide proaktivt og være forut for kriminaliteten. Dette arbeidet skal være kunnskaps- og etterretningsbasert. Risikoanalysepraksisen opptrer innenfor disse rammene, men kunnskap om fremtidig kriminalitet vil alltid inneha elementer av usikkerhet. Uavhengig av om risikoen kategoriseres som lav eller høy, kan verken risikoanalytikerne eller den voldsutsatte vite sikkert hva som vil skje i fremtiden. Risikohåndteringen baserer seg på den forutgående risikoanalysen, så beskyttelsestiltakene som innføres gjenspeiler analytikerens vurdering av saken. Selv om kategorisering, strukturering og skjønnsmessige vurderinger er gjort med faglig kvalitet, er det uansett ikke mulig å predikere fremtiden med hundre prosent sikkerhet. Analysen vil likevel kunne gi en indikasjon på hva fremtiden vil kunne innebære, på bakgrunn av statistisk bestemte risikofaktorer og politifaglige skjønnsmessige vurderinger. Risikoanalyse og håndtering styres av rammene de opptrer i, men får et dynamisk uttrykk i møte med individene på feltet.

Denne oppgavens bidrag er forskningsbasert kunnskap på et felt som fra før er lite utforsket. Oppgaven har gitt økt innsikt i politiets risikoanalyser og bruk av risikoanalyseverktøy knyttet til vold i nære relasjoner. Implikasjonene som følger av

kategoriseringsprosesser, skjønnsutøvelse og styring av individer har blitt presentert og diskutert. Oppgaven er basert på en kvalitativ undersøkelse av risikoanalytikerens erfaringer fra praksisen, samt studier av analyseverktøyene SARA og Patriark. Studien bidrar til problemstillinger som er relevante i samtidens politiforskning. Risikoorientert politiarbeid, innsnevring av skjønnsrom, og styring gjennom forebyggende arbeid, er dagsaktuelle temaer. Om risikoanalysepraksisen undersøkes som et nettverk, slik som i denne oppgaven, finnes det flere aktører som kunne vært undersøkt nærmere for å få en mer uuttømmelig analyse av praksisen. Dette kan bygges videre på ved å eksempelvis snakke med andre politidistrikt eller utsatt og utøver. Funnene fra studien kan også være relevant i møte med andre praksiser som involverer grensesnittet mellom håndtering av fremtidig risiko, teknologi og faglig skjønn. Risikoanalyse er en forholdsvis ny arbeidsmetode i politiet, og det forebyggende arbeidet vil trolig utvikle seg videre i takt med politireformen og øvrig samfunnsutvikling. Den sorte risikoanalyse-boksen har i denne oppgaven blitt åpnet, men er ikke ferdig studert. Studien kan dermed danne grunnlaget for videre undersøkelse av risikoanalyse i politiets forebyggende innsats mot vold i nære relasjoner.

Antall ord: 28210

Litteraturliste

Bakketeig, E. (2006). *Mobil voldsalarm - En friere hverdag?*. (PHS forskning 1/2006).

Barne- og likestillingsdepartementet. (2016). *Opptrappingsplan mot vold og overgrep*. (Prop. 12 S 2016-2017). Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/f53d8d6717d84613b9f0fc87deab516f/no/pdfs/prp201620170012000dddpdfs.pdf>

Belfrage, H., Strand, S., Ekman, L., & Hasselborg, A. (2012a). Assessing Risk of Patriarchal Violence with Honour as a Motive: Six Years Experience Using the PATRIARCH Checklist. *International Journal of Police Science & Management*, 14(1), 20-29.

Belfrage, H., Strand, S., Storey, J., Gibas, A., Kropp, P., Hart, S., & Kovera, M, B., (2012b). Assessment and Management of Risk for Intimate Partner Violence by Police Officers Using the Spousal Assault Risk Assessment Guide. *Law and Human Behavior*, 36(1), 60-67.

Bjørge, T., & Myhrer, T. (2015). *Forskningsetisk veileder for Politihøgskolen* (2. Utg.). Politihøgskolen.

Blanchet, V. (2018). Performing market categories through visual inscriptions: The case of ethical fashion. *Organization*, 25(3), 374-400.

Boxall, H., Rosevear, L., & Payne, J. (2015). Domestic violence typologies: What value to practice? *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, (494), 1.

Creswell, J., & Poth, C. (2018). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (4. utg.). London: Sage.

Cockbain, E., & Knutsson, J. (2015). *Applied police research: Challenges and opportunities*. London: Routledge.

De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi* (4.utg). Hentet fra:

https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/60125_fek_retningslinjer_nesh_digital.pdf

de Lint, W. (1998). Regulating autonomy: Police discretion as problem for training. *Canadian Journal of Criminology*, 40(3), 277-304.

Duedahl, P., & Jacobsen, H. M. (2010). *Introduktion til dokumentanalyse* (Vol. 394, Metodeserie for Social- og Sundhedsvidenskaberne). Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Dullum, J. (2019). *Besøksforbud – straffeprosessloven § 222a. En evaluering av praktiseringen av bestemmelsen i saker om vold i nære relasjoner*. (NOVA rapport 1/2019). Hentet fra: <https://fagarkivet-hioa.archive.knowledgearc.net/bitstream/handle/20.500.12199/1284/NOVA-Rapport-1-2019-Besoksforbud.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Dullum, J., & Bakketeig, E. (2017). Bruk av legalstrategi mot vold i nære relasjoner. *Tidsskrift for Strafferett*, (02), 103-125.

Dupont, D., & Pearce, F. (2001). Foucault contra Foucault: Rereading the 'Governmentality' papers. *Theoretical Criminology*, 5(2), 123-158.

Durand, R., & Khaire, M. (2017). Where Do Market Categories Come From and How? Distinguishing Category Creation From Category Emergence. *Journal of Management*, 43(1), 87-110.

Eidheim, S. (2007). *Å leve på sperret adresse: En Forstudie Av Kvinner Som Lever På Sperret Adresse*. (PHS forskning 1/2007).

Eidheim, S. (2009). Adressesperring som hjelpetiltak for voldsofre. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap*, 96(1), 72-82.

Ericson, R., & Haggerty, K. (1997). *Policing the risk society* (Clarendon studies in criminology). Oxford: Clarendon Press.

Fangen, K., & Sellerberg, A. (2011). *Mange ulike metoder*. Gyldendal Akademisk: Oslo.

- Finstad, L. (2000). *Politiblikket*. Oslo: Pax.
- Foucault, M. (1982). The Subject and Power. *Critical Inquiry*, 8(4), 777-795.
- Foucault, M. (1991). Governmentality. I Burchell, Gordon & Miller. (Red.), *The Foucault effect* (s. 87-104). London: Harvester Wheatsheaf.
- Fyfe, N., Gundhus, H, O., & Rønn, K, V. (2018). *Moral issues in intelligence-led policing*. London: Routledge.
- Garland, D. (1997). 'Governmentality' and the Problem of Crime: Foucault, Criminology, Sociology. *Theoretical Criminology*, 1(2), 173-214.
- Garland, D. (2001). *The Culture of Control*. Oxford: Oxford University Press.
- Giddens, A., & Pierson, C. (2002). *Samtaler med Anthony Giddens – At forstå moderniteten*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Gilbert, T., & Powell, J. (2010). Power and Social Work in the United Kingdom: A Foucauldian Excursion. *Journal of Social Work*, 10(1), 3-22.
- Gordon, C. (1991). Governmental rationality: an introduction. I Burchell, Gordon & Miller. (Red.), *The Foucault effect* (s. 1-51). London: Harvester Wheatsheaf.
- Gundhus, H. (2016). Å målstyre skjønnsutøvelse; profesjonalisering av politiets utlendingskontroll. *Sosiologi I Dag*, 46(1), 54-79.
- Gundhus, H, O. (2018). Smart politiarbeid? Når skillene mellom etterretning, forebygging og etterforskning viskes ut. I Rønne, A., & Stevnsborg, H. (Red.), *Ret SMART* (s. 145-170). København: Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.
- Gundhus, H, O., Talberg, N., & Wathne, C, T. (2018). Konturene av en ny politirolle: politiansattes erfaringer med Nærpolitireformen. I Sørli, V. & Larsson, P. (Red.), *Politireformer: idealer, realiteter, retorikk og praksis* (199-222). Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Gundhus, H. O., Talberg, N., & Wathne, C. T. (2019). Politiskjønnnet under press. I Sunde, I. & Sunde, N. (Red.), *Det digitale er et hurtigtog!* (83-115). Bergen: Fagbokforlaget.

Helmus, L., & Bourgon, Guy. (2011). Taking Stock of 15 Years of Research on the Spousal Assault Risk Assessment Guide (SARA): A Critical Review. *International journal of Forensic mental health*, 10, 64-75.

Hestehave, N. K. (2018). Predicting crime? I Fyfe, N., Gundhus, H. O., & Rønn, V. K. (Red.), *Moral issues in intelligence-led policing* (185-203). London: Routledge.

Hoyle, C. (2008). Will she be safe? A critical analysis of risk assessment in domestic violence cases. *Children and Youth Services Review*, 30(3), 323-337.

Jasanoff, S. (1993). Bridging the Two Cultures of Risk Analysis 1, 2. *Risk Analysis*, 13(2), 123-129.

Johannessen, L. (2018). Flertydighet og fleksibilitet. *Norsk Sosiologisk Tidsskrift*, 2(03), 242-258.

Justis- og Beredskapsdepartementet. (2012). Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner: Det handler om å leve. (Meld. St. 15 (2012-2013)). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/1cea841363e2436b8eb91aa6b3b2d48e/no/pdfs/stm201220130015000dddpdfs.pdf>

Justis- og Beredskapsdepartementet. (2014a). *Endringer i politiloven mv (trygghet i hverdagen – nærpolitireformen)*. (Prop. 61 LS, 2014-2015). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-61-s-2014-2015/id2398784/sec1>

Justis- og Beredskapsdepartementet. (2014b). *Et liv uten vold. Handlingsplan mot vold i nære relasjoner*. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/97cdeb59ffd44a9f820d5992d0fab9d5/hplan-2014-2017_et-liv-uten-vold.pdf

Justis- og Beredskapsdepartementet. (2017). *Tildelingsbrev 2017: Politidirektoratet*. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/23751a30c2a24f23ac8f646973dc9bf4/2017/tildelingbrev-2017-pod.pdf>

Justis- og Beredskapsdepartementet. (2018, 10. September). *Politiets oppgaver og organisering*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/lov-og-rett/kriminalitet-og-politi/innsikt/politiet/id713373/>

Kaufmann, M., Egbert, S., & Leese, M. (2019). Predictive Policing and the Politics of Patterns. *The British Journal of Criminology*, 59(3), 674-692.

Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T., & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg., 2. oppl. ed.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Kvålseth, T. (2014). Entropy Evaluation Based on Value Validity. *Entropy*, 16(9), 4855-4873.

Larsson, P., & Sørli, V, L. (2018). Reformen i politiet. I Sørli, V. & Larsson, P. (Red.), *Politireformer: idealer, realiteter, retorikk og praksis* (15-34). Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Latour, B., & Woolgar, S. (1986). *Laboratory life – The Construction og Scientific Facts*. Oxford: Princeton University Press.

Latour, B. (1987). *Science in action : How to follow scientists and engineers through society*. Milton Keynes: Open University Press.

Latour, B. (1990). Technology is Society Made Durable. *The Sociological Review*, 38(1), 103-131.

Latour, B. (1999). On Recalling Ant. *The Sociological Review*, 47(1), 15-25.

Latour, B. (2005). *Reassembling the social: an introduction to actor-network-theory*. Oxford: Oxford University Press.

Law, J. (2004). *After Method: Mess in Social Science Research*. London: Routledge.

Law, J. (2009). Actor Network Theory and Material Semiotics. I Turner, B. (2009) *The new Blackwell companion to social Theory* (141-158). Blackwell publishing Ltd.

Lie, L. M. (2011). *I forkant – kriminalitetsforebyggende politiarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Lien, M. E., Nustad, K. G., & Ween, G. B. (2012). Introduksjon. ANthropologiens grensefalter. *Norsk Antropologisk tidsskrift*, 23(3-4), 214-224.

Lomell, H. M. (2012). Punishing the uncommitted crime: Prevention, pre-emption, precaution and the transformation of criminal law. I B. Hudson & S. Ugelvik (Red.), *Justice and Security in the 21st Century: Risks, rights and the rule of law*. London: Routledge.

Lundgaard, J. M. (2019). *Kritisk kunnskap. Meningsdannelse og beslutningsprosesser ved politiets operasjonssentral* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Oslo, Oslo.

Madsbu, J. (2011). *Hvordan etablere vitenskaplig kunnskap om samfunnet?* Oplandske Bokforlag.

Mann, S., Vrij, A., & Bull, R. (2004). Detecting True Lies: Police Officers' Ability to Detect Suspects' Lies. *Journal of Applied Psychology*, 89(1), 137-149.

Mythen, G., & Walklate, S. (2006). Criminology and terrorism: Which thesis? Risk society or governmentality? *British Journal of Criminology*, 46(3), 379-398.

Newburn, T. (2013). *Criminology* (2. Utg.). London: Routledge.

NOU 2009:12. (2009). *Et ansvarlig politi: Åpenhet, kontroll og læring*. Oslo: Departementenes servicesenter Informasjonsforvaltning.

O'Malley, P. (2010). *Crime and Risk*. London: SAGE Publications.

Politidirektoratet. (2014a). *Etterretningsdoktrine for politiet* (POD publikasjon nr. 2014/11). Hentet fra: <https://www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/03-strategier-og-planer/etterretningsdoktrine.pdf>

Politidirektoratet. (2014b). *Veileder: Risikovurderingsverktøyet SARA:SV: Det forebyggende sporet i partnervoldssaker.* (POD publikasjon nr. 2014/09). Oslo: Politidirektoratet

Politidirektoratet. (2016). *Politiets årsrapport 2015.* Hentet fra: <https://www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/rapporter/politiets-arsrapport-2015.pdf>

Politidirektoratet. (2017). *Politiet mot 2025 – Politiets virksomhetsstrategi.* Hentet fra: <https://www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/03-strategier-og-planer/politiet-mot-2025---politiets-virksomhetsstrategi.pdf>

Politidirektoratet. (2018). *Kriminalitetsforebygging som politiets primærstrategi 2018-2020: Politiet mot 2025 – delstrategi.* Hentet fra: <https://www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/03-strategier-og-planer/kriminalitetsforebygging-politiets-primarstrategi.pdf>

Politiet. (2019). *STRASAK-rapporten 2018.* Hentet fra: <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/strasak/2018/strasak-2018.pdf>

Rapley, T. (2007). *Doing conversation, discourse and document analysis.* London: SAGE Publications.

Rasmussen, I., Strøm, S., Sverdrup, S. & Vennemo, H. (2012). *Samfunnsøkonomiske kostnader av vold i nære relasjoner.* (Vissta Analyse rapport nr. 2012/41). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/ingressbilder/rapporter/voldsmalin-g2012.pdf?id=2331198>

Riksadvokaten. (2019). *Kontaktforbud med elektronisk kontroll.* (Rundskriv 2/2019). Hentet fra: <https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2019/05/Rundskriv-2-2019-kontaktforbud-ved-el-kontroll.pdf>

Skeem, J., & Monahan, J. (2011). Current Directions in Violence Risk Assessment. *Current Directions in Psychological Science*, 20(1), 38-42.

Shapiro, D., & Noe, A. (2015). *Risk Assessment: Origins, Evolution, and Implications for Practice*. New York: Springer.

Skjørten, K., Bakketeig, E., Bjørnhold, M. & Mossige, S. (2019). Vold i nære relasjoner – et felt i bevegelse (13-29). I Skjørten, K., Bakketeig, E., Bjørnhold, M. & Mossige, S (Red.), *Vold i nære relasjoner*. Oslo: Universitetsforlaget.

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse – En innføring i kvalitative metoder* (5. Utg). Bergen: Fagbokforlaget.

Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utgave. ed.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Tjora, A. (2018). *Viten skapt. Kvalitativ analyse og teoriutvikling*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Valland, T, D. (2016). Frykten for feil i politiet. *Sosiologi i dag*, 46(1), 32-53.

Vestby, A. (2018). Policy-making without politics. I Fyfe, N., Gundhus, H, O., & Rønn, V, K. (Red.), *Moral issues in intelligence-led policing* (265-282). London: Routledge.

Wathne, C. (2018). *Målstyring i politiet : I teori og praksis*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Weiss, R. (1994). *Learning from strangers : The art and method of qualitative interview studies*. New York: Free Press.

Winner, L. (1993). Upon Opening the Black Box and Finding It Empty: Social Constructivism and the Philosophy of Technology. *Science, Technology & Human Values*, 18(3), 362-378.

Winthereik, B., & Vikkelsø, R. (2005). ICT and Integrated Care: Some Dilemmas of Standardising Inter-Organisational Communication. *Computer Supported Cooperative Work*, 14(1), 43-67.

Zedner, L. (2007). Pre-crime and post-criminology? *Theoretical Criminology*, 11(2), 261-281.

Aas, G. (2014). Familievold som et spesialfagfelt i politiet? *Nordisk Politiforskning*, (1), 58-81.

Aas, G. (2015). Overgrep mot eldre i nære relasjoner og politiets rolle. *PHS Forskning*, 2015 (4), Oslo: Politihøgskolen.

Aas, G. (2016). Theory or practice? Perspectives on police education and police work. *European journal of policing studies*. Hentet fra: <http://www.maklu-online.eu/en/tijdschrift/ejps/online-first/online-first/theory-or-practice-perspectives-police-education-a/>

Aas, G. (2019). Policing the Penal Provisions on Repeated and Severe Domestic Violence. *Nordisk politiforskning*, 6(2), 93-110.

Vedlegg 1 – Meldeskjema NSD

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

07.05.2020, 09:14

NSD sin vurdering

Prosjektittel

Bruken av strengt fortrolig adresse i lys av teorier om risiko, forebygging og offer i dagens samfunn

Referansenummer

484360

Registrert

17.04.2019 av Mette Aas - metteaas@uio.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Oslo / Det juridiske fakultet / Institutt for kriminologi og rettssosiologi

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

May-Len Skilbrei , m.l.skilbrei@jus.uio.no, tlf: 22850110

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Mette Aas , mette.aas@uio.jus.student.no , tlf: 92018667

Prosjektperiode

01.06.2019 - 31.05.2020

Status

26.04.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

26.04.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg 26.04.2019. Behandlingen kan starte.

Du anbefales å oppdatere informasjonsskrivet ditt med kontaktinformasjon til din institusjons personvernombud.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.05.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Dersom du benytter en databehandler i prosjektet må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 2 – Samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet:

”Politiets risikoanalyser og forebygging av vold i nære relasjoner”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke politiets bruk av risikoanalyser ved vold i nære relasjoner. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med studien er å få mer kunnskap om politiets bruk av risikovurderinger ved vold i nære relasjoner, samt undersøke vektningen av risiko opp mot forebyggingstiltak. Dette vil igjen knyttes opp mot kriminologisk teori om risiko og forebygging. For å undersøke dette nærmere vil jeg intervju politibetjenter i Oslo politidistrikt for å få innblikk i deres erfaringer og tanker om dagens praksis. Studien er en masteroppgave i kriminologi fra Universitetet i Oslo.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for kriminologi og rettssosiologi ved Universitetet i Oslo er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Studien tar utgangspunkt i erfaringer fra Oslo Politidistrikt. Du blir spurt om å delta fordi du har erfaring med risikovurderinger ved vold i nære relasjoner.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å delta i prosjektet innebærer det at du deltar på et intervju på opptil én time. Det vil stilles spørsmål knyttet til politiets risikovurderinger ved vold i nære relasjoner og om intervjuobjektets egne erfaringer og tanker om praksis. Spørsmålene vil ikke gå nærmere inn på taushetsbelagt informasjon og personopplysninger i enkeltsaker.

Intervjuene vil tas opp med båndopptaker, disse opptakene vil slettes når prosjektet ferdigstilles.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Veileder på masterprosjektet vil ha tilgang til intervjuene, ellers vil de ikke være tilgjengelige for noen.
- Navn og kontaktopplysninger vil bli oppbevart separat fra øvrige data og de vil erstattes med en kode som lagres på egen navneliste. Opptak vil bli lagret på en passordbeskyttet forskningsserver. Fysiske dokumenter vil oppbevares innelåst.
- Informantene vil anonymiseres i publikasjonen og skal ikke kunne gjenkjennes. Kjønn, navn, alder og andre kjennetegn er ikke relevant for studien og vil derfor ikke publiseres. Det vil stå i publikasjonen at informantene i utvalget arbeider i Oslo Politidistrikt på intervjudtidspunktet.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes i mai 2020. Personopplysninger og opptak vil slettes ved prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Oslo har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med: Institutt for kriminologi og rettssosiologi ved Universitetet i Oslo ved May-Len Skilbrei m.l.skilbrei@jus.uio.no eller Mette Aas mette.aas@student.jus.uio.no.

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
May-Len Skilbrei

Masterstudent
Mette Aas

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet "politiets risikoanalyser og bruken av strengt fortrolig adresse ved vold i nære relasjoner", og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- Å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. Mai 2020.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3 – Intervjuguide

Intervjuguide

Verktøyene

- Hva er din og de andre risikoanalytikernes rolle i politiorganisasjonen?
- Kan du fortelle litt om hvordan saksgangen er fra en hendelse oppstår til den kommer til dere, og hvor går den videre?
- Kan du fortelle litt om hvordan dere bruker risikoanalyseverktøyene her?
 - Hvor ofte og på hvilket tidspunkt?
 - Hvor lang tid tar en risikovurdering?
 - Slavisk eller fritt?
 - Hvem innhentes det informasjon fra?
- Hvordan brukes skjønnsutøvelse sammen med det strukturerte verktøyet? Mye eller lite? På hvilket tidspunkt?
- Har du eller noen du kjenner opplevd dissonans mellom politiarbeidet og risikohåndteringsarbeidet?
- Finnes det noen systemer som måler effektiviteten av verktøyene?
- Etter egne erfaringer føler du at SARA og PATRIARK har en ønsket effekt?
 - Hvilke situasjoner virker det godt eller dårlig?
- Hvilke utfordringer ser du med tanke på arbeidet med SARA og PATRIARK?

Vold i nære/ære

- Hvordan velger man mellom PATRIARK og SARA i ulike saker?
 - Hvor viktig tenker du det er at man velger rett? Like momenter
- Jobber alle med både PATRIARK og SARA, eller er ansvaret delt?
- Utløser de like eller ulike tiltak i din erfaring? Hvorfor tror du det er slik?
 - Har sakene ulike utfordringer knyttet til seg?

Forebygging og kode 6

- Hvordan forebygger politiet vold i nære relasjoner?
- Forskjell på forebygging generelt og forebygging av nye hendelser.
- Hvordan vil du si at PATRIARK og SARA virker inn i det forebyggende arbeidet mot vold i nære relasjoner?
- Hvilke forebyggingsmetoder har dere tilgjengelig ved høy risiko for gjentakelse?
- Kode 6 og 7 er omfattende beskyttelsestiltak, hvilke alternativer finnes dersom offeret ikke ønsker å leve så restriktivt?
 - Hva er dine tanker om gjerningspersonens og offerets rettssikkerhet ved bruk av kode 6 eller andre tiltak?
- I hvilken grad følger politiet opp personer som lever på fortrolig adresse?
 - Hva er deres rolle før, under og etter plassering?
 - Noe mer ved din jobb eller risikoanalysene du ser som interessant eller verdifullt? Noe annet du vil ta opp?

Vedlegg 4 – SARA:SV

Sjekkliste for bedømming av risiko for fremtidig partnervold (SARA:SV)							
P. R. Kropp, S. D. Hart & H. Belfrage, Norsk versjon J.Aa. Nøttestad & C. Lylum							
Navn på volds-/trusselutøver:				Person nr. volds-/trusselutøver:		Anm.nr:	
Utfyllt av:						Dato:	
Informasjonskilder: ☐ Samtale/avhør med volds- / trusselutøver ☐ Samtale/avhør med volds-/trusselutsatt ☐ Annet: Politirapporter og samtaler med etterforsker. <hr/>				Vurderingsprosedyre: J = Risikofaktoren er tilstede; D = Risikofaktoren er muligens eller delvis tilstede; N = Risikofaktoren er ikke tilstede; -- = Utilstrekkelig informasjon "Aktuell situasjon" tilsier forholdene ved den aktuelle hendelsen og i nær tilslutning til denne (de siste 4 ukene)			
☐ PO "Agentsøk"	☐ Strasak	☐ BL	☐ Indicia	☐ SSP/BOT	☐ Våpenreg.	☐ Elys/SIS	☐ FREG
☐ Autosys	☐ DUF	☐ Passreg.
Risikofaktorer for partnervold hos volds-/trusselutøver						Aktuell Situasjon	Tidligere
Her vurderes personens historie mht. partnervold							
1. Vold > Fysisk vold, eller forsøk på fysisk vold, inkludert seksuell vold, som har ført til medisinsk behandling eller kontroll, eller som burde medføre slik behandling eller kontroll, og/eller bruk av våpen, vurderes som "J" > Mindre alvorlig vold, eller forsøk på dette, vurderes som "D"							
2. Trussel, og/eller intensjon om å utøve alvorlig vold > Drapstrussel eller trussel om alvorlig vold > Trussel om å utføre mindre alvorlig vold vurderes som "D" > Inkludert er kunnskap om planlegging, eller tanker om, å skadeldrepe fornærmede							
3. Opptrapping > Personen har trappet opp sin voldsomme/ruende atferd > "Opptrapping" gjelder frekvens og/eller alvorlighetsgraden av vold/trusler							
4. Brudd på besøksforbud eller lignende > Gjelder overtredelse av vilkår og regler i forbindelse med besøksforbud, meldeplikt, permisjon, prøvelsesatelse, beskyttelsestiltak, etc, som er iverksatt pga av partnervold > Tilfeller hvor personen er pågrepet av politiet eller dømt for en slik overtredelse, samt gjentatte overtredelser vurderes som "J"							
5. Holdninger som støtter eller unnskylder partnervold > Personen gir uttrykk for sosiale, politiske, religiøse, (sub)kulturelle eller personlige holdninger som støtter eller unnskylder partnervold > Inkludert er eietrang og seksuell sjalusi > Personen bagatelliserer eller fornægter mye eller all tidligere partnervold (f.eks. fornægter helt, skylder på andre eller på fornærmede, eller toner ned eller fornægter konsekvensene av volden)							

Volds-/trusselutøvers psykososiale situasjon	Aktuell situasjon	Tidligere
<p>6. Annen ikke partnervoldsrelatert kriminalitet</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Personen er dømt eller mislenkt for annen, voldsrelatert eller ikke voldsrelatert kriminalitet ➤ Personen har en antisosial holdning og eller en antisosial omgangskrets ➤ Her inkluderes all vold, eller trussel om vold, som er rettet mot så vel fremmede personer som andre familiemedlemmer utenom partneren, eller mot dyr 		
<p>7. Alvorlige relasjonelle problem</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Brudd i forholdet til partneren, og/eller et eller flere svært konfliktfylte forhold ➤ Denne vurderingen skal gjøres uavhengig av den aktuelle hendelsen. 		
<p>8. Problem på arbeidsmarkedet/økonomiske problem</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Arbeidsløshet, en ustabil situasjon på arbeidsmarkedet, eller betydelige økonomiske problem 		
<p>9. Rusmisbruk</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Personens misbruk av alkohol, narkotika eller medikamenter har ført til redusert helse/tilstand og/ eller sosial funksjon (f. eks., tatt hånd om av politiet eller oppsigelse fra arbeid) 		
<p>10. Psykiske problem</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Tegn på psykisk sykdom (f.eks. alvorlig depresjon eller alvorlig angst) ➤ Tegn på personlighetsforstyrrelse karakterisert ved aggressivitet, impulsivitet, ustabilitet eller ekstrem sjalusi (f. eks. antisosial-, psykopatisk-, narcissistisk- eller emosjonell ustabil personlighetsforstyrrelse) ➤ Tanker eller hensikt om å ta sitt eget liv. <p>☐ Bekreftet: Vurderingen bekreftes/utføres av psykiatrisk/psykologisk ekspertise</p> <p>☐ Antatt: Vurderingen trenger å bli bekreftet/utført av psykiatrisk/psykologisk ekspertise</p>		
<p>Sårbarhetsfaktorer hos volds-/trusselutsatt</p> <p>Her vurderes faktorer hos volds-/trusselutsatt som kan være av betydning for sikkerheten</p>		
	Aktuell situasjon	Tidligere
<p>11. Inkonsekvent atferd eller inkonsekvente holdninger overfor volds-/trusselutøver</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ambivalent opptreden eller holdning overfor volds-/trusselutøver f. eks. ønsker ikke anmeldelse. Har ingen "klar linje" i sin væremåte eller sender ut "doble budskap" ➤ Kontakter selv gjerningsmannen indirekte eller direkte ➤ Normaliserer og minimaliserer gjerningsmannens atferd ➤ Følger ikke de oppsatte sikkerhetsiltakene 		
<p>12. Ekstrem frykt for volds-/trusselutøver som gjør den volds-/trusselutsatte irrasjonell</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Den volds-/trusselutsatte er så redd for volds-/trusselutøver at hun/han ikke er rasjonell ➤ Tør ikke å følge iverksatte sikkerhetsiltak ved en konfrontasjon med volds-/trusselutøver ➤ Trues til å trekke tilbake tidligere oppgitt informasjon ➤ Tør ikke å bryte ut av forholdet til volds-/trusselutøver. ➤ Ekstrem uro for sine nærmeste (f. eks. barn, foreldre, ny partner, kjæledyr) 		
<p>13. Mangelfull tilgang til sosial og profesjonell hjelp</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Lite kunnskap om lover, rettigheter og hjelpeorganisasjoner ➤ Uvilje mot å søke hjelp ➤ Liten eller ingen kontakt med familie og venner ➤ Sterkt kontrollert av volds-/trusselutøver. ➤ Høy grad av kontroll fra et subkulturell / religiøst miljø som støtter eller unnskylder partnervold 		

14. Utsatt livssituasjon > Dårlig fysisk beskyttelse i hjemmet > Dårlig fysisk beskyttelse på arbeidsplass/en/skolen > Usikker transport > Dårlig tilgang på varslingsmuligheter > Må ha kontakt med volds-/trusselutøver (f. eks. /samvær med barn)		
15. Personlige hindringer > Problem på arbeidsmarkedet/økonomiske problem > Juridiske problem/uenighet om bosted/samvær med barn > Psykisk problem/depresjon/tanker om selvmord. > Misbruk av alkohol, narkotika eller legemidler > Fysisk sykdom/funksjonshemming.		

Øvrige relevante opplysninger (f.eks tilgang til våpen)	Aktuell situasjon	Tidligere

Risiko for partnervold, dersom ingen beskyttelsestiltak iverksettes:

Sett en ring rundt: Lav (L), Middels (M), Høy (H), Ekstrem (E)

I nærmeste fremtid (akutt)?	L	M	H	E
Risiko for svært alvorlig/dødelig vold?	L	M	H	E

Spousal Assault Risk Assessment guide: Short Version (SARA:SV), Version 2 P. R. Kropp, S. D. Hart & H. Belfrage

© 2005 ProActive ReSolutions Inc. (www.proactive-resolutions.com)

Bruken av SARA:SV krever utdanning og trening. For informasjon kontakt: St. Olavs hospital, Avd. Brøset, Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels-, og rettspsykiatri, Pb. 1803 Lade, 7440 Trondheim. E-mail: jim.a.nottestad@ntnu.no. Tlf: 90062144, Fax:73901477, eller Cecilie Lynum Politihøgskolen i Oslo. E-mail cecilie.lynum@phs.no. Tlf. 23199900

Vedlegg 5 – Patriark

PATRIARK		
Risikovurdering for æresrelatert vold og æresdrap		
Navn:	Personnummer:	ID-nummer:
Notat /		Dato:
Informasjonsskilder: ☐ Intervju med den mistenkte ☐ Intervju med offeret/offerene ☐ Annet _____	Beskrivelse fremgangsmåte: <i>J</i> = Risikofaktorene foreligger; <i>D</i> = Risikofaktorene foreligger muligens eller delvis; <i>N</i> = Risikofaktorene foreligger ikke; -- = Utilstrekkelig informasjon	
Beskrivelse av hendelsen(-e) og sammenheng/kontekst: <i>Saken:</i> <ul style="list-style-type: none">- Forlovelse/ekteskap?- Utroskap?- "Feil" partner?- Seksuell legning?- Blodhevn?- Kjønnsmestling? <i>Kontekst:</i> <ul style="list-style-type: none">- Beskriv slektsforholdene?- Beskriv maktstrukturen?- Beskriv eventuelle alvorlige nornbrudd? <i>Administrativt:</i> <ul style="list-style-type: none">- Er andre myndigheter involvert?- Er hendelsen politianmeldt?		

Beskrivelse av hendelsen (forts.)

Risiko faktorer hos den/de som truer	N, D, J
<p>1. Alvorlige trusler om vold</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Slekten/familien/gjerningsmannen retter alvorlige trusler om vold, enten uttalt eller fordekte. ➤ Inkludert kjennskap til planlegging av å skade/drepe offeret eller planer om å bortføre og/eller tvangsgifte. ➤ Trusler om mindre alvorlig vold bedømmes som "D". 	
<p>2. Tidligere bruk av fysisk vold</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Slekten/familien/gjerningsmannen har tidligere brukt, eller forsøkt å bruke, fysisk vold mot offeret eller mot andre. ➤ Vold, eller forsøk på vold, med medisinsk behandling eller kontroll som følge, eller som burde medføre en slik behandling eller kontroll, og/eller bruk av våpen kodes "J". ➤ Mindre alvorlig vold, eller forsøk på dette, bedømmes som "D". 	
<p>3. Tidligere æresrelatert vold</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Slekten/familien/gjerningsmannen har tidligere brukt æresrelatert vold mot andre. ➤ "Æresrelatert" betyr i denne sammenheng vold som er initiert og legitimert av patriarkalske familie- og slektskapsrelasjoner. ➤ Med "vold" menes enhver form for fysisk skade, eller forsøk på slik skade, slik som bortføring og/eller tvangsekteskap. 	
<p>4. Ekteskapsavtaler</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Slekten/familien/gjerningsmannen har inngått avtaler om ekteskap uten offerets samtykke eller kjennskap ➤ Forlovelse er inkludert. ➤ Fravær av kjente avtaler, men der offeret ikke føler seg fri til å velge partner bedømmes som "D". ➤ Slekten/familien/gjerningsmannen tidligere har arrangert avtaler om ekteskap med andre enn offeret, og som resulterte i tvangsekteskap, skal dette føres under risikofaktor 3 "tidligere æresrelatert vold". 	
<p>5. Eskalering</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Slekten/familien/gjerningsmannen har eskalert sin voldelige/truende atferd. ➤ Inkluderer eskalering av psykisk press mot offer. ➤ "Eskalering" innebærer økning i frekvens og/eller alvorlighetsgrad av vold/trusler eller psykisk press. 	
<p>6. Holdninger som støtter eller unnskylder æresrelatert vold.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Slekten/familien/gjerningsmannen gir uttrykk for religiøse (sub)kulturelle eller personlige verdier, oppfatninger eller tradisjoner som støtter eller unnskylder æresrelatert vold (eks. Tvangsekteskap, nomer om jomfruelighet eller høy grad av kontroll). 	
<p>7. Høy grad av krenkelse</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Slekten/familien/gjerningsmannen sin opplevde grad av krenkelse er høy. (eksempelvis normovertredelser knyttet til seksualitet). ➤ Stor symbolverdi av den opplevde krenkelsen. ➤ Mindre alvorlige krenkelser bedømmes som "D". 	
<p>8. Opprinnelse fra et område kjent forekomst av subkulturelle verdier som støtter æresrelatert vold, tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Slekten/familien/gjerningsmannen kommer fra et tettsted, en by, eller annet område hvor æresrelatert vold og/eller subkulturelle verdier som støtter æresrelatert vold, tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse forekommer/har forekommet. 	
<p>9. Mangelfull kulturell integrering</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Slekten/familien/gjerningsmannen har en lav grad av kulturell integrering i Norge, eller uvilje mot dette. ➤ Bor segregert/ mangelfulle språkkunnskaper i Norsk. 	
<p>10. Problemfylt livssituasjon</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Slekten/familien/gjerningsmannen har en livssituasjon karakterisert av vanskeligheter og problemer. ➤ Problemer på arbeidsmarkedet/økonomiske problemer. ➤ Juridiske problemer. ➤ Psykiske problemer/funksjonsnedsettelse. ➤ Misbruksproblematikk. 	

Sårbarhetsfaktorer hos offeret	N, D, J
<p>11. Inkonsekvent oppførsel eller holdning</p> <ul style="list-style-type: none"> > Offerets oppførsel overfor slekten/familien/gjemingsmannen er inkonsekvent. > Holder ingen "rett linje" i sin oppførsel. > Følger ikke oppsatte sikkerhetsrutiner. > Offerets holdning overfor slekten/familien/gjemingsmannen er inkonsekvent. > Minimerer eller fornæktet slekten/familien/gjemingsmannens oppførsel. > Minimerer eller fornæktet risikoen for vold. > Klандрer seg selv. > Rettfærdiggjør til en viss grad slekten/familien/gjemingsmannens oppførsel. 	
<p>12. Ekstrem frykt som gjør offeret irrasjonell</p> <ul style="list-style-type: none"> > Våger av frykt ikke å følge sikkerhetsplaner. > Våger av frykt ikke å forlate slekten/familien/gjemingsmannen. > Lamslått av panikk. > Tar tilbake tidligere anmeldelser. > Ekstrem bekymring for nære relasjoner (eks barn, søsken, foreldre, ny partner, husdyr). 	
<p>13. Dårlig tilgang på sosial og profesjonell hjelp</p> <ul style="list-style-type: none"> > Ukyndig om lover, rettigheter og hjelpeiltak. > Ønsker ikke å søke hjelp. > Lite kontakt med familie og venner. > Høy grad av kontroll fra slekten/familien/gjemingsmannen. > Høy grad av kontroll fra et subkulturellt/religiøst miljø som støtter eller unnskylder partnervold. 	
<p>14. Farlig livssituasjon</p> <ul style="list-style-type: none"> > Dårlig fysisk beskyttelse i hjemmet. > Dårlig fysisk beskyttelse på arbeidsplassen/skolen. > Usikker transport. > Dårlig tilgang til alarmlinjer. > Forpliktelse til å ha kontakt med gjemingsmannen (eks delt omsorg). 	
<p>15. Personlige problemer som kan påvirke beskyttelsesarbeidet</p> <ul style="list-style-type: none"> > Problemer på arbeidsmarkedet/økonomiske problemer. > Juridiske problemer/visst om omsorg. > Psykiske problemer/funksjonshindre. > Misbruk av alkohol, narkotika eller legemidler. > Depresjon/selvmoordstanker. > Fysisk sykdom/funksjonshindre. 	

Øvrige betraktninger			
>			
>			
>			
Risiko for æresrelatert vold om <u>ingen</u> tiltak vedtas: Sett ring: Lav (L), Middels (M), Høy (H)			
Nærmeste tiden (akutt)?	L	M	H
Fremtiden?	L	M	H
Risiko for svært alvorlig/dødelig vold?	L	M	H
<i>Spesifiser (tenkelige scenarier? risiko for hva?):</i> 			
<i>Forslag til beskyttelsesplan (vurder hvordan beskyttelsestiltakene kan påvirke trusselbildet):</i> 			

PATRIARK	
<small>© 2005 av Henrik Belfrage, Forsknings- og kompetensentrum, Råttspyskiatriske regionklinikken, Box 880, 851 24 Sundsvall, Tel: +46060-18 39 80, Fax: +46 060-18 39 10 [www.lvn.se/lpk], E-mail: henrik.belfrage@lvn.se</small>	
<i>Version 5</i>	<i>Sist revidert 2011-11-18</i>